

חוברת עבודה לתלמיד

ספר יהושע

יונתן לוי 050-9391244
Yonaam1@gmail.com

תוכן עניינים

3	פרק א – "חזק ואמץ!"
5	פרק ב – שליחת המרגלים והתשובה שבפיהם
7	פרקים ג-ד – מעבר הירדן
9	פרק ה – הכנות רוחניות לקראת כיבוש הארץ
11	פרק ו – כיבוש יריחו
13	פרק ז – מעל עכן בחרם
15	פרק ח – כיבוש העי
17	פרק ט – כריתת הברית עם הגבעונים
20	פרק י – המלחמה במלכי הדרום
24	פרק יא – מלחמת מלכי הצפון
27	פרק יב – סיכום כיבוש כל הארץ
28	פרק יג – סיכום בניינים: פירוט הערים שנכבשו ושטרם נכבשו
30	פרק יד – פתיחה לחלוקת עבר הירדן המערבי
33	פרק טו – גבולות נחלת יהודה
35	פרקים טז,יז – גבולות נחלת בני יוסף
37	פרק יח – חלוקת השבטים שטרם נחלו, נחלת בני בנימין
40	פרק יט – חלוקת נחלת בני שאר השבטים
42	פרק כ – הבדלת ערי מקלט
44	פרק כא – ערי הלויים והכהנים
45	פרק כב – בניית מזבח על ידי שנים וחצי השבטים
48	פרק כג – כינוס יהושע את מנהיגי העם ופנייתו לעם
50	פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

פרק א – "חזק ואמץ!"

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מִשְׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עיין בפסוקים הבאים וציין, מה מאפיין את משה רבינו בכל אחד מהם!

המקור	מה מאפיין את משה רבינו
שמות ב, יא"ז	
שמות ה, א"ה	
שמות יד, כא"ב	
שמות יז, ה"ו	
שמות יז, ח"ג	
שמות יח, יג"טז	
שמות כד, יב"ח	
שמות לב, יא"ד	
דברים לא, א"ו	
דברים לד, ה"י	

1. עיין בספר יהושע פסוקים א-ט: כמה פעמים נאמר ליהושע: "חזק ואמץ"? 3

2. עיין בדברי הגמרא הבאים:

"ונתתה מהודך עליו" ולא "כל הודך". זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה...

(בבא בתרא עה/א)

רבינו בחיי (על במדבר כז, כ):

ונתתה מהודך עליו - תחלוק לו כבוד כנגד כל ישראל. ודרשו רז"ל מהודך ולא כל הודך פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה. והמשל הנפלא הזה בא להורות על מדרגת הנבואה של כל אחד ואחד, כי מדרגת נבואת משה בשם המיוחד שהוא כח החמה ומדרגת נבואת יהושע בכבוד שהוא כח הלבנה, והנה זה לנמשל, אבל ענין המשל כשם שאור הלבנה לא מצד עצמה הוא רק מצד החמה שהלבנה מקבלת אורה ממנה כן יהושע קבל ממשלה...

כיצד רבינו בחיי מסביר את הדימוי: "פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה"?

יהושע קיבל את מעלתו הנבואית ממשלה רבינו.

3. כיצד ניתן להבין לפי המדרש מדוע יהושע היה צריך חיזוק?

משום שיהושע הרגיש "שפל" בנבואה לעומת משה רבו

4. עיין בדברי הרלב"ג הבאים:

פרק א – "חזק ואמץ"

ולזה בחר השם אז ביהושע להיות לנביא לישראל אחרי מות משה עם מה שהשפיע לו משה מהשלימות להכינו אל זה כמו שהתבאר שם. ולזה הוא מבואר כי בימי משה לא נצטרכו ישראל לנביאות יהושע ולזה ביאר הכתוב כי אחרי מות משה עבד ה' אז דבר השם אל יהושע אלו הדברים לא קודם זה והנה קרא יהושע בן נון משרת משה להעיר שהסבה היתה בהגעתו למדרגת הנבואה היותו משרת משה כי מפני זה היה תמיד עמו ולמד מחכמתו ומהנהגתו בכל פעולותיו מה שלא היה דרך לתלמיד שאינו משרת ללמודו ולזה אמר "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו" וזה ממה שיורה כי גדולה שמושה יותר מלמודה כמו שביארו רבותינו ז"ל.

מדוע לפי הסבר הרלב"ג זכה יהושע לנבואה? ומדוע זכה לה דוקא אחרי מות משה?

בזכות שיהושע היה "משרת משה", זכה להיות ראוי לנבואה. ולכן זכה לכך רק לאחר מותו, כי בזמן שמושה היה חי לא היו צריכים נבואה.

מה המסר שיש ללמוד מכך לחיינו?

שגדול שימושה יותר מלימודה

5. עיין בפירוש רש"י וכתוב מדוע נאמר ליהושע שלוש פעמים: "חזק ואמץ"?

בנגד 3 דברים שעל יהושע להתחזק בהם: דרך ארץ (מעשים טובים), תורה ובמלחמה.

6. שאלת אתגר! על מה נאמר ליהושע: "רק חזק ואמץ מאד", ומדוע?

בתורה, כי בכניסה לארץ מתמודדים עם ענייני עולם הזה ועלולים, חלילה, ליפול.

7. עיין בדברי המלבי"ם (א, ז – ביאור הענין) הבאים:

השאלות: למה כפל אזהרותיו על שמירת התורה? ואמר תחלה למען תשכיל ואח"כ אמר כי אז תצליח ואז תשכיל?

רק חזק ואמץ מאוד לשמור לעשות ככל התורה" - נגד הענין הב' על הדבוק האלקי שעליו אמר כאשר הייתי עם משה אהיה עמך. גם ע"ז צריך שתתחזק עוד ביותר. כי עיקר הגבורה לכבוש את יצרו.

מהי הגבורה העיקרית הנתבעת מהאדם?

להתגבר על היצר

וגם ר"ל כי החזוק הגופני תלוי בחזוק הנפשי בשמירת התורה. ובאר כי החזוק הזה יהיה: א] לשמור אי"ע ממצוות ל"ית. ב] ולעשות מ"יע.

כיצד האדם יזכה לגבורה גופנית?

בזכות שמירת התורה, בקיימו מצוות עשה ולא תעשה.

ורק ככל התורה - ר"ל כל השמרם מפני הכרעת השכל רק מפני צווי התורה וז"ש אשר צוך משה עבדי. וגם לא יספיק אם תשמור חלק מה"ית כי צריך אתה לשמור ככל התורה:

על איזה חלק מהתורה על יהושע להקפיד לשמור?

על כל חלקי התורה!

אל תסור ממנו - [מן הספר] ימין על צד התוספת ושמאל על המגרעת ור"ל לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו. למען תשכיל בכל אשר תלך. באר שמצות התורה נבדלו ממצות הנמוסיות בשני עניינים:

א] שמצות הנמוסיות רובם אין בס טעם שכלי אשר יפיק אל התכלית הנרצה. לא כן מצות התורה הם מצות שכליות מובילות אל מטרת האושר והשלמות, ועל זה אמר: "למען תשכיל".

ב] שגם הנמוסים שהם נמוסים שכליים אינם מקיפים רק על הכללים לא על כל פרטי ההנהגות וחלקיהם לא כן מצוה התורה שהם ילמדו ארח סלולה בכל דרכי בני אדם, לכן אומר בכל אשר תלך.

במה מתייחדות מצוות התורה מהמצוות הנימוסיות (חוקי החברה)?

מה הן מביאות - מצוות התורה מביאות את האדם לאושר, חוקים נימוסיים - אינם בהכרח מובילים את האדם אל האושר.

מה נכלל בהן: מצוות התורה יש בהם גם פרטי הנהגות, חוקים נימוסיים הם עקרוניים ואינם בהכרח כוללים פרטים רבים.

פרק ב – שליחת המרגלים והתשובה שבפיהם

מטרת שליחת המרגלים

1. עיין בפסוק א:

”וַיִּשְׁלַח יְהוָה בֶּן נוּן מִן הַשְּׂטִיִּים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְלִים תְּרֵשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ וְיַלְכוּ...”
רלב"ג: "בשלוח המרגלים... שלחם רק לחזק לב יהושע והעם כשישמעו שנפלה אימת ישראל עליהם וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניהם".

מה היתה מטרת שליחת המרגלים?

לראות את הארץ, לכאורה כדי להביא מודיעין כיצד ניתן לכבושה. ולספר לעם ישראל שהם יצליחו לכבוש את יריחו "בקלות".

2. עיין בדברי הרד"ק הבאים: "שנים אנשים – פירוש: אנשים טובים ולא כאותן שהלכו בשליחות משה".

על איזו קושיא נסתרת עונה הרד"ק?

מדוע יהושע שולח מרגלים ואינו חושש שיקרה מה שקרה עם מרגלי משה (שהוא היה חלק מהם...)

3. עיין בדברי המלבי"ם הבאים:

וישלח יהושע - בא להשיב על השאלה שתפול בזה איך שלח יהושע מרגלים אחרי שראה הרע שנמשך משליחות המרגלים בימי משה, משיב כי היו חמשה הבדלים בין מרגלים של יהושע ובין מרגלים של משה:

א) המרגלים ששלח משה היו עפ"י שאלת העם כמ"ש ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ולכן כששבו הוציאו דבה סמכו העם עליהם, אבל פה שלח יהושע מדעת עצמו ולא מדעת העם.

ב) משה שלחם ממדבר פארן שהי' רחוק מן הארץ והיו מסתפקים במהות הארץ ועל יכולתם לכבושה, אבל יהושע שלח מן השטים - שהי' בגבול הארץ בלתי מסתפק אם יכנס אם לאו רק לדרוש המקום הנוח לכבוש.

ג) משה שלח שנים עשר אנשים תרים ויהושע שלח שנים אנשים מרגלים - רצוני כי כבר ביארתי בפ"י התורה (פ"י מקץ ופ"י שלח) שיש הבדל בין התר והמרגל, התר מבקש את הטוב אם טובה הארץ ואם אנשי גבורי' וכדומה, והמרגל יבקש את ערות הארץ, המקום הנוח לכבושה משם, ובארתי כי יש בזה שני מיני שליחות, אם העם שולחים תרים לראות הטובה היא אם רעה. [שהכוונה בזה אם ראוי שילחמו עליה אם לאו] ישלחו נשיא מכל שבט כי לא יסמכו בזה על אנשים פחותים ולא יסמכו שבט על שליח שבט אחר, כי כ"א ישלח איש אשר יסמך לבו עליו כי יתור אם תהיה הארץ מוכשרת לפני שבטו ועסקיו כפי מה שהוא עובד אדמה או רועה צאן או עוסק במסחר או לחוף אניות, ועל כוונה זאת שלח משה לתור הארץ לא לרגל, ולכן שלח נשיא מכל שבט, ולכן יצא המכשול הגדול הזה משליחותם, לא כן אם שולחים מרגל והוא אם הסכימו לכבושה ושולחים לראות את ערות הארץ מאיזה מקום יכבשוה בקל, ישלחו איש אחד או שנים מהמון עם כי זה ישלח רק שר הצבא הרוצה לדעת מאיזה מקום ילחם, וע"ז האופן שלח יהושע רק שנים ולא י"ב, ורק אנשים מההמון לא נשיאים, ורק מרגלים ולא תרים, ולכן לא היה מ'קום פה להוצאת דבה.

ד) שלחם חרש - ר"ל בשתיקה שאיש לא ידע בדבר רק הוא לבדו

ה) לאמר לכו ראו את הארץ ואת יריחו - עיקר השליחות היה על יריחו והארץ אשר סביבותיה שדרך שם באו ורצו לדעת איך יכבשוה.

מהם חמשת ההבדלים המהותיים שבין שליחת מרגלי משה לשליחת מרגלי יהושע?

הבדל	הנושא	מרגלי משה	מרגלי יהושע
	מספר המרגלים	12	2
א	יזום שליחת המרגלים	בקשת העם	יהושע מדעת עצמו
ב	מהיכן שלח ומטרת השליחות	ממדבר פארן (רחוק) המרגלים הסתפקו האם יוכלו לכבוש	שיטים – סמוך לארץ. המרגלים התבקשו לברר רק כיצד ניתן לכבוש.
ג	סוג השליחים (תרים-מרגלים)	תרים= לראות אם הארץ טובה או רעה	מרגלים = לברר מהיכן ניתן לכבוש
ד	מי ידע על שליחתם	כל העם	רק יהושע
ה	איזה מקום צריך לבדוק	כל ארץ ישראל	רק יריחו

להיכן נשלחו המרגלים

4. מדוע המרגלים נשלחו דוקא לביתה של רחב? היעזר בפסוק טו מכיוון שניתן להיכנס לבית שלה מבלי להכנס לעיר: ביתה נמצא על קיר החומה.

5. עיין בדברי המלבי"ם הבאים:

"הלכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב" - והיה בזה תחבולה כפולה: א) שלא יכירום כי מבני ישראל המה, באו בית אשה זונה, ונודע לתושבי כנען כי ישראל עם שונא זמה המה ולא יעלה על לבם כי שלוחי ישראל בית זונה יתגודדו. ב) ע"י שהיה שמה רחב - מפורסמת בשמה אצל גדולי הארץ כמ"ש רחב בשמה זנתה נגלו לה סתרי גדולי הארץ וסודותיהם ואצלה יחקורו כל הנעשה בארץ ולכן לא הלכו לשום מקום רק וישכבו שמה.

כיצד מסביר המלבי"ם את הבחירה לשלוח את המרגלים דוקא לביתה של רחב? א שלא יחשדו שהמרגלים בביתה של רחב. ב. אם הם יהיו בביתה הם יצליחו לגלות את סודות הארץ.

שמירת המרגלים והתחייבותם לרחב

6. רחב מגינה על שני המרגלים שבאו אל ביתה. מה הסיבה לכך? (פסוקים: ט-יא) היא הבינה שה' איתם וחששה להילחם בהם.

7. כיצד מדברי רחב מבינים המרגלים שתמה שליחותם?

מכיוון שהם נדרשו לשמוע שכיבוש יריחו ייעשה על ידם בקלות, וכך אמרה להם רחב שברור לכולם שיקרה.

8. מה דורשת רחב מהמרגלים בתמורה להצלתם? (יב-יג)

שיצילו את כל בני משפחתה בזמן כיבוש הארץ

9. כיצד מגיבים המרגלים לבקשתה של רחב? (יד-כ)

מתחייבים לה לשמור על כל בני משפחתה.

ביקשו שתסמן את החלון בתקות חוט שני, ושתקפיד שכל בני ביתה יהיו בביתה.

10. כיצד נקרא החוט שרחב התבקשה לקשור בחלון?

תקות חוט השני.

11. מדוע לדעתך הוא נקרא בשם זה?

אולי כדי לציין את התקוה של רחב ומשפחתה להינצל בעת כיבוש הארץ על ידי עם ישראל.

סיכום השליחות

12. כיצד מסכמים המרגלים את שליחותם בפני יהושע? (כד) העתק את הפסוק!

"ויאמרו אל יהושע כי נתן ה' בידנו את כל הארץ וגם נמגו כל יושבי הארץ מפנינו."

פרקים ג-ד – מעבר הירדן

קרא את פרקים ג-ד בספר יהושע וענה על השאלות הבאות:

הכנות לקראת מעבר הירדן

1. מה מצווים השוטרים את עם ישראל שלושה ימים לפני מעבר הירדן (א, יא), ומהם הם מצווים אותם בבוקר השלישי (ג, ב-ג)?
שלושה ימים לפני: להתכונן לקראת מעבר הירדן עם אוכל (צידה)
באותו הבוקר: ברגע שיראו את ארון הברית עם הלויים יש להתחיל בהתקדמות אחרי ארון הברית.
2. על מה מבקש יהושע מהעם להקפיד? (ג,ג)
לשמור מרחק של אלפיים אמה בינם לבין ארון ברית ה'.
3. עיין בדברי הרלב"ג והסבר, לשם מה נדרש מהעם להקפיד על כך? מה ההבדל בין הליכת העם במדבר בימי משה רבינו לבין ההליכה לכיבוש הארץ?
לדברי הרלב"ג העם נדרש להקפיד על מרחק אלפיים אמה כדי שכל העם יראה את הארון וילכו אחריו, הוא המנחה אותם, כפי שהיה עמוד הענן במדבר בימי משרע"ה.
לשון הרלב"ג: "והנה צו השוטרים את העם במצות יהושע שילכו אחר ארון ברית ה' שישאווה הכהנים הלויים והנה הוצרכו לזאת הצוואה כי בימי משה היה חנותם ונסעם על פי ה' מצד תנוע' עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לנחותם הדרך ואולם עתה לא תהיה הליכתם בדרך בזה האופן אבל יהיו המנהיגים עתה הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' על פי הנביא וכדי שיראו כלם היה ראוי שירחקו ממנו ולזה צו אותם שירחקו ממנו אלפים אמה".
4. קרא בפרק ג פסוקים ה-ז. ועיין בדברי המלבי"ם הבאים:
ויאמר יהושע - וכו' התקדשו - ממה שראה יהושע כי היום ישאו הכהנים את הארון ידע כי יעשה להם נפלאות, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה לג): בשלשה מקומות נשאו הכהנים את הארון, כשעברו את הירדן, וכשסבבו את יריחו, וכשהחזירוהו למקומו (לבית קדשי הקדשים בימי שלמה) ובכל אלה היו נסים גלויים, מנפילת חומת יריחו, ומהורדת האש בימי שלמה, **וחשב יהושע** כי הנסים האלה יעשו באמצעות ישראל, וז"ש יעשה ה' בקרבכם נפלאות - ולכן צוה להם להתקדש למען יוכנו להעשות הנפלאות בזכותם ובכחם וה' הודיע לו (פסוק ז') כי הנפלאות יתהוו בכח ובאמצעות ארון הברית:
- **כי צד חשב יהושע שיתקיים הנס, ומה הוא ציווה את העם בעקבות זאת?**
יהושע חשב שהנס יהיה על ידי עם ישראל, ולכן ציווה אותם להתקדש לקראת מעבר הירדן
- **כי צד הקב"ה אמר ליהושע שיתקיים הנס?**
הנס יתקיים כולו על ידי הארון.

חציית הירדן

5. מה גרם למי הירדן להיבקע? (ג, יג-יז)
כאשר הלויים האוחזים את הארון נעמדו בתוך הירדן.
6. באיזה אופן נעמדו המים (ג, טז), ומה ההבדל בין קריעת מי הירדן לבין קריעת מי ים סוף ביציאת מצרים (שמות יד, כב-כט)?
המים נעמדו נד אחד, לעומת קריעת ים סוף שהים נבקע לשניים.

יב' אבנים

- יהושע מבקש להניח אבנים בתוך הירדן, והוא מצווה להניח אבנים גם בתוך הירדן.
7. מדוע לדעתך יהושע מצווה לקחת נציג מכל שבט?
עיין בדברי המלבי"ם: (יב) "ועתה - אחר שהנס יהיה רק באמצעות הארון קחו לכם שנים עשר אנשים - למען יהיו עדים על הנס, איש אחד לשבט - ר"ל: כל אחד יהיה תחת שבטו, שיהיה מנשיאי השבט עד שמעמדו שם ידמה כמעמד כל השבט". מדוע לדבריו יהושע מצווה להקים נציג מכל שבט?

על מנת שמכל שבט יהיה נציג שיראה בעיניו את הנס ויחשב שהנס נעשה במעמד כל העם.

8. היכן מוקמו האבנים בתוך הירדן, ומדוע דוקא שם? (ד, ג-ט)

האבנים מוקמו תחת רגלי הלוויים, כדי להזכיר את הנס שנעשה.

9. להיכן התבקשו העם להעביר את האבנים שנלקחו מתוך הירדן ומדוע? (ד, כ-כד)

העם התבקש לקחת את האבנים מתוך הירדן לגלגל, ולהניח אותם שם לזכרון לנס שה' עשה להם, וכדי לחזק את יראתם בה'.

תוצאות נס בקיעת הירדן

10. ציין שתי תוצאות לבקיעת מי הירדן מפני עם ישראל! (ד, יד; ה, א)

א. העם ירא את יהושע ורואה בו מנהיג, כממשיכו של משרע"ה.

ב. מלכי האמורי והכנעני מפחדים מפני בני ישראל בעקבות נס בקיעת הירדן

פרק ה – הכנות רוחניות לקראת כיבוש הארץ

קרא את פרק ה בספר יהושע וענה על השאלות הבאות:

1. כיצד מתייחסים כל מלכי כנען ומלכי האמורי ביחס לעם ישראל? ומה גרם להם להגיב כך? הם חשים פחד מפני עם ישראל. הסיבה לכך היא נס מעבר הירדן.
2. לפי הכתוב בפרק ב, פסוקים ט-יא, מה גרם לעמי הארץ לחשוש מפני בני ישראל? הובשת מי ים סוף, נצחון סיחון ועוג.
3. מה הסיבה שמתווספת לכך בפרקנו? לאיזה דבר זה דומה? הובשת מי הירדן. דומה להובשת מי ים סוף.

הציווי למול

הקב"ה מצווה את יהושע לשוב ולמול את עם ישראל.

4. עיין בפירוש רש"י לפסוק ה, וכתוב: מה הכוונה: "שנית"? 2 פירושים פירוש א: פעם הראשונה שנימולו היה בליל היציאה ממצרים. פירוש ב: השלמת מצוות ברית המילה שנעשתה בליל היציאה ממצרים (מצוות "פריעה").
5. מדוע עם ישראל לא נימול מאז יציאת מצרים במשך כל שנות היותם במדבר? משום הסכנה שהיתה למול במדבר.
6. פסוק ה מתחיל במילה: "כי" כלומר: סיבה. בסיבה למה מדובר? מדוע הזכרים מהעם הנכנסים לארץ לא נימולו.
7. "גִּלְגָל" מדוע המקום נקרא בשם זה? על שם כך שבזכות ברית המילה נגולה (=סולקה) חרפת מצרים מעל בני ישראל.

הפסקת המן

8. מהי המצווה הראשונה שעמ"י עשו בכניסתם לארץ? והיכן? (ו)
הקרבת קרבן הפסח, בערבות יריחו
9. מדוע היה חשוב למול קודם לכן? עיין שמות יב, מח
מכיוון שאסור לאכול את הפסח מי שלא נימול: "וְכָל עַרְל לֹא יֵאָכֵל בּוֹ".
10. מתי פסק לרדת המן, ומדוע? (פסוקים יא-יב) היעזר גם בכתוב בספר שמות טז, לה!
ממחרת הפסח, משום שעם ישראל התחיל לאכול מעבור הארץ. מכיוון שהמן נועד להאכיל את עם ישראל עד שעת כניסתם לארץ.
11. "וַיֵּאָכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ":
א. מה הכוונה "מעבור הארץ"?
תבואת הארץ (הישנה)
ב. עיין במפרשים וכתוב מדוע עם ישראל לא יכלו לאכול מהתבואה החדשה שצמחה באותה שנה בארץ?
מכיוון שחל איסור "חדש" על תבואת ארץ ישראל.

פגישת יהושע והמלאך

קרא את הפסוקים: יג-טו, וכן פרק ו פסוקים א-ב.

12. עיין בפירוש הרד"ק (יג):

...יהושע לא היה בתוך העיר... נסעו מהגלגל אחר שנמולו שם הערלים עשו הפסח ובאו להם ליריחו לכבשה וחנו את פני העיר והקב"ה שלח מלאכו ליהושע כדי לחזקו לכבשה ולבשרו. ונראה לו כדמות איש וחרבו שלופה בידו – מורה על הגבורה ועל הנצח, כמו שנראה ליעקב אבינו ונאבק עמו לחזקו ולבשרו, כמו שאמר לו: "כי שרית עם אלהים ועם אנשים

ספר יהושע פרק ה – הכנות רוחניות לקראת כיבוש הארץ

ותוכלי". וכן בא ליהושע זה המלאך וחרבו שלופה בידו כדמות גבור מנצח והוא שאמר ליהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה.

לפי הסבר הרד"ק, מדוע המלאך בא לבקר את יהושע? האם הדבר היה לטובת יהושע? מה המסר שהוא בא להעביר לו? המלאך בא לטובתו של יהושע, לחזק אותו ולבשר לו שינצח במלחמה ביריחו.

13. הסבר את הביטוי: "הלנו אתה אם לצרינו!"
האם באת לעזרתנו/לטובתנו או להיות נגדנו.

14. עיין בדברי הגמרא הבאים (סנהדרין מד/א-ב):
דקאמר ליה (יהושע ה, יד): "אני שר צבא ה' עתה באתי..." א"ל: אמש ביטלתם תמיד של בין הערביים ועכשיו ביטלתם תלמוד תורה, על איזה מהן באת? א"ל עתה באתי מיד (יהושע ח, ט): "וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק". ואמר רבי יוחנן מלמד שלן בעומקה של הלכה.

אמר שמואל בר אונאי משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין שנאמר (יהושע ה, יד): "עתה באתי"...

א. לדברי הגמרא, מהי סיבת בואו של המלאך ליהושע?

לגער בו על כך שביטלו לימוד תורה וקרבת התמיד של בין הערביים.

ב. לפי דברי הגמרא, שכרו של מה גדול יותר – לימוד תורה או הקרבת קרבנות?
שכר לימוד תורה גדול יותר.

15. עיין בדברי המלבי"ם (טו) הבאים:

ויאמר - וגוי של נעלך - ר"ל מהר יגלה דבר ה' אליך, וצריך שתפשוט בגדי החומר מעליך, להיות מוכן אל הנבואה אשר באתי להגיע אליך ולהכינך אל קבלת השפע הנבואיית...

א. לדברי המלבי"ם, מה מטרת בואו של המלאך?

להכין את יהושע לקבלת הנבואה.

ב. נסה למצוא הוכחה לדברי המלבי"ם מהפסוקים!

הצורך להוריד את הנעללים מבטא צורך להתכונן לקראת נבואה. וכן הנבואה שניתנה ליהושע מיד בתחילת הפרק הבא לכאורה מוכיחה שזו היתה כוונת המלאך לבשר את יהושע.

אין דבר טוב יותר מהכנה רוחנית. עכשיו אפשר לכבוש את הארץ!!!

פרק ו – כיבוש יריחו

קרא את פרק ו בספר יהושע וענה על השאלות הבאות:

1. תן כותרת לכל אחד מהפרקים הבאים:

א-ה: ה' מצווה את יהושע לכבוש את יריחו ואופן המלחמה

ו-ט: יהושע מצווה את העם על סדר המלחמה

י-טז: סדר ההקפות והתקיעות מסביב לחומת יריחו

יז-יט: יהושע מצווה את רחב, ומכריז על יריחו חרם לה'

כ-כג: כיבוש יריחו והחרמתה, והצלת רחב ובית אביה

כד-כו: קללת יהושע למי שיבנה את יריחו

2. "וְיִרְיָחוֹ סִגְרָת וּמִסְגְּרָת מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא" (א)

לשם מה חשוב לציין זאת?

כדי להסביר כמה קשה לכבוש את העיר יריחו.

3. תאר כיצד ה' מצווה את יהושע להקיף את העיר? (ב-ה)

במשך ששה ימים – כל יום פעם אחת, בכל יום יצטרפו 7 כהנים עם שופרות יובלים (=מאילים) שיתקעו בהם.

ביום השביעי יקיפו את העיר שבע פעמים (עם תקיעה בשופרות) ובפעם השביעית – חומת העיר תיפול.

4. מיהו ה"חלוץ" ומיהו ה"מאסף"?

הראשון שהולך נקרא "חלוץ", האחרון נקרא "מאסף".

5. היכן היה ארון ה' במשך הליכתם מהשיטים לירדן (פרק ג) והיכן היה ממוקם ארון ה' בשעת הקפת יריחו? (בפרקנו, פסוקים: ט ויג)

במשך ההליכה הארון היה מקדימה, ואילו בשעת הקפת יריחו הארון היה באמצע המחנה.

היחס לשלל המלחמה (פסוקים: יז-כא)

6. למה אנו מתכוונים כשאנו אומרים בעברית של ימינו: "חרם"?

דבר שלוקחים כשלל (מהמלחמה).

7. מהן שתי המשמעויות של המילה: "חרם" בתנ"ך? מצודת ציון על פסוק יז

אפשרות א: שתהיה הקדש, כלומר מוקדשת לה' ואסור לאדם להנות ממנה.

אפשרות ב: שיש להכריתה ולהשמדה לגמרי.

8. לאיזו משתי המשמעויות הכוונה בפרקנו בציווי: "וְהָיְתָה הָעִיר חָרָם הִיא וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ לֵה" (יז) הוכח תשובתך מהפסוקים!

לכך שכל שללה יהיה שייך לה'. בפסוק יט כתוב במפורש: "וְכָל בָּסֶף וְזֶהָב וְכָלִי נְחֹשֶׁת וְכָלִי קֹדֶשׁ הוּא לֵה' אוֹצֵר ה' יְבוֹא".

9. עיין בפירוש הרד"ק:

והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה – "היא" שלא תבנה עוד. "וכל אשר בה" – שלא יהנה אדם מכל אשר בה.

לדברי הרד"ק, מהו הציווי ביחס ליריחו?

שלא לבנותה ולא להנות מכל אשר בה אלא שהכל יהיה מוקדש לה'.

ונראה כי הקב"ה אמר לו כן, כי יהושע לא אמר דבר כזה מלבדו ואף על פי שלא זכר זה הכתוב ימצאו כמותו רבים.

לפי דעת הרד"ק מי היוזם של איסור החרם ליריחו? כיצד הרד"ק מנמק את דבריו?

הקב"ה יזם זאת ויהושע לא בדה (=קבע איסור) זאת מעצמו!

ורז"ל אמרו כי יהושע אמר דבר זה מרצונו ולא אמר לו הקב"ה אמר יהושע יריחו כבושה תחלה לארץ ישראל נוציאנה תרומה

כאשה הזאת שמפרשת חלתה מתחלת עיסתה. ועוד אמר יהושע בשבת לכדנו יריחו ושבת קדש שנאמר כי קדש היא לכם כל

מה שכבשנו בה יהיה קדש שנאמר "קדש לה' אוצר ה' יבא" ואף עפ"י כן הקב"ה הסכים על ידו. ומניין שהקב"ה הסכים על

ידו? שנאמר: "חטא ישראל וגם עברו את בריתי" והיה זה אחד מגי' שגזרו בית דין שלמטה והסכים הקב"ה עמהם.

לפי דברי חז"ל, מי יזם את איסור החרם? ומהי הסיבה לקביעת איסור זה?

ספר יהושע פרק ו - כיבוש יריחו

יהושע עשה זאת מדעתו, והסברא שלו היתה כפולה: א. כיבוש יריחו הוא תחילת כיבוש הארץ ולכן יש לתת תרומה לה', בדיון תרומת מהדבר הראשון. ב. מכיוון שכיבוש יריחו היה בשבת קודש, ראוי ששללה יהיה קודש לה'.
10. מדוע יהושע מזהיר את עם ישראל להיזהר מלקחת משלל המלחמה? פסוק יח
מכיוון שאם יקחו משלל המלחמה יתברר שכיבוש הארץ ובלקיחת השלל לטובת עצמם, כאשר למעשה כוונתם צריכה להיות לשם ה'

אופן כיבוש יריחו

11. באיזה אופן הצליח עם ישראל להיכנס לתוך יריחו המבוצרת?
החומה נפלה (=שקעה באדמה) לאחר תקיעת השופר שביום השביעי
12. לפי פשט הפסוקים, מהי הסיבה שבזכותה רחב ובני ביתה ניצלו?
היא שמרה על המרגלים בשעה שבאו לרגל את הארץ והחביאה אותם מאנשי העיר שרצו להורגם.

תוצאות כיבוש יריחו

13. הסבר במילים שלך את שבועת יהושע ביחס ליריחו! (כו)
ארור (=מקולל) יהיה מי שיבנה את יריחו, וייענש בכך שכל ילדיו ימותו עד שיסיים את בניית העיר. הבן הבכור שלו ימות כשיתחיל לבנות את העיר, והצעיר ביותר ימות בשעת גמר בנין העיר.
14. כיצד השפיע כיבוש יריחו על כל יושבי ארץ ישראל הגויים? (כז)
כולם היו יראים מפניו, מכיוון שהבינו שה' היה עמו.
15. מדוע לדעתך היה כה חשוב ליהושע שיריחו לא תיבנה?

16. עיין בדברי ה"ק הבאים (פסוקים יז, כו):
והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה - היא שלא תבנה עוד וכל אשר בה, שלא יהנה אדם מכל אשר בה...
...והחכם הגדול **רבינו משה בר מימון** ז"ל פירוש הטעם להיות המופת קיים שנפלה חומת עיר יריחו תחתיה כי כל מי שיראה החומה שוקעת בארץ יתבאר לו שאין זה תכונת בנין נהרס כך אבל נשתקע במופת (=נס)...
מהן שתי הסיבות שהרד"ק מציין מדוע אין לבנות את יריחו?
לדעת הרד"ק הסיבה היא שלא יהנו ממה שבעיר, מכיוון שהיא חרם לה'.
ולדעת הרמב"ם הסיבה היא שכל מי שיראה את העיר בחורבנה ויראה שהחומה שקעה יבין את גודל הנס ויכיר בגדולת ה'!

פרק ז – מעל עכן בחרם

קרא את פרק ז וענה על השאלות הבאות:

המעל בחרם

1. **"וימעלו בני ישראל מעל בחרם ויקח עכן בן פְּרָמִי בן זַבְדִּי בן זֵרַח לְמִטָּה יְהוּדָה מִן הַחֲרָם וַיַּחַר אֵף ה' בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל":** (א)
- א. מה הבעיה המתוארת בפסוק? (היעזר בכתוב בפרק ו פסוק יח)
- שעם ישראל לקח מן החרם למרות אזהרת יהושע שלא לקחת שום דבר משלל העיר.
- ב. מה הקושי ה"אמוני" שמתעורר בקריאת הפסוק הזה? היעזר בכתוב ב: במדבר טז, כב; דברים כד, טז!
- מדוע כתוב שעם ישראל מעל בחרם, כאשר רק אדם אחד לקח מן החרם! והרי על כל אחד לשלם על חטאו ואין איש אחד צריך להיענש בגלל חטאי אדם אחר!
- ג. עיין בדברי המלבי"ם (פסוק א) הבאים:
- וימעלו. מודיע, כי כל ישראל קשורים כגוף אחד, עד שכל איש ואיש מהם יחוסו אל הכלל כיחוס אבר אחד מן הגויה אל הגויה, וכמו שע"י חולי או הפסד אבר אחד יתהוה חולי או מום בגוף כולו, כן במה שלקח עכן מן החרם נחשב כאילו מעל העם כולו, וז"ש וימעלו בני ישראל ויקח עכן.
- כיצד המלבי"ם מסביר מדוע חטאו של עכן מיוחס לכל עם ישראל?
- ישנו קשר רוחני בין כל אחד מעם ישראל, ולכן חטאו של היחיד (עכן) מיוחס אחר כל עם ישראל.
- ד. יש הבדל בין העונש הבא בפועל ובין העונש הבא ע"י סילוק השגחה, שעת יעניש ה' בפועל לא יעניש את הבלתי חוטא בעבור החוטא כמו שהיה אח"כ שנסקל עכן לבדו, **לא כן העונש המסובב במקרה ע"י שיסלק ה' את השגחתו, זה יחול על הכלל כולו שבהיות ביניהם חוטאים יסתיר ה' פניו מהם כולם...** וזה שאמר: "ויחר אף ה' בבני ישראל" – רצונו לומר: שסלק השגחתו מהם...
- מהו האופן השני שמסביר המלבי"ם כדי שנבין מדוע בגלל חטאו של אחד גם האחרים ייענשו?
- אמנם רק עכן חטא, אך העונש שבא על עם ישראל הוא שבגלל שיש ביניהם חוטא ה' יסלק מהם את השגחתו (שמירתו) ואז כולם עלולים להיפגע מכך ולהיענש.

ההכנות לקראת המלחמה

2. כיצד יהושע מתכונן למלחמה? (ב)
- שולח מרגלים לרגלים את הארץ.
3. האם המרגלים עשו את שליחותם? דייק היטב בפסוקים ב-ג!
- לא, מכיוון שהם התבקשו לרגל את הארץ והם רגלו רק את העי. אמנם העי קטנה, אך סמוך לה יש את בית און ובית אל שהן ערים גדולות.

תוצאות מלחמת העי הראשונה ותגובת יהושע והעם

4. כמה אנשים מישראל יצאו להילחם בעי ומה היתה תוצאת המלחמה? (ד-ה)
- יצאו בשלושת אלפים מישראל. נפלו 36 איש, והלוחמים מישראל נסו מפני אנשי העי.
5. מה היתה תגובת העם לתוצאת המלחמה? (ה)
- נמס ליבם ויהי למים (=פחד עצום).
6. כיצד יהושע והזקנים הגיבו לתוצאת המלחמה? (ו)
- יהושע והזקנים קרעו בגדיהם ושמו עפר על ראשם ונפלו ארצה לפני ארון ה'.
7. מה טוען יהושע כלפי הקב"ה? (ז-ט)
- פסוק ז: לשם מה עברנו את הירדן אם אנו מפסידים במלחמה ואיננו מצליחים לכבוש את הארץ!?
- פסוק ח: כיצד אשכנע את העם לצאת למלחמות הבאות אחרי שהפסדנו במלחמה!?
- פסוק ט: ההפסד במלחמה הוא חילול שם ה'!

8. קרא את הפסוקים: י-ב. האם כשיהושע פנה אל ה', יהושע ידע על לקיחת החרם על ידי עכן? הוכח דבריו!
לא, שהרי הקב"ה מנמק את סיבת כשלון המלחמה בגלל לקיחת החרם.

9. מה סיבת כשלון המלחמה לפי דברי ה' (יא)

לקיחת חרם משלל יריחו

10. מה התנאי לכך שעם ישראל יוכלו לנצח במלחמות, ומדוע? (יב)

רק כאשר יסלקו את החרם מהעם. הסיבה לכך היא שכל עוד לא יעשו זאת ה' לא יסייעם במלחמות

11. כיצד מתברר מי לקח מהחרם? פרט! (יג-יח)

על ידי הטלת גורל ובו מתברר מי השבט, המשפחה, ואז מתוך הגברים התברר שהלוקח הוא עכן.

12. מה דינו של הלוקח את החרם, ומדוע? (טו)

יישרף באש, הוא וכל אשר לו, מכיוון שעבר על הברית (=התנאי לנצחון במלחמה) ועשה דבר מגונה ("נבלה").

13. עיין בדברי חז"ל הבאים (סנהדרין יא/א):

"ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך חטא ישראל" אמר (יהושע) לפניו: "רבש"ע מי חטאי?" אמר לו

(הקב"ה) 14: "וכי דילטור אני?! לך הטל גורלות!"

איזה מסר מעביר הקב"ה ליהושע בכך שאינו מגלה לו מי מעל בחרם?

שיש להיזהר מלשון הרע, במקרים בהם ניתן לברר בדרך אחרת (במקרה שלנו: על ידי גורל).

הודאת עכן ודינו (יט-כו)

14. כיצד עכן הגיב לכך שיצא הגורל עליו?

עכן הודה במעשהו ואף פירט מה לקח, והסביר שהסיבה לכך היא שהוא חמד אותם, והסביר שהניחם באוהלו.

15. יהושע שולח מיד שליחים להביא את החרם שלקח עכן. מדוע הוא לא בביקש מעכן ללכת להביא את החרם בעצמו? (כב, היעזר ברש"י)

משום שיהושע חשש שאם לא יביאו מיד את החרם, אנשי יהודה ינסו להעלים אותו משם, בגלל הבושה.

16. "ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף ואת האדמת ואת לשון הזָהָב ואת בניו ואת בנותיו ואת שורו ואת חמרו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל אשר לו וכל ישראל עמו ויעלו אתם עמק עכור": (כד)

א. הרלב"ג כותב: "הנה יספק מספק למה נענשו בניו ובנותיו והם לא חטאו בזה?!" מהי תמיהתו? וכיצד רש"י מיישבה?

תמיהתו: מדוע ילדיו שלא חטאו צריכים להישרף כפי שמשמע מפשט הפסוקים?

רש"י מיישב זאת שהם באו לראות את גזר דינו של אביהם על מנת לוודא שהם לא יעשו גם כן חטא חמור שכזה!

ב. מהו "עמק עכור", ומדוע הוא נקרא כך? (כו)

המקום בו התרחש גזר דינו של עכן. ונקרא שם על שם המאורע, ששם יצא הדין על עכן, שעבר את ישראל.

ג. בפסוק כה כתוב: "ויאמר יהושע מה עִכְרָתְנוּ וְעִכְרָהּ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶבֶן וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אֹתָם בְּאֲבָנִים":

מי נרגם באבנים, מי נשרפו באש, ומי נסקלו?

נרגם באבנים: עכן

נשרפו: האהל והמטלטלין

נסקלו: השור והבהמה.

17. מדוע עכן נרגם באבנים? (כה-כו)

נסקל משום שחילל את השבת, ונרגם באבנים בשביל זכרון למעשה הרע שעשה.

18. מה היתה תוצאת גזר הדין של עכן? (כו)

עם ישראל נטהר מהחטא, ה' שב מחרון אפו, וישראל יוכלו להמשיך ולנצח במלחמותיהם.

פרק ח – כיבוש העי

קרא את פרק ח וענה על השאלות הבאות:

היציאה למלחמה

1. מה ההבדלים בין מלחמת העי הראשונה לשניה? השלם את הטבלה הבאה!

מלחמה שניה	מלחמה ראשונה (פרק ז)	
הקב"ה	יהושע	מי יוזם את היציאה למלחמה
ללא הכנה מוקדמת	שליחת מרגלים	התארגנות לקראת המלחמה
כל הלוחמים מהעם	3000 לוחמים	מספר הלוחמים
יהושע	לא מצויין	מי עומד בראש הלוחמים
כן	לא	האם יש הבטחה לנצחון

2. כתוב במילים שלך מהו "התדריך" ("נוהל הקרב") שנותן יהושע ללוחמים! (ב-ח) 30 אלף לוחמים יהיו במארב, יתחבאו סמוך לעיר מאחור. חלק אחר בהובלת יהושע יבוא לעי מקדימה ויסוג כמו במלחמה הראשונה, כל לוחמי העי ירדפו אחריהם וישאירו את העיר ריקה מלוחמים, ואז יהושע יתן סימן לאנשי המארב שיקומו ממחבואם, יכנסו לעיר וישרפו אותה באש.

3. מה ה' מצווה לעשות עם שלל העיר? במה הדבר שונה מכיבוש יריחו? (ב) השלל והבהמות יהיו שייכות לעם ישראל, בשונה ממלחמת יריחו בה כל השלל היה קודש לה'.

4. מה היה סופו של:

מלך העי – תלו אותו על עץ

אנשי העיר – מתו, 12 עשר אלף איש ואשה

הבהמות ושלל העיר – נלקחו לעם ישראל

העיר – נשארה שממה.

5.

א. מדוע יהושע ציווה להוריד את גופתו (= "נבלתו") של מלך העי מהעץ? עיין דברים כא, כב-כג

מכיוון שהתורה מצווה להוריד את גופת הנהרג בלילה, משום ש"קללת אלוקים תלוי"

ב. מדוע לדעתך הקימו עליו גל אבנים?

כנראה כזכרון לנצחון

6. מהן המצוות שיהושע מקיים לאחר כיבוש העי?

בניית מזבח אבנים והעלאת עולות עליו. כתיבת התורה על האבנים בסמיכות למזבח. קריאת הברכה והקללה בפני כל עם ישראל.

7. אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר עֵיבָל": (ל)

א. מדוע, לדעתך, יהושע מקיים את המצוות הללו דוקא עכשיו?

ב. האם מפשט הפסוקים יהושע עושה כפי ציווי התורה? הוכח דבריך! שים לב לביטוי החוזר

כן, שהרי כתוב בפירוש שיהושע עשה: "כאשר ציוה משה", "ככל הכתוב בספר התורה", וכו'.ג. עיין בספר דברים פרק כז, פסוקים א-ח. האם הזמן בו יהושע קיים את המצוות הללו תואם את הציווי? דייק! באופן פשוט, כתוב שם שמשה מצווה אותו לעשות זאת ביום שעוברים את הירדן. ומפשט הפסוקים משמע שהוא עשה זאת רק לאחר כיבוש העי!

ד. כיצד רש"י בפרקנו (פסוק ל) מיישב את הסתירה הזו?

לפי דברי רש"י אין מוקדם ומאוחר בתורה, ולמרות שבניית המזבח ואמירת הברכה והקללה מופיעים כאן, הם נעשו ביום שבו עברו ישראל את הירדן!

ה. למטיבי לכת! עיין בדברי המלבי"ם הבאים:

במצוה הזאת יש שלש שטות לחכמינו ז"ל:...

פרק ח – כיבוש העי

דעה אחת (משנה סתמית בסוטה דף ל"ב): כי בו ביום שעבר את הירדן באו להר עיבל ובנו מזבח, וכתבו התורה על האבנים וקפלו את הסיד, ו חזרו בו ביום ולנו בגלגל...

הדעה השנית (הוא בירושלמי) דעת ר"א ששני גבשושית היו אצל גלגל, שקראו לאחד בשם הר גריזים ולשני בשם הר עיבל...
הדעה הג' (בסנהדרין דף מ"ד) אמר רב שילא א"ל ה' ליהושע: "קם לך" אתה גרמת לך, אני אמרתי והיה ביום אשר תעברו את הירדן והקמות לך אבנים גדולות ואתם רחקתם ששים מיל (זה המרחק מירדן להר גריזים ועיבל)!... לפ"ז לדעת רב שילא היה מעשה זו ימים אחרי העברת הירדן...

מהן שלוש הדעות בחז"ל לגבי זמן קיום המצוות הללו?

דעה א: עשו זאת באותו יום בהר גריזים ועיבל והיה נס שבאותו יום חזרו לגלגל.

דעה ב: נעשה ביום מעבר הירדן בסמוך לגלגל על שני כתפות הרים, שאחד שימש כהר גריזים והשני כהר עיבל.

דעה ג: כפי פשט הפסוקים, נעשה לאחר כמה ימים, לאחר כיבוש העי.

¹ יהושע ז, י: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קֶם לְךָ לְמָה זֶה אַתָּה נֹפֵל עַל פְּנֵיךְ":

פרק ט – כריתת הברית עם הגבעונים

קרא את פרק ט, וענה על השאלות הבאות:

התאגדות מלכי כנען להילחם עם ישראל

1. עיין בדברי הרלב"ג (א) הבאים:

כאשר שמעו כל המלכי אשר בעבר הירדן מה שעשה יהושע וישראל ליריחו ולעי התחכמו ולקחו עצה בזה להתחבר יחד כדי שיעזרו קצתם לקצתם ולא ינוצחו אחד אחד כמו שהגיע הניצוח ליריחו ולעי מפני היותם יחידים והנה זאת היתה העצה שלקחו בזה אלו המלכים והתחכמו בה.

מדוע כל מלכי כנען החליטו לצאת למלחמה נגד ישראל?

מפני שחששו שהנצחון של ישראל נבע בגלל שהם נלחמו נגד אומה יחידה, ואם הם יתאספו יחד – עם ישראל לא יצליח לנצח אותם.

2. עיין בדברי המלבי"ם הבאים (א):

"ויהי כשמוע" – א) ששמעו שלא פתחו ביריחו ועי בשלום וחשבו כי לא יקבלו האומות הבאים להשלים עמהם (עי פ"ג, ב) שמעו כי הוצרכו למלחמת עי תכסיסי מלחמה וזה חזק לבם שמלחמת ישראל היא מלחמה אנושית וע"כ התקבצו יחד להילחם.

מהן שתי הסיבות שלדעת המלבי"ם כל מלכי כנען התאספו למלחמה עם ישראל ולא ניסו לעשות איתם שלום?

א. חששו שעם ישראל לא ירצו לעשות איתם שלום, אפילו אם יפתחו איתם בשלום.

ב. חשבו שמלחמת עם ישראל היא מלחמה אנושית ולכן ניתן לנצחם אם הם יתקבצו יחד.

פניית הגבעונים לישראל

3. מדוע הגבעונים בחרו להשלים עם עם ישראל ולא להילחם כפי שבחרו שאר עמי כנען? (ג)

משום שהם הבינו שהבינו שהנצחונות של עם ישראל אינם "מקריים".

4. עיין בדברי הרמב"ם (הלכות מלכים ומלחמותיהם, פרק שישי) הבאים:

א. אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שיקראין לו שלום. אַחַד מְלַחְמַת הַרְשׁוּת וְאַחַד מְלַחְמַת מְצוּה. שְׁנַאֲמַר (דברים כ-י) 'כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם'. אִם הִשְׁלִימוּ וְקִבְּלוּ: 'שָׁבַע מְצוּת שְׁנַצְטוּוּ בְּנֵי נָח עָלֶיהָ אֵין הוֹרְגִין מִהֶן נִשְׁמָה בְּהַרִי הֵן לְמַס... וְהַעֲבָדוֹת שִׁיקְבְּלוּ הוּא שִׁיְהִיו נְבָזִים וְשִׁפְלִים לְמַסָּה וְלֹא יְרִימוּ רֹאשׁ בְּיִשְׂרָאֵל אֶלָּא יְהִיו כְּבוֹשִׁים תַּחַת יָדָם. וְלֹא יִתְמַנוּ עַל יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹם דְּבַר שְׁבַעוֹלָם. וְהַמַּס שִׁיקְבְּלוּ שִׁיְהִיו מוֹכְנִים לְעַבֹּדֶת הַמֶּלֶךְ בְּגוֹפָם וּמְמוֹנָם. כְּגוֹן בְּנֵי הַחוֹמוֹת. וְחִזְק הַמְּצוּדוֹת. וּבְנֵי אַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ...

א. מה יש לעשות לפני שנלחמים עם אחת מהאומות? ובאיזה תנאי אין להילחם?

לקרוא אליהם לשלום (=להציע להם לעשות איתנו שלום). ואם הם קיבלו עליהם: שבע מצוות בני נוח והם קנויים לעם ישראל כמס – מותר להשלים איתם.

ב. ואם לא השלימו או שהשלימו ולא קבלו שבע מצוות. עושין עמָהֶם מְלַחְמָה וְהוֹרְגִין כָּל הַזְּכָרִים הַגְּדוֹלִים. וּבּוֹזְזִין כָּל מְמוֹנָם וְטָפְס. וְאֵין הוֹרְגִין אִשָּׁה וְלֹא קֶטָן... בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּמְלַחְמַת הַרְשׁוּת שֶׁהוּא עִם שְׂאֵר הָאֲמוֹת. אֲבָל שְׁבַע עֲמָמִין (=עמי כנען) וְעַמְלֶק שֶׁלֹּא הִשְׁלִימוּ אֵין מְנִיחִין מִהֶם נִשְׁמָה...

ב. לדברי הרמב"ם, מה דין אומה שלא הסכימה ל"תנאים"?

הורגים גם את הזכרים שלהם, אך לא את הטף והנקבות. אמנם אם הן מעמי כנען – הורגים את כולם.

5. **בפסוק כתוב:** "וַיַּעֲשׂוּ גַם הַמָּה בְּעֶרְמָה" (ד) – ממי למדו הגבעונים לעשות בערמה? (מצודת דוד על פסוק ג)

מעם ישראל מכיבוש יריחו והעי, שיריחו נעשה בנס, והעי בתחבולה (=ערמה).

ספר יהושע פרק ט – כריתת הברית עם הגבעונים

6. עיין בדברי הרמב"ם (הלכות מלכים ומלחמותיהם, פרק שישי) הבאים:
ה. שְׁלֹשָׁה פְּתָבִים שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ עַד שֶׁלֹּא נִכְנַס לְאֶרֶץ. הָרִאשׁוֹן שָׁלַח לָהֶם מִי שְׂרוּצָה לְבָרַח בְּרַח. וְחֹזֵר וְשָׁלַח מִי שְׂרוּצָה לְהִשָּׁלֵם יִשְׁלִים. וְחֹזֵר וְשָׁלַח מִי שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה יַעֲשֶׂה. אִם כֵּן מִפְּנֵי מָה הֶעָרִימוּ יוֹשְׁבֵי גְבֻעוֹן. לְפִי שֶׁשָׁלַח לָהֶם בְּכָלֵל וְלֹא קִבְּלוּ. וְלֹא יָדְעוּ מִשִּׁפְט יִשְׂרָאֵל וְדָמוֹ שֶׁשׁוּב אֵין פּוֹתֵחִין לָהֶם לְשָׁלוֹם...

**לדברי הרמב"ם, מדוע הגבעונים לא השלימו עם ישראל אלא עשו בערמה?
מכיוון שלא ידעו שעם ישראל יפתח איתם בשלום לפני שיכבוש אותם!**

7. מהי הערמה שנקטו הגבעונים? פרט! (ד-ו)
הגיעו בשליחים (ד"ק) שבאו ממקום רחוק, עם שקים בלים על החמורים, ונאדות יין בלים ומבקעים ומצררים, נעלות בלות ומטלאות ברגליהם, ושלמות (=בגדים) בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה נקדים (=עם עובש).

8. כיצד הגיב העם לבקשת הגבעונים? (ז-ח)
העם חשש שמא הם מהחוי, יושבי הארץ, שאסור להם לכרות איתם ברית.

9. מה ההבדל בין "קריאה לשלום" המופיעה ברמב"ם ובין "כריתת ברית"?
כריתת ברית היא שוויון בין שני הצדדים ואילו קריאה לשלום היא להיות "כנועים" תחת ישראל.

10. מה טוענים הגבעונים שגרם להם לבקש מעם ישראל לכרות איתם ברית? (ט-יא)
שהם רוצים להיות חלק מעם ישראל ולקבל את אלוקות ה' עליהם. והם שמעו את מלחמות ה' שעשה לעם ישראל ממצרים ועד מלחמת העי.

11. על פי הפשט, כיצד משכנעים הגבעונים את ישראל שפנים דבריהם? באיזה אופן הם הצליחו "להערים על ישראל" (יב-יג)
הם הביאו "ראיה" שממנה ניכר שהם צודקים.

12. עיין בדברי המלבי"ם (ט) הבאים:
ואם תשאל למה לנו לברית מארץ הרחוקה מאד? דע כי הכריתות ברית ומה שבאנו הוא לשם ה' אלהיך - שאנו רוצים להקים ברית הדת והאמונה לקבל אלהותו ותורתו כי שמענו שמעו שהוא בורא העולם ומחדשו ומנהיגו ואת אשר עשה במצרים ששדד הטבע כרצונו וכן במלחמת סיחון ועוג, וקריעת הירדן לא הזכירו אחר שאמרו שבאו מארץ רחוקה.
כיצד לפי דברי המלבי"ם, אולי ניתן להסביר מדוע שוכנעו העם שיש לכרות ברית לגבעונים?
מפני שלפי דבריהם עיקר רצונם הוא להיות חלק מעם ישראל ולעבוד את הקב"ה, ולכן עם ישראל לא חשש שמא הם משקרים!

כריתת הברית עם הגבעונים

13. "ויקחו האנשים מצידם, ואת פי ה' לא שאלו": (יד)

א. מהם שני הפירושים לכוונת התורה באומרה: "ויקחו האנשים מצידם"?

האמינו לדבריהם שבאו מארץ רחוקה, ע"פ זה שניכר שהלחם היה יבש.

ב. מה רומז הנביא באמרו: "ואת פי ה' לא שאלו"?

ביקורת כלפי עם ישראל שהיה עליהם לפנות אל ה' ולשאל אותו והם לא עשו זאת!

14. **שבועת הנשיאים לגבעונים:**

א. על מה נשבעו נשיאי העדה לגבעונים? קרא היטב את פסוק טו!

שיחיו אותם ולא יהרגו אותם

ב. עיין בספר דברים פרק כ, פסוקים י-יח. מה דין שבע אומות שבארץ ישראל, ומדוע?

יש להרוג את כולם (גם את הנשים והטף), ולא רק את הגברים, מפני החשש שהם יסיטו אותנו לעבוד עבודה זרה.

ג. האם לפי הפסוקים הללו ניתן להבין מדוע הגבעונים נזקקו לעשות בערמה?

כן, מכיוון שהם משבע אומות לכן לפי פשט הפסוקים אסור לכרות איתם ברית אלא להשמיד את כולם!

ספר יהושע פרק ט – כריתת הברית עם הגבעונים

ד. כיצד שבועת נשיאי ישראל "הניחה את דעתם" של הגבעונים?
מכיוון שהם נשבעו להם שהם לא יהרגו אותם, למרות הציווי התורה – הם ינצלו ממוות.

גילוי תרמית הגבעונים

15. כיצד ישראל גילו שהגבעונים רימו אותם? (טז-יח)
ישראל שמעו שהגבעונים גרים בסמוך להם

תגובת העם לתרמית הגבעונים

16. מה היתה התגובה הראשונית של ישראל כשגילו שהגבעונים גרים בסמוך להם? הוכח זאת מהפסוק! (יח)
הם רצו להורגם, שכתוב: "ולא הפום בני ישראל", משמע שאם היו יכולים היו הורגים אותם.

17. כיצד בפועל התנהגו ישראל עם הגבעונים, ומדוע לא הגיבו כפי שרצו בתחילה? (כא-כג)
לא יכלו להורגם בגלל השבועה שנשבעו להם. ובפועל שמו אותם כחוטבי עצים ושואבי מים.

18. עיין בדברי הרמב"ם הבאים (הלכות מלכים ומלחמותיהם פרק ו, הלכה ה):

וְלָמָּה קָשָׁה הַדָּבָר לְנִשְׂיָאִים וְרָאוּ שֶׁרְאוּי לְחַכּוֹתָם לְפִי חֶרֶב לְוִלֵּי הַשְּׁבוּעָה 1919? מִפְּנֵי שֶׁכָּרְתוּ לָהֶם בְּרִית, וְהָרִי הוּא אוֹמֵר (דברים ו-ב): 'לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית! אֲלֵא הִנֵּה דִינָם שֶׁיִּהְיוּ לְמַסַּע בְּדָדִים. וְהוֹאִיל וּבְטָעוֹת נִשְׁבְּעוּ לָהֶן בְּדִין הִנֵּה שֶׁיִּתְקַדְּמוּ עַל שֶׁהִטְעִים לְוִלֵּי חִלּוּל הַשָּׁמַיִם!

א. לדברי הרמב"ם, מה היה אמור להיות דינם של הגבעונים אם היו פונים לעם ישראל בבקשה מפורשת שלא יהרגו אותם?

היו יכולים אם היו מקבלים עליהם שבע מצוות בני נח ולהיות להם עבדים בגופם ובממונם (=למס).

ב. מדוע הנשיאים רצו להרוג אותם, ומה הסיבה שנמנעו מכך?

מכיוון שהם לא אמרו את האמת אלא הטעו אותם – היה ראוי שייהרגו, ובפועל לא הרגום בגלל חילול ה' שהיה בדבר, שהרי נשבעו להם בשם ה'!

19. כיצד הגבעונים "מצדיקים" את התנהגותם שגרמה להם לשקר לעם ישראל? (כד)
הם סיפרו ששמעו על כך שהקב"ה נתן לעם ישראל את הארץ ושהם צריכים להשמיד את כל יושביה, ומתוך חשש לחייהם הם עשו זאת.

20. האם הגבעונים קיבלו עליהם את הדין? העתק את הפסוק!
כן, "ועתה הננו בידך פטוב וכישר בעיניך לעשות לנו עשה" (כה).

21. תאר את המתח שעולה מן הפסוקים בין הנהגת בני ישראל (=יהושע והנשיאים) לבין העם? (כו)
העם רצה להרוג את הגבעונים בגלל שהם ראו את התנהגותם כהתנהגות בזויה, לעומתם, יהושע והנשיאים חששו לחילול שם ה' בעקבות השבועה בשם ה', ולכן לא איפשרו לעם לחלל אותה.

22. לאור פסוק כז, האם לדעתך, ה"תפקיד" שקיבלו הגבעונים היה תפקיד מכובד או בזוי? נמק!
מסתבר שתפקיד ראוי, שכן מטרתם להיות עבדים לעם ישראל ולמזבח ה'.

תראו מה המשמעות של החובה לעמוד בנה שהבטחת!

אם עד הגבתן הבא תצליח לעמוד באשה שהתחייבת לארות שהיה לך קשה, תפרגן לעצמך 5 נקודות בוטס...

פרק י – המלחמה במלכי הדרום

קרא את פרק י, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ה	חמשת מלכי האמורי מתאגדים להילחם בגבעונים
ו-י	היחלצות יהושע לגבעונים והכאתו את מלכי האמורי
יא	השלכת אבנים מהשמים על צבא מלכי האמורי
יב-טו	השמש והירח עוצרים ממהלכם בציווי יהושע
טז-כז	לכידת מלכי האמורי והריגת כל צבאם
כח-מג	כיבוש ערי מלכי האמורי וערים נוספות

ביאורי מילים בפרק...

(א) וַיַּחְרִימָהּ = השמיד אותה.	(יב) דָּוִם = עצור	(יט) וַיִּזְבְּתֶם אוֹתָם = תצמדו אליהם מאחור
(ב) וַיִּירָאוּ מְאֹד = פחדו מאוד	(יג) וַיֵּדֶם = דממה, עצרה.	(כא) חָרַץ = דיבר
(ו) אֶל תָּרַף יָדֶיךָ מֵעֲבָדֶיךָ = אל תתרפה/תתעכב מלעזור לבו.	(יג) עַד יָקֹם גּוֹי אֲיָבִיּוֹ = עד שינקם עם ישראל מאוייביו	(לב) לְפִי חָרַב = על ידי החלק החד של החרב
(ז) נִקְבְּצוּ אֵלָיו = התאספו להילחם בנו	(יג) אָץ = רץ, הזדרז.	(לג) עַד בְּלִיתִי הַשְּׂאִיר לוֹ שְׂרִיד = עד שלא נשאר מהם זכר.
(י) וַיֵּהַמּוּם = הבהיל/הפתיע אותם.	(יג) כְּיוֹם תָּמִים = כיום רגיל.	(מ) וְאֵת כָּל הַנְּשָׁמָה = כל החיים [מי שחי]
(יא) בְּנִסָּם = בברחם	(טז) מִקְדָּה = שם של מקום.	(בני אדם ובע"ח)
(יב) בְּיוֹם תָּת = ביום שנתן	(יח) גָּלוּ = גלגלו.	

התאגדות מלכי האמורי להילחם בגבעונים

1. מי יזם את המלחמה נגד הגבעונים? (א)

אדוני צדק מלך ירושלים

2. מדוע מלכי האמורי החליטו להילחם בגבעונים? (ב) היעזר בפירוש מצודת דוד

כדי לנקום בגבעונים על כך שהשלימו עם ישראל, וכדי להזהיר עמים אחרים שלא ישלימו עם ישראל

3. עיין בדברי המלבי"ם (א) הבאים:

ויהי כשמוע - הנה למעלה (ריש פרק ט) ספר שנתקבצו כל המלכים להלחם עם ישראל, וה' הניא מחשבותם והטיל מהומה ביניהם באופן שלא באו כולם כאחת, כי יושבי גבעון שגם מלכם היה עם הועד של המלכים הנזכר (כי שם נזכר החוץ) הם התייעצו להשלים עם ישראל, ועיי"כ עלה חמת חמשה המלכים הנזכרים פה ויעלו להלחם עם גבעון...

כיצד מסביר המלבי"ם את סיבת התאספות הגויים להילחם בגבעונים?

בהתחלה כל עמי כנען, כולל הגבעונים, התאספו להילחם עם ישראל, אלא שהיה נס ולכן הם לא הגיעו יחד, והתחילו להילחם עם ישראל.

4. כיצד תכנן יוזם המלחמה להתמודד עם כך ש"יעיר גדולה גבעון פְּאֶחַת עָרֵי הַמְּמֻלָּכָה וְכִי הִיא גְדוּלָה מִן הָעִי וְכָל אֲנָשֶׁיהָ גְּבָרִים"? (ג-ה)

על ידי שאסף עימו מלכים נוספים על מנת שיחד יוכלו לנצחה.

ספר יהושע פרק י – המלחמה במלכי הדרום

5. ציין מי היו חמשת מלכי האמורי שהתקבצו יחד להילחם עם ישראל! (ג-ה)
אדני צדק מלך ירושלים, הוהם מלך חברון, פראם מלך ירמות, יפיע מלך לביש, דביר מלך עגלון.

פניית הגבעונים לסיוע ותגובת עם ישראל

6. מה מבקשים הגבעונים מיהושע, וכיצד יהושע מגיב לבקשתם? (ו-ז)
שידורו לסייעם במלחמה, ויהושע יחד עם לוחמיו יוצאים מיד להושיע את הגבעונים

7. עיין בדברי הרלב"ג (א) הבאים: "וכבר שלחו אנשי גבעון ליהושע שיעזרם כי ראוי לאדון שיציל עבדיו מיד הנלחמים עליהם". לדבריו, מהי ההצטדקות של הגבעונים לכך שעם ישראל יצאו להגנתם?
מכיוון שהם עבדי עם ישראל, מן הראוי (=אולי אפילו מן הדין) שישאל יבואו להצילם.

8. האם עם ישראל שאל את פי ה' לפני שיצאו לעזרת הגבעונים? (ז-ח) הוכח דברך מהפסוקים!
בפשט הפסוקים לא כתוב שהעם שאל את פי ה', מצד שני כתוב שה' אמר להם לא לפחד מהמלחמה ושה' יעזור להם לנצח

9. עיין בדברי הרלב"ג (א) הבאים:
וידמה ששאל יהושע את פי ה' על זה ועלה מן הגלגל הוא וכל עם המלחמי עמו וכל גבורי החיל וכבר אמר השם יתברך אל יהושע קודם זה בשאלו את פיו על דבר זאת המלחמה שלא יירא מהמלכים האלה וממחניהם כי בידו יתנם והוא מיהר לבא עליהם כל הלילה...

האם לדברי הרלב"ג עם ישראל שאל את פי ה' לפני שנכנסו למלחמה או שלא?
כן הם שאלו את פי ה'.

10. מהי הבטחת ה' ליהושע לגבי תוצאות המלחמה? העתק את הפסוק!
(ח) "בִּידֶךָ נִתְּתִים לֹא יַעֲמֵד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ".

המלחמה בין ישראל לעמי כנען

11. בפסוקים מתואר שגם עם ישראל שותף במלחמה וגם הקב"ה. מהו חלקו של העם במלחמה ומהו חלקו של הקב"ה? (יא-יב)
חלקם של הלוחמים: התאספו כל בני חיל, פתחו במלחמה בהפתעה.

חלקו של הקב"ה: המטיר אבנים גדולות מהשמים.

12. מעשה מי גדול יותר והוביל לנצחון – של הקב"ה או של לוחמי יהושע? הוכח דברך מהפסוקים! (יא)
של הקב"ה, שכתוב: "וַיִּמְתּוּ רַבִּים אֲשֶׁר מִתּוֹ בְּאֲבְנֵי הַבַּרְדַּיִם מֵאֲשֶׁר הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָרֶב".

נס עמידת השמש

13. "אֲזַי יִדְבֹר יְהוָה לְהִי בְּיוֹם תֵּת ה' אֶת הָאֲמָרִי לְפָנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל: שָׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דָּוִם וַיָּרֶחַ בְּעֶמְקֵי אֶלְלוֹן!" (יב)
א. עיין בפירוש רש"י:

אז ידבר - אמר שירה תחת השמש, לפי שאמר לשמש דום, דום מלומר שירה, וכל זמן שהוא דומם, עומד ואינו מהלך, שבכל עת הילוכו הוא אומר שירה.

ופשוטו של מקרא, דום לשון המתנה, כמו (שמואל א יד ט): אם כה יאמרו אלינו דומו, וכן (תהלים לו ז): דום לה'.

מהי בקשתו של יהושע מהשמש והירח לפי כל אחד משני הפירושים?

פירוש א: אמר לשמש להפסיק מלומר שירה לפני ה', וכך היא תיעצר ממהלכה.

פירוש ב (פשוטו של מקרא): אמר לשמש להמתין ממהלכה (דום).

ב. מדוע היה חשוב ליהושע שהשמש והירח יעצרו במקומם? היעזר בהסבר מצודת דוד
מכיוון שאם השמש תשקע הם עלולים להיעצר במלחמה ולא יוכלו לנצחם. וכן אם הירח יזוז הוא עלול להסתיר את השמש.

14. עיין בדברי האברבנל (פרשה אחת עשרה בפרקנו) הבאים:

ספר יהושע פרק י – המלחמה במלכי הדרום

שבקשת התכלית בדברים האלהיים כבר זכר הרב המורה בפייג ח"ג שהוא בלתי ראוי, כי התכלית בהם הוא רצונו יתברך וכפי מה שגזרה חכמתו נעשו הדברים, ולכן במקום הזה אין ראוי שנשאול למה עשה הקדוש ברוך הוא הנס הזה? ... האם לדעתו יש לשאול ולברר מה סיבת נס העמדת השמש והירח? לא, אלא כל מה שה' עושה הוא משום שכך גזרה חכמת ה' (=כך ה' החליט)!

ובמה שהעמיד השמש ברקיע השכילו: **שהשמים שמים לה' ושהם מהבריאה המחודשת כיתר הדברים**, ולכן הוא יתברך "האמר לחַרְס וְלֹא יִזְרַח וּבָעֵד כּוֹכָבִים וְחַתָּם" (איוב ט, ז). **הנה א"כ בא מזה הנס שלמות נפשי גדול מאד, וגם כן היה בזה טוב גופני**, לפי שחמשת מלכי האמורי נקבצו שם על גבעון, ואם היו הם וכל חייליהם נשמדים עד בלי השאיר להם שריד תשאר כל הארץ נכבשת במעט מהמלחמה, כי יהיו גבוריה מתים במלחמה הזאת, ומפני זה התעורר יהושע להלחם בהם לא לבד להציל יושבי גבעון, ולזה אמר אל תירא מהם כי בידך נתתים וגו', רוצה לומר כי יתנם בידו באופן שאחרי זה בכיבוש הארץ לא יעמוד איש בפניהם.

מהם שני היתרונות שיצאו מנס העמדת השמש והירח?

- א. חיזוק האמונה של עם ישראל בה', שהוא יצר העולם וחיידש הבריאה.
- ב. נפל פחד האומות מעם ישראל. ולכן בשאר כיבוש הארץ – לא יתנגדו להם!

15. עיין במדרש הבא (פרקי דרבי אליעזר פרק נא):

עד שבא יהושע ועשה מלחמתן של ישראל והגיע ערב שבת וראה בצרתן של ישראל שלא יחללו את השבת... מה עשה יהושע? פשט ידו לאור השמש ולאור הירח והזכיר עליהם את השם ועמד כל אחד במקומו ששה ושלשים שעות, עד מוצאי שבת, שנאמר: "וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבא כיום תמים" וראו כל מלכי הארץ ותמהו שלא היה כמהו מיום שנברא העולם שנאמר: "ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לא יהיה כן לשמוע ה' בקול איש כי ה' נלחם לישראל!"

לדברי המדרש, מה היתה סיבת בקשת יהושע דוקא לנס הזה?

כדי שישראל לא יחללו את השבת

מה היתה תוצאת הנס?

תמיהת האומות – להראות את גודל ה' וכוחו!

16. מהם שני הניסים שמתרחשים במלחמה? (יא-יד)

הורדת אבנים מהשמים. העמדת השמש – הארכת שעות היום.

17. סֵדֶר את האירועים הבאים לפי סדר התרחשותם: (יז- מא)

ב הריגת חמשת המלכים

ג כיבוש ערי המלכים שנלחמו נגד ישראל

א השמדת צבא מלכי הדרום

18. מדוע לדעתך, סדר הפעולה הצבאית היה דוקא זה? דייק זאת מהנאמר בפסוקים!

הדבר הדחוף ביותר היה: הריגת לוחמי הצבא משום שזו תכלית המלחמה, ואם לא יהרגו אותם הם עלולים להגיע למקום מבטחים בעריהם המבוצרות, ואף לאיים על לוחמי יהושע. כמבואר בפסוק יט.

הריגת המלכים היתה פחות דחופה משום שהם היו כלואים עם אבנים בתוך מערה. (פסוק יח)

החרבת הערים היא השלמת הכיבוש, על מנת שישראל יוכלו להתיישב באותם מקומות ולבנותם מחדש עבורם.

19. "וַיֵּשְׁבוּ כָּל הָעָם אֶל הַמַּחֲנֶה אֶל יְהוֹשֻׁעַ מִקֵּדָה בְּשָׁלוֹם לֹא חָרַץ לִבָּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ אֶת לְשׁוֹנוֹ" (כא).

הסבר את הפסוק בלשונוך על פי פירושו של המצודת דוד!

לוחמי ישראל חזרו בשלום למחנה מבלי שנפגעו כלל. ואפילו אם היו לוחמים רבים מהאוייב כנגד חייל אחד מישראל – לא העיזו לדבר עליו רע!

20. מה היו שלושת השלבים ביחס למלכי האמורי, ומדוע לדעתך יהושע ציווה לעשותם? (כב-כז)

ספר יהושע פרק י - המלחמה במלכי הדרום

השכבתם על הרצפה ודריכת קציני ישראל עליהם, הריגתם ותלייתם. כנראה שהדבר נעשה כדי לבזותם ולהזהיר את עמי הארץ

שלא להילחם עם ישראל!

21. מה עשו ישראל עם כל תושבי ערי המלכים? (כח-לט)

הרגו את כולם, כפי ציווי ה' לא לחיות כל נשמה.

22. האם יהושע כבש רק את ערי המלכים שנלחמו איתו או גם ערים נוספות? (מ-מא)

יהושע כבש ערים נוספות בהר בנגב ובשפלה.

23. במה מיוחדת מלחמה זו ממלחמת העי, ומדוע? (מא)

בכך שהכיבוש נעשה בפעם אחת, והסיבה לכך היא שעיקר המלחמה והתשועה נעשתה על ידי ה', ולא על ידי ישראל.

**אדהים - כרתנו ברית עם הגבעונים ועמדנו בה, לאדות שהגבעונים ריגו אותנו!!
בזכות זה זכינו לכיבוש שטחים נרחבים בארץ ישראל!!**

פרק יא – מלחמת מלכי הצפון

קרא את פרק, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ה	התאגדות מלכי הצפון להילחם בישראל
ו-ט	הכאת המלכים על ידי יהושע, בציווי ה'
י-טו	כיבוש חצור ושריפתה וכן שאר ערי המלכים
טז-כ	סיום כיבוש הארץ וחלוקתה לשבטים
כא-כג	הכרתת הענקים וסיום מלחמות יהושע

חרם = מיתה וכליון

ביאורי מילים בפרק...

(א) וּבַעֲרָבָה = במישור	(י) לִפְנֵים = בהתחלה
(ד) עִם רֵב כְּחֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם לְרֵב = המון צבא	(יג) הָעָרִים הָעֹמְדוֹת עַל תְּלָם = הערים העומדות
{ה} וַיִּנְעֲדוּ = התקבצו, התאספו יחד	(יד) נִשְׁמָה = בן אדם
(ו) אֶת סוּסֵיהֶם תַּעֲקֶר = תסיר להם העיקר, הכרתת רגליהם	(כ) לְבַלְתִּי הָיֹתָ לָהֶם תַּחֲנָה = בלי שיהיה להם חנינה ורחמים
(ח) עַד בְּלַתִּי הַנְּשֹׂאִיר לָהֶם שְׂרִיד = עד שלא השאירו מהם כלום!	(כג) כְּמַחְלָקָתָם לְשִׁבְטֵיהֶם = כפי חלוקת הארץ לשבטים

שאלות ידע והבנה

ההתארגנות למלחמה בישראל:

1. מי היה היוזם של המלחמה? (א)

יבין מלך חצור

2. מי היו המלכים שהצטרפו אליו למלחמה? פרט! (א-ג)

מלכי הצפון: מלכי מדון, שימרון, אכשף, נגב כנרות ודור, כנענים חיתי פריזי, יבוסים ויחוי שבאזור הצפון

3. עיין בפירוש הרלב"ג (א): "עוד זכר שכאשר שמע זה יבין מלך חצור שלח אל יובב מלך מדוי ואל מלך שומרון ולמלכים רבים זולתם להתקבץ יחד ולהלחם עם ישראל כדי שלא יפלו בידם אחד אחד כמו שעשו שאר המלכים ובאו עם רב כחול אשר על שפת הים להלחם עם ישראל".

מדוע יבין מלך חצור לא נלחם לבדו אלא אסף מלכים רבים שיצטרפו אליו למלחמה?

משום שחשש שעם אחד יצליחו עם ישראל לנצח, משא"כ אם ילחמו כולם יחד.

4. העתק את הפסוק המתאר את העוצמה של המלכים הללו בבואם להילחם בישראל!

{ד} וַיֵּצְאוּ הֵם וְכָל מַחְנֵיהֶם עִמָּם עִם רֵב כְּחֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם לְרֵב וְסוּס וְרֶכֶב רַב מְאֹד:

הבטחת ה' ליהושע:

5. מה הקב"ה מבטיח ליהושע? ומדוע חשובה הבטחה זו? (ו)

משום שכמות המלכים והעם שמתכוננים להילחם בישראל היא כה גדולה יהושע יכול לחשוש מפניהם ולכן חשוב שהקב"ה מבטיח לו נצחון במלחמה. הקב"ה מבטיח ליהושע: נצחון מוחלט לא לפחד מהם כי כולם ימותו מחר!

6. מה הקב"ה מצווה לעשות עם הסוסים?

לעקר אותם, כלומר להוריד את פרסות רגליהם וכך להוציאם מכלל שימוש!

7. עיין בפירוש המלבי"ם (ו):

תעקר - לבל יבטחו ישראל עליהם במלחמתם וכבר נצטוו המלך בל ירבה לו סוסים :

ספר יהושע פרק יא – מלחמת מלכי הצפון

מדוע, לדברי המלבי"ם, הקב"ה מצווה זאת באופן מיוחד ביחס לסוסים?
משום שעם שיש לו הרבה סוסים עלול לבטוח בהם בנצחונם, ועם ישראל צריכים לסמוך על הקב"ה והם מנצחים רק אם הם דבקים בקב"ה!

8. באיזה אופן יהושע ועמו נצחו את המלחמה באופן ניסי או "טבעי"? הוכח דברך מהפסוקים! ז-ח
יהושע הכה אותם פתאום, כדי שנצחון המלחמה יהיה כאילו "טבעי"
9. מדוע לדעתך נצחון המלחמה היה דוקא באופן זה?
אולי מכיוון שהנהגת ה' את עם ישראל בארץ ישראל צריכה להיות באופן טבעי, לכן זה נעשה באופן זה.

תוצאות המלחמה (י-יח)

10. מהם שני ההבדלים שבין עונש חצור לעונש שאר הממלכות, ומדוע? (י-יג)
את מלך חצור הכה בחרב, ואת העיר שרף באש, משא"כ שאר הממלכות שאת מלכיהם לכד, ואת אנשי העיר הרג, אך לא שרף את העיר ואת שאר שללה שנשארו בחיים.
11. מהו השבח המיוחד שנאמר על אופן כיבושו של יהושע את הארץ? (טו)
שיהושע עשה בדיוק כפי שה' ציווה את משה!
12. עיין בהסבר המלבי"ם (טו):
כאשר צוה - וכו' כן צוה משה - שמסר לו את הכל כמו שכתוב: "ומסרה ליהושע" (ריש אבות) וגם אעפ"י שאם היה הכבוש ע"י משה היה יותר נסיי ממה שהיה ע"י יהושע מ"מ לא נשתנה דבר ממצות הכבוש והחילוק.
לא הסיר דבר - אף מה שלא צוהו בפירוש כיון מדעתו למה שצוה ה' את משה (כך פירשו חז"ל במדרש רבה):
א. במה בא לידי ביטוי השבח המיוחד שנאמר לגבי יהושע?
שיהושע פעל בדיוק כפי שציווה אותו משה בשם ה', וגם ביחס לדברים שמשה לא אמר לו בפירוש כיצד לנהוג, יהושע כיוון לכך ועשה כן מדעתו.

- ב. במה היה שונה אופן הכיבוש אם משה היה עושה אותו לעומת איך שיהושע כבש?
אם משה היה כובש את הארץ הכיבוש היה ניסי, ואילו כיבושי יהושע היו "טבעיים" יותר.
ג. כיצד לפי דברי המלבי"ם ניתן להסביר מדוע נצחון המלחמה היה "טבעי"?
משום שזוהי הדרך של יהושע לפעול, באופן טבעי = זו סוג הנהגתו, לעומת הנהגת משה שהיא הנהגה ניסית.
13. "ימים רבים עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מְלָחָמָה": (יח)
א. מה הקושיא שמתעוררת על פסוק זה, לאור האמור בפסוקים ו-ז?
בפסוקים שם משמע שהמלחמה הוכרעה מיד (ביום שלמחרת) ואילו כאן מפורש שעברו הרבה ימים עד גמר הכיבוש.
ב. עיין בהסבר הרד"ק (יח):

- ימים רבים - ולמעלה אמר לכד יהושע פעם אחת ר"ל כי כל המלכים ההם שזכר לכד בפעם אחת בלי הפסק קודם ששבו אל המחנה הגלגלה ואחר כך עשה מלחמה ימים רבים עם שאר מלכי הארץ עד שלקח הכל
כיצד הרד"ק מתרץ את הסתירה לכאורה בין הפסוקים?
יש להפריד בין מלחמות שונות. המלחמה שהוכרעה ביום אחד היתה מלחמה עם מלכי הצפון המפורטים בתחילת הפרק, ואילו המשך הלחימה ימים רבים היה עם מלכי עמים נוספים.
ג. עיין בפירוש רש"י לפסוק יח, כיצד רש"י מסביר את אריכות משך המלחמה?
שהדבר נבע מכל שיהושע חשש שכאשר יסתיים הכיבוש הוא ימות, ולכן לא הזדרז להביא לסיום הכיבוש.
ד. הרד"ק (בהמשך הפירוש) מביא הסבר נוסף בשם המדרש:

ויש בו דרש שנענש יהושע על שנתעצל במלחמת המלכים כמו שנאמר ימים רבים שהרי אמר לו הקב"ה כאשר הייתי עם משה אהיה עמך. ולמה חסרו משנותיו עשר שנים אלא אמר יהושע אם אני מנחיל הארץ במהרה לישראל ועושה להם המלחמות מיד אמות אמר הקב"ה לא כך עשה משה רבך כשאמרתי לו נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמך מיד וידבר משה אל העם החלצו ואתה עלה בלבך כך הנני מחסר משנותיך אמר דוד עליו השלום רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום:

מדוע לפי הדרש המלחמה ארכה זמן רב?

משום שיהושע התעכב/התעצל להשלים את המלחמה משום שידע שמותו תלוי בכך.

14. לפי הדרש, מהי ההקבלה שבין משה ליהושע, ביחס לזמן מותם?

ספר יהושע פרק יא – מלחמת מלכי הצפון

מותם יגיע לאחר מלחמה משמעותית, משה לאחר נקמת מדון, ואילו יהושע לאחר סיום כיבוש הארץ.
15. מהו העונש שנענש בו יהושע, ומדוע? היעזר באמור בסוף הספר (פרק כד, פסוק כט) שימיו התקצרו בעשר שנים משום שהתעצל לסיים את כיבוש הארץ.

היחס שבין ישראל לשאר העמים

16. "לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החיו יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה": (יט) הסבר את הפסוק בלשונך!

אף אחת מערי יושבי הארץ לא השלימו עם ישראל מלבד הגבעונים שבאו וכתרו עם ישראל ברית במרמה.

17. מה היתה הסיבה לכך שאף אחד מעמי הארץ לא השלים עם ישראל? (כ)

משום שהקב"ה רצה שנשמידם, כפי שה' ציוה את משה להשמיד את כל הגויים שבארץ.

18. עיין בהסבר הרד"ק (כ):

זה היה לשתי סבות: **האחת** שהיה זה עונש עונם כמו בפרעה ויחזק ה' את לב פרעה והשנית כמו שאומר הטעם כי למען השמידם כאשר צוה ה' את משה כמו שכתוב כי אתן בידכם את כל יושבי הארץ וגו', **ואמר** פן יחטיאו אותך לי.

מהן שתי הסיבות שבגללן הצטוונו להשמיד את כל עמי הכנעני יושבי הארץ?

א. כדי להענישם משום שהגדישו את הסאה עם חטאיהם. ב. משום שהיו עובדי עבודה זרה והיה חשש שעם ישראל ילמד מהם.

19. **שאלת אתגר לגי שזכרונו חזק:** היכן למדנו שיושבי הארץ יכולים היו להשלים עם ישראל?

בפרק ט, מדברי הרמב"ם הלכות מלכים ומלחמותיהם פרק ו, הלכה ה': שְׁלֵשָׁה כְּתָבִים שֶׁלַח יְהוֹשֻׁעַ עַד שֶׁלֹּא נִכְנַס לָאָרֶץ. הַרְאִינוּ שֶׁלַח לָהֶם מִי שְׁרוּצָה לְבָרַח יִבְרַח. וְחָזַר וְשֶׁלַח מִי שְׁרוּצָה לְהִשָּׁלֵם יִשָּׁלֵם. וְחָזַר וְשֶׁלַח מִי שְׁרוּצָה לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה יַעֲשֶׂה.

הענקים שנשאר:

"לא נותר ענקים בארץ בני ישראל רק בעזה בגת ובאשדוד נשארו": (כב)

20. המלבי"ם (כב) מסביר:

לא נותר - כבר הזכרתי שנשאר הוא בכוונה ונותר הוא שלא בכוונה, והנה בא"י לא נותר כלל אף שלא בכוונה, רק בעזה נשאר בכוונה כי לא לחמו עמם כלל ויהיו לנסות במ את ישראל כמו שכתבתי שם (שופטים ג', ג' ד'): "והתכלית השני היה לנסות במ את ישראל לדעת הישמעו את מצות ה' - לבל יתחנתו עמהם, ובל יעבדו את אלהיהם".

מדוע לפי הסבר המלבי"ם נכתב 262626 "נשארו" ענקים בעזה? מתי משתמשים בביטוי: "נשאר"?

משתמשים בביטוי "נשאר" כשהדבר הוא בכוונה.

הענקים בעזה גת ואשדוד נשארו שם בכוונה, על מנת לנסות את עם ישראל אם ישמרו מלהתחתן איתם ולא לעבוד את העבודה

זרה שלהם.

21. "ויקח יהושע את כל הארץ ככל אשר דבר ה' אל משה ויתנה יהושע לנחלה לישראל כמחלקתם לשבטיהם והארץ שקטה ממלחמה": (כג)

האם, לדעתך, זה ש"הארץ שקטה ממלחמה" זה חיובי או שלילי?

22. עיין בדברי הרד"ק (כג) הבאים:

והארץ שקטה ממלחמה - שלא התעוררו עוד הכנענים להאסף ולהלחם עם ישראל כי ראו כי נפלו לפניהם בכל המלחמות. וגם ישראל עמדו באותה הארץ שכבשו ולא התעוררו לכבוש עוד. וכשזקן יהושע אמר לו האל יתברך שיזרז ישראל לכבוש הארץ הנשארת ואמר ליהושע שיחלק אותה בחייו והתחיל בשני השבטי שהם יהודה ויוסף כי נאמר לו ברוח הקדש שאלו ינחלו תחלה כי הם ראשי ישראל.

א. כיצד הרד"ק מסביר את שתי הסיבות להפסקת המלחמות?

הגויים חששו מלהילחם עם ישראל. ועם ישראל לא המשיך לכבוש ולחלק את הארץ.

ב. האם שתי הסיבות הן חיוביות?

מניעת הגויים מלהילחם בישראל היא חיובית כי היא מראה שפחדו מישראל. אך הפסקת הכיבוש וההתעכבות עם חלוקת הארץ לשבטים אינה חיובית כלל.

כמה חשוב לעשות בדיוק מה שה' ציוה.

יש משהו שאתה עושה בדיוק כמו שה' ציוה בלי לחפף? ... אם כן, או שתקבל על עצמך לעשות דבר אחד בלי חיפופים, אז אתה

אלוף, ובמבחן הבא תזכור לתת לעצמך בונוס של 5 נקודות...

פרק יב – סיכום כיבוש כל הארץ

קרא את פרק יב, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ו	כיבושי משה בעבר הירדן המזרחי
ז-ח	כיבושי יהושע בעבר הירדן המערבי (=ימה)
ט-כד	רשימת 31 מלכי כנען שהכה יהושע במהלך כיבוש הארץ

ביאורי מילים בפרק...

תימן (ג) = צד דרום.

הרפאים (ד) = הענקים, על שם שמרפים ידי רואיהם, כי יפחדו מהם:

ימה (ז) = לצד מערב.

שאלות ידע

1. עיין בספר במדבר פרשת חקת וכתוב היכן מתוארות מלחמות משה לכיבוש עבר הירדן המזרחי?

ספר במדבר פרק כא, פסוקים כד-לה.

2. מבנה כתיבת הפרק:

א. עיין בפרקנו פסוקים: ט-כד, ספר שמות פרק טו, ספר שופטים פרק ה, ספר שמואל ב פרק כב, וכתוב: במה שונה אופן

כתיבת הפרק שלנו לעומת הכתוב שם?

צורת הכתיבה שם היא שבין השורות יש רווח מעל ומתחת לכתוב, ואילו אצלנו כתוב מעל כתב, ויש רווח באמצע.

ב. האם אתה מכיר מקום נוסף שיש בו צורת כתוב דומה לשלנו?

דברים פרק לב – שירת האזינו. אסתר ט, ו-ט, לגבי עשרת בני המן.

ג. עיין בדברי חז"ל (מגילה טז/ב) הבאים:

אמר רבי חנינא בר פפא, דרש רבי שילא איש כפר תמרתיא, כל השירות פלן נכתבות - אריח על גבי לבנה, ולבנה על גבי אריח², חוץ משיריה זו (=של עשרת בני המן), ומלכי כנען, שהיא - אריח על גבי אריח, ולבנה על גבי לבנה. מאי טעמא? (דכולהו? אמר רבי אבהו), מפני שלא תהיה תקומה למפלתן של רשעים.

רש"י: אריח. הוא הכתב. לבינה. הוא חלק, שהוא כפליים מן הכתב. והאריח = חצי לבינה.

1. הסבר את הביטויים:

"אריח על גבי לבנה, ולבנה על גבי אריח" = כמו אבני חומה, כלומר: כתוב באופן כזה שיש רווח בין המילים שבכל

שורה. באופן הבא: _____

"אריח על גבי אריח, לבנה על גבי לבנה" = המילים כתובות זו מתחת לזו בשני טורים מקבילים. _____

2. מדוע במקרה שלנו, רשימת מלכי כנען שהרג יהושע בכיבוש הארץ, נכתבה באופן של אריח על גבי אריח, לבנה

על גבי לבנה?

כדי שלא תהיה תקומה למפלתם, כביכול אחד נשען על האחר.

קצר וקולע. כן ירבו! סתם, אל תבנה על זה.

² במנחת שי על דברים פרק לב פסוק א, כתב: "וכתב הר"ן ז"ל דשירת האזינו נמי כיוצא בזו היא וכו' ע"ש והא דלא חשיב בגמ' שירת האזינו בהדי הנך תירץ חכם אחד מנרבוטא תלמיד רבי מרדכי ז"ל דהכא מן השירות שנאמרו על הנס קאמר כגון שירת הים ודבורה ודוד והך דמגלת אסתר אבל דהאזינו לא על נס נאמרה".

פרק יג – סיכום ביניים: פירוט הערים שנכבשו ושטרם נכבשו

קרא את פרק יג, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ה	פירוט חלקי הארץ שטרם נכבשו
ו-ז	ציווי ה' לחלקם לפני הכיבוש
ח-יד	נחלת שניים וחצי השבטים. שבט לוי אינו נוחל
טו-כג	הנחלה שנתן משה רבינו לשבט ראובן
כד-כח	הנחלה שנתן משה רבינו לשבט גד
כט-לג	נחלת חצי שבט מנשה ונחלת הלויים

ביאורי מילים בפרק...

(א) באַ בַּיָּמִים = זקן	(יג) וְלֹא הוֹרִישוּ = לא כבשו
(ג) חֲמִשָּׁת סָרְנֵי פְּלִשְׁתִּים = חמשת שרי פלישתים	(יג) בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל = בתוך (שטח) ישראל
(ו) הַפְּלֵה לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה = ערוך הגרלה איזה חלק של הארץ שייך לכל שבט	(יד) אֲשֵׁי ה' = הקרבנות
	(כא) נְסִיכֵי = השרים של..

שאלות ידע והבנה

1. "ויהושע זקן בא בימים ויאמר ה' אליו אתה זקנתה באת בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה" (א) א. עיין בדברי הרלב"ג (א) הבאים:

והנה זכר כי יהושע היה זקן בא בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה ולא יתכן לו מצד זקנותו להשלים המלחמי עם מלכים הנשארים וצווה מאת השי"י שיפילה לישראל בנחלה כאילו כבשוה כלה ר"ל לטי' השבטים וחצי שבט מנשה כי הבי שבטים וחצי לקחו חלקם מעבר לירדן ואולם לשבט הלוי לא נתן נחלה כמו שנאמר בתורה ואולם נתנו ללויים בארץ ערים לשבת ומגרשיהם למקניהם וקנינם כמו שצוה השי"י את משה בתורה:

1. מדוע חשוב להזכיר בפסוק הזה, שיהושע היה זקן?

מכיוון שמצד זקנותו אינו יכול להשלים את המלחמה, אלא היא תיעשה על ידי אחרים!

2. עיין פסוקים: א-ט, העתק את הפסוק האומר שיהושע צריך לחלק את הארץ לעם ישראל לפני מותו? "ועתה חלק את הארץ הזאת בנחלה לתשעת השבטים וחצי השבט המנשה": (ז)

3. מה המשמעות של חלוקת הארץ עבור יהושע?

אם הוא מחלק אותה, אפילו אם אינו כובש אותה, נחשב כאילו הוא כבש אותה.

ב. עיין בפירוש מצודת דוד (א), מה משמעות הגדרת יהושע כ"בא בימים"?

שנפטר בזמן הראוי לו, בסך הימים המתאימים לו, ולא מוקדם יותר

ג. עיין בדברי המלבי"ם (א) הבאים:

נשארה, חז"ל אמרו כי יהושע נתעצל בכבוש הארץ בחשבו שלא ימות כל זמן שלא כבש את הכל, ועז"א נשארה בכונה שזה ההבדל בין נשאר ובין נותר (כנ"ל).

האם זה שיהושע לא כבש את כל הארץ קודם מותו נאמר לשבחו או לגנותו? איזו מילה רומזת לכך?

הדבר הוא לגנותו, משום שחשב שכל זמן שלא יכבוש את כל הארץ לא ימות. ולכן הנביא אומר שמהארץ נשאר לכבוש,

וזה רומז שיהושע עשה זאת בכוונה.

2. עיין בדברי מצודת דוד (ז) הבאים:

ועתה חלק - רצה לומר, בתחלה חלק הארץ לתשעה חלקים ומחצה כמנין השבטים הנוחלים, ואחר זה הטל הגורל לדעת איזה חלק למי:

ספר יהושע פרק יג – סיכום ביניים: פירוט הערים שנכבשו ושטרם נכבשו

מה נכלל בציווי לחלק את הארץ?

לחלק את הארץ ל-9 חלקים, ואח"כ להטיל גורלות כדי לדעת איזה חלק ראוי לאיזה שבט.

3. מדוע שבטים גד וראובן אינם חולקים בארץ? (ח) היעזר בפירוש מצודת דוד

משום שהם קיבלו את נחלתם בעבר הירדן המזרחי, והם נתרצו בה.

4. מי היו העמים שישראל לא הורישו? (יג)

לא הורישו בני ישראל את הגשורי ואת המעכתי וישב גשור ומעכת בקרב ישראל עד היום הזה:

5. כתוב אלו שבטים לא נחלו נחלה על ידי יהושע, ומדוע?

ראובן גד וחצי שבט מנשה – משום שנחלו בזמן משה ועל ידו. לוי – כי אין להם נחלה מיוחדת, שה' הוא נחלתם.

6. מדוע מוזכרים הכיבושים של משה בפרקנו?

כי מסופרים כל הכיבושים: של משה ושל יהושע.

7. נחלת הלויים:

א. בשני מקומות בפרקנו מתואר שהלויים לא נחלים. מהם שני הפסוקים? העתק אותם!

(יד) "רק לשבט הלוי לא נתן נחלה אשי ה' אלהי ישראל הוא נחלתו כאשר דבר לו":

(לג) "ולשבט הלוי לא נתן מנשה נחלה ה' אלהי ישראל הוא נחלתם כאשר דבר להם":

ב. מהו ההבדל שיש בין האמור בשני הפסוקים?

בפסוק יד מוסבר שסיבת אי נחלת הלויים היא ש: "אשי ה' הוא נחלתו", ואילו בפסוק לג: הסיבה היא שה' הוא נחלת הלויים.

ג. עיין בספר דברים פרק יח, פסוקים א-ב. מה הקשר של הפסוקים שם לנאמר בפרקנו?

{א} לא יהיה לפנהיים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלון: {ב} ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו: מוסבר שם מדוע הלויים לא נחלים עם ישראל, כפי שמוסבר בפרקנו.

ד. עיין בדברי המלבי"ם (לג) הבאים:

ולשבט הלוי - כבר נזכר זאת (בפסוק י"ד) ושם אמר "אשי ה' הוא נחלתו", ופה אמר: "ה' הוא נחלתו", ויובן על פי מה שנאמר (פרשת שופטים - דברים יח, א-ב): "לא יהיה לכהנים הלויים חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלון ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו". שבא ג"כ המאמר כפול, תחלה אמר חלק ונחלה ואמר אשי ה' יאכלון, ואח"כ אמר נחלה לבד ואמר ה' הוא נחלתו. אך מדבר בשתי בחינות:

א) שלא יקחו חלק בארץ, והוא: **שלא יקחו השבט הזה מצר מיוחד עפ"י גורל בעת חילוק הארץ** כמו שלקחו יתר השבטים, ועז"א: "חלק ונחלה", ואמר הטעם **כי תחת חלקם בארץ יתנו להם ישראל אשי ה' שהם מתנות כהונה ולויה**, ועז"א: "חלק ונחלה עם אחיו", מלת "עם" מורה השיתוף שלא ישתתפו בחלוקת הארץ,

ב) ואח"כ אמר שהגם שנתנו להם ערים לשבת ומגרשיהם, וזה היה להם נחלה שהנחילום לבניהם, בכ"ז לא יהיה לו נחלה זו בקרב אחיו, ר"ל שלא יקחו ויפרישו הערים **בעת החלוקה**, למשל שתכף עת יפול גורל השבט ויחלקו לגברים יפרישו ערי הלויים שמאותו שבט, וזה כיון בלשון "בקרב אחיו", רק אחר גמר חלוקת כל השבטים נתנו להם בני ישראל מנחלתם כמ"ש (לקמן כ"א) ובאר הטעם: "כי ה' הוא נחלתו", ויהיה זה כתרומת ה' שירימו כל שבט קדש מחלקו,

1. לפי הסבר המלבי"ם, מה רומזים הפסוקים בכך שפעם אחת נאמר: "אשי ה' הוא נחלתו" ופעם אחרת נאמר: "ה' הוא נחלתו"?

שמדובר בשני דברים שונים: א. שאין ללויים חלק בחלוקת הארץ, ובמקום זה זוכים למתנות כהונה ולויה. ב. זמן קבלתם את ערי הלויים והכהנים אינו בזמן חלוקת הארץ אלא רק אחר שכל אחד מהשבטים יושב בחלקו.

2. מדוע הלויים מקבלים את ערי הלויים רק אחרי שכל אחד מהשבטים יושב בחלקו?

משום שערי הלויים ניתנים להם כתרומה שכל אחד מהשבטים נתן להם, וזה אפשרי רק אחרי שכולם קיבלו את חלקם.

ולכן לא הפריש משה ערי הלויים בחייו מנחלת בני ראובן ובני גד, רק יהושע הפרישם אחר גמר החילוק...

3. מדוע למרות שמשה רבינו חילק את עבר הירדן המזרחי בחייו לבני גד וראובן, הוא לא נתן ללויים את עריהם שם? משום שאין הלויים מקבלים את חלקם אלא אחרי שכל ישראל נחלים, כדון תרומה, ובזמן משה רבינו עדיין לא כל השבטים נחלו את חלקם.

מדהים - כמה כללים יש לגבי נחלת הארץ. זה לא כזה פשוט!

פרק יד – פתיחה לחלוקת עבר הירדן המערבי

קרא את פרק יד, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ה	פתיחה לחלוקת עבר הירדן המערבי על ידי יהושע
ו-יב	בקשת שבט יהודה וכלב את העיר חברון
יג-טו	יהושע נענה לבקשת שבט יהודה

ביאורי מילים בפרק...

(א) המטות = השבטים	(ח) מלאתי אחרי ה' אלקי = הייתי נאמן לדבר ה'
(א) נחלו = התיישבו	(יא) ככחי אָז וככחי עָתָה = יש בי היום את אותו כח שהיה בי בעבר
(ב) בגורל = בהגרלה	(יב) וְעָרִים גְּדֹלוֹת בְּצָרוֹת = ערים חזקות מוקפות חומה
(ד) לְמִקְנֵיהֶם = בהמות גסות	(יב) אוֹלֵי ה' אוֹתֵי = אוֹלֵי ה' יהיה עמי ויסייע לי
(ד) וּלְקִנְיָנָם = בהמות דקות	(יד) יַעַן = בגלל, בזכות
(ו) אֲדוֹתַי = על מעשי	(טו) לְפָנַי = בהתחלה, לפני כן
(ז) כַּאֲשֶׁר עִם לְבָבִי = כמו שחשבתי	(טו) הָאָדָם הַגָּדוֹל בְּעֵינָיִם = אביהם של הענקים
(ח) הַמָּסִיב אֶת לֵב הָעָם = גרמו להם פחד	

שאלות ידע והבנה

חלוקת הארץ בגורל

1. (ב) "בגורל נחלתם כַּאֲשֶׁר צָוָה ה' בְּיַד מֹשֶׁה לְתַשְׁעַת הַמְּטוֹת וְחֻצֵי הַמְּטָה"

מצודות דוד (ב): בגורל נחלתם - בגורל חלק להם נחלתם. באיזה אופן ידעו איזה חלק שייך לכל שבט? על ידי הגורל.

2. עיין בספר במדבר כו, נב-ו:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: {נג} לְאֵלֶּה תַחְלֶק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת: {נד} לְרֹב תִּרְבֶּה נַחֲלָתוֹ וְלִמְעַט תִּמְעַט נַחֲלָתוֹ אִישׁ לְפִי פְקֻדָּיו יִתֵּן נַחֲלָתוֹ: {נה} אַךְ בְּגוֹרֵל יַחְלֶק אֶת הָאָרֶץ לְשִׁמּוֹת מְטוֹת אַבְתָּם וְנַחֲלוֹ: {נו} עַל פִּי הַגּוֹרֵל תַּחְלֶק נַחֲלָתוֹ בֵּין רֹב לְמְעַט:

לפי פשט הפסוקים בספר במדבר, מהו הקריטריון (=הכלל) לקבוע איזה חלק מתאים לכל שבט? גודל השבט.

3. עיין בפירוש המלבי"ם (א):

"וואלה אשר נחלו" - הדעת היותר צודקת באיכות החלוקה, היא דעת הראב"ד, וזה לשונו: דע והבן כי א"י נתחלקה ליי"ב שבטים בגורל ואורים ותומים... לא כתבו בגורלות כי אם תחומי המחוזות, כמו שנשער: "מתחום פלוני ולהלן מחוז קטלונאי" ו"מתחום פלוני ולהלן מחוז פרובינצא", כך כתבו המחוזות ונתנו אותם בקלפי והמחוז שעלה בידו שם היה חלקו,

א. מה גילה "הגורל"? איזה מחוז (=אזור) נופל לכל שבט

ולפי מה שהיה מרובה או מועט נותנים לו שם, תדע שכן הוא שהרי נפלו תחלה גורלות ליהודה ובני יוסף קודם שחלקו שאר שבטים, והיו משאר שבטים שנפלו ביניהם, הא למדת שלא הפילו הגורלות כי אם לתחומי המחוזות עכ"ד.

הנה תראה דעתו כדעת מהרי"א (=רבי יוסף אברבנל) שהגורל לא היה רק (=אלא) על התחומין, ואחר שידע באיזה תחום יקח השבט, חלק יהושע וראשי אבות המטות לפי מספר הגלגולות, ושבט שהיו אנשיו מרובים לקחו חלק מרובה וזה לא היה עפ"י גורל רק מדעת המנחילים, עיי"ש בדבריו שהאריך בזה...

ב. מה התחלק לפי גודל המשפחות אם הן מרובות או מועטות? וכיצד חלוקה זו נעשתה?

חלוקה בתוך המחוז שנפל בגורל למשפחות, כל משפחה לפי גודלה. חלוקה זו נעשתה על ידי יהושע.

ספר יהושע פרק יד – פתיחה לחלוקת עבר הירדן המערבי

4. עיין בדברי הגמרא הבאים (בבא בתרא קכב/א), המסבירה כיצד היתה חלוקה לפי הגורל:

אמר רבי יהודה... ולא נתחלקה אלא באורים ותומים, שנאמר: "על פי גורל".

הא כיצד? אלעזר מלוּבש אורים ותומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו, וקלפי של שבטים וקלפי של תחומין מונחין לפניו, והיה מכיין ברוח הקדש ואומר: זבולן עולה - תחום עכו עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו. וחוזר ומכיין ברוח הקדש ואומר: נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו, טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי, טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר, וכן כל שבט ושבט.

כתוב בלשונך כיצד היתה החלוקה על ידי הגורל!

אלעזר הכהן היה לבוש באורים ותומים כשלפניו היו מונחות שתי קופסאות: אחת עם שמות של כל השבטים, ושניה עם שמות האזורים בארץ. היה מופיע באורים והתומים שם השבט וחלקו, וכך היו מוציאים גם פרחי הכהונה שני פתקים זהים למה שאמר אלעזר על פי האורים והתומים.

5. רש"י בגמרא מסביר:

הא כיצד. אם אורים למה גורל ואם גורל למה אורים ושמה מכחישין זה את זה.

והיה מכיין ברוח הקודש. כלומר באורים ותומים ששואלים תחלה באורים ותומים קודם שיטרף הממונה בקלפי ובכך מתקררה דעתן של ישראל שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתנבא תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא ולא היו מרננים בְּדָבַר השבטים מרובים.

לפי הסברו של רש"י, למה החלוקה היתה צריכה להיות גם על ידי אורים ותומים וגם על ידי קלפי?

כדי שכל העם ישתכנע שהחלוקה היא ישרה וצודקת. והסיבה שהיה צריך לעשות זאת היא מפני שבשבטים שמרובים באוכלוסין עלולים להתלונן שהנחלה אינה מספיקה להם.

6. עיין בדברי **הרב קוק** (שמועות ראה, פרשת פנחס):

ענינו של הגורל נזכר במשלי טז לג: "בְּחִיק יוֹטֵל אֶת הַגּוֹרֵל וּמֵה' כָּל מִשְׁפָּטוֹ", ולכן ביקש יהושע מעכו: "אל תוציא לעז על הגורלות, שעתידיה ארץ ישראל שתתחלק בגורל". תכנית עלומה וגנוזה בחיק הנסתר, אמורה להתגלות ע"י הגורל. הוא מה שאמר הכתוב: ומה' כל משפטו". הגילוי של הגורל הוא הגילוי של הרצון השמימי. ...

לפי דברי הרב קוק, מה משמעות הגורל, האם הוא רק ענין של מזל?

לא, גורל הוא הגילוי של רצון ה'.

גילויים של רצון עליון נתבררו גם בחלוקת ארץ ישראל ע"י הגורל. היחס בין בני השבט, בין ענינם הפנימי ותכונותיהם, לבין נחלתם בארץ, אקלים האזור, סגולותיו וכיוצא בהם, גנוז הוא בכבשונה של הולדת הלאום. רק הגורל יוכל להוציא מחיקה של יצירה זו את החלק המיועד לשבט.

לפי מה נקבע איזה מקום יקבל כל שבט?

ישנו קשר והתאמה בין מקום הנחלה לאופיו של כל שבט. המקום מסייע לכל שבט להוציא לפועל את תכונותיו המיוחדות.

7. עיין בדברי **מצודות דוד** (ג-ד) הבאים:

כי נתן משה – יבאר מדוע חלק יהושע נחלה לתשעת המטות וחצי, ואמר עם כי משה נתן לשני המטות וחצי, וללויים לא נתן נחלה, כי אין לתת להם כאשר צוה ה', ולא נשארו אם כן ראויים לנחלה כי אם שמונת המטות וחצי, עם כל זה הוכרח יהושע לחלק נחלה לתשעת המטות וחצי.

כי היו - רצה לומר, לפי שבני יוסף נחלקו לשתי מטות, והיו אם כן תשעה וחצי לבד הלויים, אבל ללויים לא נתנו נחלה לא משה ולא יהושע.

מה הקושיא על דברי הפסוקים (א-ב): "וְאֵלֶּה אֲשֶׁר נָחֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן... בְּגוֹרֵל נִחְלָתָם... **לתשעת המטות וחצי המטה**", ומהו ההסבר לכך?

הקושיא היא שאם שבט לוי אינו נוחל, צריך לחלק את הארץ רק ל-8 וחצי מטות ולא 9 וחצי!

וההסבר שלו: שאמנם שבט לוי לא נחל, כפי ציווי ה', אבל שבט יוסף התחלק לשניים: מנשה ואפרים.

בקשת כלב נחלה

8. "וַיִּגְשׁוּ בְנֵי יְהוּדָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּלֵב בֶּן יִפְנֵה הַקְּנִזִּי ... (ו)"

א. מה הקושיא שיש על פסוק זה? אם הטענה היא של כלב, מדוע כל בני יהודה הצטרפו אליו בפניה למשה?

ב. עיין בדברי המצודות דוד (ו): ויגשו בני יהודה - לעזור לכלב בשאלת בקשתו.

כיצד הוא מתרץ את הקושיא?

ספר יהושע פרק יד – פתיחה לחלוקת עבר הירדן המערבי

שלמרות שהטענה היתה של כלב, הצטרפו אליו שאר בני יהודה לסייע לו ולתמוך בבקשתו.

9. מהכתוב בפסוקים ו-יג, לומדים שלפעמים מותר לדבר אחד בפה ואחד בלב. מהו המקרה המתואר? היעזר בפרשנים כלב ויהושע שהיו עם המרגלים, עשה את עצמו כאילו הוא עם המרגלים באותה עצה רעה, וכשהגיע לפני משה אמר לו את אשר על ליבו, שטובה הארץ מאוד מאוד.

10. כמה זמן לדעתך ארך כיבוש הארץ על ידי יהושע?

11. מדברי כלב לומדים חז"ל כמה זמן ארך כיבוש הארץ. כלב אמר ליהושע: ו"עַתָּה הִנֵּה הַחֵיָה ה' אֹתִי פְּאֶשֶׁר דָּבַר זֶה אֲרָבֵעִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מֵאָז דָּבַר ה' אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אֶל מֹשֶׁה אֲשֶׁר הָלַךְ וְשָׂאֵל בְּמִדְבָּר" (י).

מסביר רש"י (י): זה ארבעים וחמש שנה - למדנו ששהו בכיבוש הארץ שבע שנים, שהרי בשנה השנית שלח משה המרגלים, נשאר ששנים ושמונה שהלכו במדבר, ושבע שכבשו, הרי ארבעים וחמש.

כמה שנים לפי דברי חז"ל ארך כיבוש הארץ? כתוב את ההוכחה בלשונך!

שבע שנים. לומדים זאת מכך שכלב אומר שכעת עברו 45 שנים מאז שליחת המרגלים. המרגלים נשלחו בשנה השניה לצאת ישראל ממצרים, נגזרו עליהם 38 שנים במדבר, נותרו 7 שנים!

12. מהי הזכות שגרמה לכך שכלב יזכה שחברון תהיה עבורו לנחלה? (ז-יד)

בכך שלא הלך כעצת המרגלים שהוציאו דיבת הארץ אלא דיבר על טובה.

13. עיין בדברי המלבי"ם (יב) הבאים:

ועתה תנה לי את ההר - כי לכן החיה אותי וחזק כחי כדי שאנכי אורישים כאשר דבר ה' וזרעו יורישנה.

מהי ההוכחה של כלב לכך שהוא צריך לכבוש את חברון?

זה שה' החיה אותו עד תקופה זו ונתן לו מספיק כח ויכולת לכבוש.

על כן היתה - ר"ל שלא הגיע כ"כ בחלקו לפי לחק הגלגולת רק היה לו בשכר.

האם חברון ניתנה לשבט יהודה לפי חלקם בארץ?

לא, היא ניתנה להם כשכר עבור נאמנותו של כלב לדבר ה' ולא הלך כעצת המרגלים.

"הָאָדָם הַגָּדוֹל בְּעֵנְקִים הוּא, וְהָאָרֶץ שְׁקֵטָה מִמְּלַחְמָה" (טו)

14. לפי הפשט, מה הכוונה "הגדול בענקים"?

עיין בדברי המדרש (ילקוט שמעוני יהושע - פרק יד - רמז כג) הבא:

תניא, רבי יוסי הגלילי אומר: ... למה זכו כנעניים שישבו על ארצם מ"ז שנה...? מפני שכבדו את אברהם אבינו שאמרו לו: "נשיא אלהים אתה בתוכנו". זכו שישבו על ארצם מ"ז שנה,

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום ר' יהודה בן לקיש הרי הוא אומר: "האדם הגדול בענקים והארץ שקטה ממלחמה", בני כנען שכבדו את אברהם אבינו זכו שתשקוט הארץ עליהם. האדם הגדול בענקים והארץ שקטה מה ענין זה לזה? **מלמד שלא שקטה המלחמה מן הכנעניים אלא בזכות אברהם שנהגו בו כבוד ואמרו לו נשיא אלהים אתה בתוכנו אדוני שמעני...** ומה אם כנעניים על שכבדו אותו עמדה להם זכותו אע"פ שלא הלכו בדרכיו ולא אהבו את המקום בניו שהולכים בדרכיו ועושים צדקות וגמילות חסדים על אחת כמה וכמה:

א. מיהו הגדול בענקים לפי המדרש?

אברהם אבינו, שהיה גדול האבות (שהיו ענקיים).

ב. לפי המדרש, באיזו תקופה שקטה הארץ ממלחמה, ועבור מי?

הארץ שקטה ממלחמה עבור הכנענים מרגע שישאל יצאו ממצרים ועד שכבשו אותה.

15. **מצודות דוד (טו):** והארץ שקטה ממלחמה - כאלו אמר הנה הדבר הזה, עם שנכתב פה אחר כל המלחמות, מכל מקום נהיה הדבר בזמן המלחמה, ולאחר זה שקטה הארץ ממלחמה.

א. מה הכוונה שהארץ שקטה ממלחמה לפי פירושו של המצודות דוד?

אין הכוונה שהארץ שקטה ממלחמה מיד, אלא אחר כל המלחמות הארץ שקטה ממלחמה.

רד"ק (טו): שקטה ממלחמה - כי התעצלו בני ישראל להוריש הנשואים.

ב. מה הכוונה שהארץ שקטה ממלחמה, האם זה חיובי או שלילי?

דבר זה נאמר כביקורת על עם ישראל שהם לא יצאו למלחמה מתוך עצלות!

פרק טו – גבולות נחלת יהודה

קרא את פרק טו, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-יב	גבולות נחלת יהודה
יג-יד	חברון ניתנת לכלב, והוא מוריש את הענקים
טו-יז	עתניאל בן קנז מקבל את עכסה ביתו של כלב על כך שכבש את קרית ספר
יח-יט	עכסה מבקשת מאביה תוספת מקורות מים, ונענית בחיוב
כ-כג	רשימת ערי יהודה המחולקות באזורים השונים של הנחלה

ביאורי מילים בפרק...

{א} הגֹרֵל = הגרלה	(ט) וְתָאֵר הַגְּבֹל = והסתובב הגבול
(א) גְּבֹל = מיצר (וסוף)	(יד) וַיִּרְשׁ = ויכבוש
(ב) הַלְשֵׁן = ראש הים המשוך כלשון	(יח) וַתִּצְנַח = הפילה את עצמה
(ד) וְהָיוּ תִצְאוֹת הַגְּבֹל = הגבול מגיע עד נקודה מסוימת	(יט) גִּלְתֵּי מַיִם = מעיינות
(ה) לפאת = לצד	(יט) גִּלְתֵּי עֵלְיוֹת = מעיינות עליונים
(ו) אָבֹן בֵּהֶן = שם של מקום	(יט) גִּלְתֵּי תַּחְתְּיוֹת = מעיינות תחתונים
(ו) בֶּן רְאוּבֵן = שם של מקום	(מה) וּבְנֵי־יָהּ = הכפרים הסמוכים אליה
(ז) נוכח = מול, נגד	(מו) עַל יַד = על מקום

שאלות ידע והבנה

- ראה בטבלה מה נכלל בנחלת יהודה. האם אתה מזהה חלק מהמקומות?
- מדוע כלב מקבל את קרית ארבע? עיין בפרק הקודם וכן: במדבר יג, כב; דברים א, לו מכיוון שבבואם לרשת את ארץ ישראל הוא עלה עד חברון, והוא עמד בשליחות כראוי, והראה את חיבת הארץ, לעומת שאר המרגלים.

3. עיין בפירוש **מצודת דוד** (יג) הבא:

אל פי ה'. רצה לומר, לא מעצמו נתנו יהושע לכלב, כי אם על פי ה'.

מה חשוב לבעל המצודות להדגיש? שכלב קיבל בדין את קרית ארבע, ולא בגלל אהבת יהושע אליו.

4. **חידה:** הוא עשה מעשה אחד והרוויח שני דברים. מיהו האדם, מה המעשה שעשה, ומה שני הדברים שהרוויח? (טז-יז)

עתניאל בן קנז, כבש את קרית ספר, וקיבל אותה ואת עכסה לאשה.

5. עכסה לא הסתפקה במה שנתן להם אביה. מה היא אמרה לבעלה שתבקש מאביה, ומה היא בפועל ביקשה מאביה? (יח-יט)

אמרה שתבקש שדה, ובפועל ביקשה מקורות מים

6. עיין בדברי הרד"ק הבאים (יט):

כלומר שיוסיף לו על מה שנתן לה כי ידמה שנתן לה ארץ צמאה ויבשה וזהו שאמרה ארץ הנגב נתתני תרגום חרבו המים נגיבו מיא ושאלה שיתן לה עוד השדה שהיו בו גלות המים להשקות ארץ הנגב שנתן לה.

א. כיצד ניתן להסביר את ההבדל בין מה שאמרה לעתניאל שתבקש לעומת מה שביקשה בפועל?

היא לא התכוונה לבקש שדה תבואה אלא שדה שיש בו מקורות מים.

ב. כיצד עכסה מנמקת את בקשתה למים?

ספר יהושע פרק טו – גבולות נחלת יהודה

שלא ניתן להשתמש במה שנתן לה אביה בלא מים, מכיוון שאזור הארץ הוא יבש.

אזור ששבת יהודה לא הוריש

קרא את ספר שמואל ב פרק ה, פסוקים ו-י.

7. איזה אזור שבת יהודה לא הוריש? (סג) אנשי יבוס ושבתי ירושלים

8. לפי הפשט, מאיזו סיבה אנשי שבת יהודה לא הורישו את אותו אזור? מכיוון הם לא יכלו להוריש אותם

9. עיין בדברי רש"י (סג) הבאים:

שנינו בספרי: רבי יהושע בן קרחה אומר יכולין היו, אלא שלא היו רשאים מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך (עיין בראשית כא, כב-כד).

א. מה הכוונה: "לא יכלו"? לא היו רשאים

ב. מהי הסיבה שאנשי יהודה לא "יכלו" לכבושם?

בגלל השבועה שנשבע אברהם לאבימלך שלא יעשה לו רע (לו ולנינו ולנכדו)

ג. עיין בדברי הרד"ק (סג) הבאים:

ולפי הפשט היה המבצר חזק ולא היה כח לבני יהודה להורישם אולי היתה סבה מאת ה' שלא תלכד המצודה ההיא עד מלוך דוד מלך ישראל כדי שתקרא על שמו לפי שהיה ראש ממלכת ישראל ומה שאמר עד היום הזה יהושע כתב כן כי הוא כתב ספרו לפי הקבלה ובימיו לא הורישם מירושלם ואף בימי דוד מצאנו שהיו שם.

1. מדוע לדברי הרד"ק, אנשי יהודה לא יכלו לכבוש את אותו אזור בירושלים?

משום שהיתה מצודה חזקה. ולכן מבחינה צבאית הם לא הצליחו לכבושה

2. מה הסיבה שמציע הרד"ק מדוע בני יהודה לא הצליחו לכבושה?

כדי שדוד המלך יכבוש אותה וכך המצודה תקרא על שמו: "מצודת דוד"

10. עיין בדברי רד"ק הבאים (סג):

והיבוסים הזה לא היה היבוסים משבעה גוים אלא אדם אחד שהיה שמו יבוס והיה מפלשתים מזרע אבימלך ונקרא המקום על שמו יבוס ואנשי המשפחה ההיא יושבי ירושלם היה שמם יבוסים מתיחסים אל יבוס וכן ארונה היבוסים שהיה מלך המקום ההוא ומבצר המקום הזה הוא ציון שהיא בירושלים.

א. מדוע אנשי יבוס נקראו כך, והאם מדובר ביבוסים, שהוא אחד משבעת העממים?

אין מדובר ביבוס שהוא מז' עממים, אלא במשפחה של פלישתים מצאצאי אבימלך, שנקרא שמו יבוס, ועל שמו נקראו אנשי אותה משפחה.

ב. מהו שמו של המקום שאותו לא כבשו אנשי יהודה? מצודת ציון, שבהמשך יוסב שמה למצודת דוד

ועד דוד לא היה נכבש המקום הזה.

ג. מי כבש את אותו מקום בירושלים? דוד המלך

ולדעת רז"ל לא כבשוהו מפני השבועה ודוד הסיר העורים והפסחים שהיו צלמי נחשת והיה כתוב בהם דבר השבועה ואחר כך כבש המגדל ההוא ואחר כך קנה דוד את עיר היבוסים לישראל בממכר זהב בכתב לאחוזות עולם שנאמר ויתן דוד לארונה במקום וגו',

ד. כיצד אותו אדם כבש את העיר, ומה עשה אח"כ על מנת "לוודא" שלא עבר על השבועה?

דוד הרג את צלמי הנחושת של עורים ופסחים שהיתה כתובה עליהם השבועה עם אבימלך, וכבש את העיר, אח"כ קנה

את המקום מארונה היבוסים בכסף מלא

ועוד אמרו כי השבועה היתה לי ולניני ולנכדי וכשכבשו בני יהודה את ירושלם היה נכד אבימלך חי עדיין ולא יכלו לכבוש המצודה עדיין מפני השבועה ובימי דוד לא היה עוד הנכד חי ועוד נכתב כזה עוד בספר שמואל.

ה. מדוע בימי דוד היה מותר לכבוש את עיר יבוס, ואין זה נחשב כעובר על השבועה?

מפני שהברית היתה כל עוד אבימלך או בנו או נכדו חיים, ובימי דוד הנכד כבר מת, לכן השבועה בטלה

מה אתה אומר, גבולות זה טוב או לא? ... אולי גם בכיתה צריך לשים יותר גבולות...

פרקים טז,יז – גבולות נחלת בני יוסף

קרא את פרקים טז-יז, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ד	גבולות נחלת כל בני יוסף
ה-י	גבולות נחלת שבט אפרים
פרק יז	
א-ו	נחלת בני מנשה ובתוכם בנות צלפחד
ז-יג	נחלת בני מנשה
יד-יח	ויכוח בני יוסף עם יהושע על נחלתם ביחס למספרם, נתינת היער לבני יוסף

ביאורי מילים בפרקים

טז:

(א) גוֹרְל = הגרלה

(ג) יָמָה = לכיוון מערב

(ג) וְהָיָה תְּצַאֲתֵיוּ = הגבול הגיע עד...

פרק יז:

(ה) לְבַד = חוץ מ...

(ט) נִגְבָּה = דרומה

(י) יִפְגְּעוּן = יפגשו

(יב) וַיִּזְאֵל = וירצה

(ו) וַיִּסָּב = הסתובב

(ט) וְהָעָרִים הַמְּבֻדָּלוֹת = ערים מובלעות בתוך נחלת שבט אחר

(י) וַיְהִי לְמַסַּעַבְדָּ = מס על ידי עבודה ולא על ידי תשלום כסף

(יג) וְהוֹרֵשׁ לֹא הוֹרִישׁוּ = לא כבש אותו

(טו) וַיִּבְרָאתָ לָךְ שָׁם = וכרתת

(טו) אָץ = מיהר

(טז) לֹא יִמְצָא לָנוּ = לא יספיק לנו

שאלות ידע והבנה

פרק טז: נחלת שבט אפרים

- עיין במפה המצורפת וראה את נחלת בני יוסף. זהו במפה את הערים שבתוך נחלת בני יוסף וכתוב מהן! שכם, שילה, בית אל

2. ערים מובלעות של נחלת שבט אפרים:

א. העתק את הפסוק המתאר שלשבת אפרים היו ערים מובלעות בתוך נחלת שבט אחר!

פסוק ט: "והערים המבדלות לבני אפרים בתוך נחלת בני מנשה כל הערים וחצריהן":

ב. בתוך איזו נחלה היו ערי שבט אפרים המובלעות?

בתוך נחלת שבט מנשה

ג. מה הכוונה 'חצרות הערים'? היעזר בפירוש המצודות על יג, כג

עירות פרוזות מבלי חומה, העומדים סביב עיר חומה

3. מה עשו בני אפרים עם תושבי גזר? (י)

לא הצליחו להוריש אותם, אך רדו בהם, שיעבדו עבורם (בגופם).

1. עיין במפה המצורפת וראה את נחלת שבט מנשה.

2. מהי טענת בנות צלפחד כלפי יהושע? וכיצד יהושע מגיב לטענתן? (א-ד)

בנות צלפחד טענו: שמשה רבינו ציווה שהן יקבלו את נחלת אביהן. יהושע קיבל את טענתן ונתן להן את נחלת אביהן.

3. מה מיוחד במקרה של בנות צלפחד? עיין בפסוקים הבאים מספר במדבר כז, ו-יא:

(ו) ויאמר ה' אל משה לאמר: (ז) בנות צלפחד דברת נכון ותתן להם אַחֲזַת נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבֵיהֶם וְהֶעֱבַרְתָּ אֶת נַחֲלַת אֲבֵיהֶן לָהֶן: (ח) וְאַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וְיִבֵּן אִין לוֹ וְהֶעֱבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתּוֹ: (ט) וְאִם אִין לוֹ בֵּת וְיִנְתְּתֶם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאָחִיו: (י) וְאִם אִין לוֹ אַחִים וְיִנְתְּתֶם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאָחֵי אָבִיו: (יא) וְאִם אִין אַחִים לְאָבִיו וְיִנְתְּתֶם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשָׂאֵרוֹ הַקָּרֵב אֲלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיִרְשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:

א. לפי פשט הפסוקים, האם בנות זכאיות לרשת את נחלת האב אם אין לו בנים?

לפי פשט הפסוקים, בנות זכאיות לרשת אם אין אחים לאב

ב. עיין בדברי רש"י הבאים: והעברת... **דבר אחר**: על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט, שבנה ובעלה יורשין אותה, שלא תשוב נחלה לא נצטווה אלא לאותו הדור בלבד, וכן והעברתם את נחלתו לבתו.

האם לפי דברי רש"י בת יורשת את אביה אם אין לה אחים?

באופן כללי בת לא נוחלת אפילו אם אין לה אחים, מלבד דור המדבר, שזה היה מקרה יוצא דופן

4. עיין בפירושו **המלבי"ם** (ד): בתוך אחי אביהן - בארו חז"ל (ביב קיח/א) שחוץ ממה שלקחו נחלת צלפחד שהיה מיוצאי מצרים לקחו עם אחי צלפחד חלק בנחלת חפר וז"ש בתוך אחי אביהן.

אילו שני חלקים בנות צלפחד זכו לנחול?

לא רק את חלק אביהן המגיע לו מכיוון שיצא ממצרים, אלא אף את חלק אביהן מכוח ירושת סבן, ששמו: חפר.

5. **גם לבני מנשה היו ערים מובדלות=מובלעות בתוך נחלת שבטים אחרים (יא-יג)**

א. מהם שמות השבטים שהיו בתוכם לשבט מנשה ערים מובדלות? (יא)

בישכר ובאשר

ב. מהם שמות הערים המובדלות של שבט מנשה? (יא)

בית שאן, יבלעם, יושבי דאר, עין דור, תענך, מגידו

ג. מדוע לבני מנשה היו ערים מובדלות? (יב) כי בני מנשה לא הצליחו להוריש את אותן ערים

ד. מי ישב באותן ערים? (יב) הכנענים

ה. מה עשו בני מנשה עם מי שישב באותן ערים? (יג) נתנו אותם למס

6. **טענת בני יוסף ליהושע**

א. מה טענו בני יוסף כלפי יהושע? (יד) טענתם שנחלתם קטנה ביחס למספרם (והם רוצים נחלה נוספת)

ב. כיצד יהושע מגיב לבקשתם? (טו, היעזר ברד"ק)

תגובת יהושע שעליהם להסתדר בכוחות עצמם ולכבוש שטחים נוספים על ידי בריתת היערות שבהרים והכשרתם למקום ישוב. וכן על ידי כיבוש שטחי העמק שסמוכים אליהם

ג. מהי טענת בני יוסף לתגובתו של יהושע? (טז)

הם טוענים ששטח העיירות אינו מספיק להם וגם שאינם יכולים לכבוש, מכיוון שלכנענים ששם יש כח צבאי גדול של רכב ברזל

ד. כיצד יהושע משכנע את בני יוסף? (יז-יח)

מכיוון שאתם עם רב בכוחכם להרחיב את גבולכם. ורשאים אתם להרחיב גבולכם. תתחילו בהר ומשם תלחמו אף בכנענים שלמטה, ובודאי תוכלו להם.

הפעם הסיוג שלך:

פרק יח – חלוקת השבטים שטרם נחלו, נחלת בני בנימין

קרא את פרק יח, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א	השכנת אוהל מועד בשילה
ב-י	יהושע מחלק את הארץ בגורל לשבעת השבטים
יא-כ	גבולות נחלת בני בנימין
כא-כח	ערי נחלת בני בנימין

ביאורי מילים בפרקים

(ב) ויותר. מלשון נותר	(ו) ויריתי. והשלכתי
(ג) עד אנה. עד מתי	(ז) פה. במקום הזה
(ג) מתרפים. מלשון רפיון, עצלות	(יד) ותאר. וסבב
(ד) הבו. לשון הזמנה	(יז) נכח. נגד
(ו) הנה. להמקום הזה	(יט) לשון. קצה הים המשוך כלשון

שאלות ידע והבנה

4. השכנת אוהל מועד:

א. "וַיִּקְהָלוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹחַ וַיִּשְׁפְּנוּ שָׁם אֶת אֹהֶל מוֹעֵד"

כיצד עם ישראל את המשכן?

על ידי שכל העם מתאסף בשילה

ב. עיין בפירוש המלבי"ם (א):

וישכינו. כי עד עתה היה תחת האהל, ועתה עשו משכן, שהוא בית מאבנים מלמטה ואהל יריעות מלמעלה שהוא ממוצע בין המקדש (שהוא בית קבוע) ובין האהל מועד.

1. מה פירוש: "וישכינו"?

בנו משכן, בית מאבנים מלמטה ואהל יריעות מלמעלה, לעומת שעד אז היה רק אוהל.

2. מה ההבדל בין אוהל מועד, המשכן והמקדש?

אוהל מועד = יריעות אוהל, משכן = קירות אבן וגג מיריעות, מקדש = כולו בנוי מאבן.

ג. עיין בפירוש רש"י (א): והארץ נכבשה לפניהם - משנקבע המשכן, היתה הארץ נוחה ליכבש לפניהם:

מה הקשר בין השכנת אוהל מועד לכיבוש הארץ?

בזכות השכנת אוהל מועד זכו ישראל שהארץ נכבשה לפניהם בקלות, וללא מאמץ

ד. עיין בפירוש הרד"ק (א):

זה היה אחר י"ד שנה משבאו לארץ שבע שכבשו ושבע שחלקו וי"ד שנים אלו היה אהל מועד בגלגל (זבחים קיח/ב), ואחר כך השכינוהו בשילה, ואז נאסרו הבמות כל זמן שהיה בשילה.

1. מתי התרחשה השכנת אוהל מועד?

לאחר יד' שנים מכניסתם לארץ.

2. היכן היה נתון אוהל מועד מכניסתם לארץ ועד השכנתו בשילה?

האוהל היה שרוי בגלגל.

3. מה המשמעות ההלכתית של השכנת אוהל מועד?

שעד השכנת אוהל מועד הבמות היו מותרות, וכעת נאסרו.

ספר יהושע פרק יח – חלוקת השבטים שטרם נחלו, נחלת בני בנימין

ואמרו רז"ל כי עשו בית של אבנים מלמטה והיריעות מלמעלה... והיה שם בשילה שפ"ט שנה עד שהגלו פלשתים את הארון ועלו נאמר ויטש משכן שילה אהל שיכן באדם.

4. לפי דברי חז"ל, כמה שנים עמד המשכן בשילה? שפט (=369) שנים.

5. משך זמן כיבוש הארץ וחלוקתה:

א. הגמרא במסכת זבחים (ק"ח/ב) מסבירה: "ת"ר: ... ימי אהל מועד שבגלגל ארבע עשרה: ז' שכבשו, וז' שחלקו".

האם כיבוש (ירושל) הארץ במשך שבע שנים לדעתך נבעה מהתרשלות של עם ישראל או מפני שזהו זמן סביר?

ב. כמה שבטים טרם כבשו את חלקם? ציין מיהם אותם שבטים (ב, היעזר במפרשים)

שבעה שבטים. שמעון יששכר וזבלון: דן ובנימין נפתלי ואשר.

ג. עיין בדברי מצודת דוד הבאים (ב):

אשר לא חלקו - היות כי לא ידעו עדיין גבולות הארץ לחלקם בגורל.

מדוע אותם שבטים טרם כבשו את חלקם?

כי עדיין לא היתה חלוקת הארץ בגורל עבורם

ד. מה טענת יהושע כלפי אותם שבטים?

טענתו שדחיית חלוקת הארץ וכיבושה עד כה נבעה מהתרפות (=עצלות) אותם שבטים.

ה. עיין בדברי אברבנל (ג) הבאים:

עד אנה אתה מתרפים לבא לרשת את הארץ וגו' - היה ראוי שיאמר: 'לבא לחלוק את הארץ'! אבל היתה כוונתו שישראל היו דוחים חילוק הארץ, ובלתי חפצים בחלוקה, כדי שלא תישאר חובה על כל שבט ושבט ללחום עם האויבים אשר בתוך גבולו. וכדי שיעזרו אלו לאלו, וכדי שלא יקח כל אחד אותו העמל על עצמו, היו דוחים ענין החלוקה, ומפני זה התרעם יהושע נגדם. וביאר הסבה למה היו עושים כן, והוא אמרו: 'עד אנה אתם מתרפים לבוא לרשת את הארץ', כי לבעבור שלא ילחמו לא היו מחלקים את הארץ.

ממה נבעה הימנעות אותם שבטים לחלק את הארץ? כיצד הוא מדייק זאת?

אותם שבטים התעצלו לחלוק את הארץ, כי לא רצו שכל שבט יצטרך להילחם בעצמו עבור כיבוש חלקו, אלא שיכבשו כולם

הכל ורק אח"כ יחלקו את הארץ לשבטים. ומחמת הימנעותם להילחם טען יהושע כלפיהם בגערה שהם מתרפים ולא רק

זיכר אותם לבוא לקיים את החלוקה.

ו. מה מצווה יהושע את אותם שבטים לעשות? (ד-ח)

לקחת מכל שבט שלושה אנשים וללכת יחד ולחלק את הארץ לשבעה חלקים, שאח"כ יחולקו ביניהם.

ז. עיין בדברי המלבי"ם (ד) הבאים:

הבו לכם - דע שיש הבדל בין המפיל גורל - ובין המורה או המשליך:

... המשליך - לא יכוין אל נקודה ידועה רק אל כל מקום שיפול שם יהיה, והמורה - יכוין למטרה אל נקודה ידועה, כמו המורה בחצים שקולע למטרה תמיד, וא"כ בכל הגורלות לא יצדק לשון יריה, כי א"א שיכוין אל מקום שיפול הגורל, כי נפילתו היא מקרית בלתי ידועה אל המפיל הגורלות,

- מה ההבדל העקרוני בין מפיל גורל למשליך או יורה?

מפיל גורל אינו יודע מה יצא. משליך/זורק - הוא מכוון למקום מסוים.

לבד פה נזכר לשון ויריתי לכם גורל - כי באמת היה נודע ליהושע בקבלה חלק כל שבט ותחומו איך ואן יפול, שכן יעקב ומשה בברכתם ברכו את כל שבט לפי נחלת ארצו, וזולו לחוף ימים ישכון, כי שפע ימים יינקו, וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו וכן כולם, וא"כ היה באמת מורה לא משליך, ר"ל (=רצוני לומר) שהגם שלפי ראות העין היה נראה שמגריל כמסתפק אן יפול הגורל, באמת היה מכוון ברוח קדשו שיפול הגורל למטרה אל התחום שהיה ידוע אצלו בקבלה, וזה כוונת הכתובים פה, יהושע גלה דבר זה לבני ישראל, אמר שיכינו שלשה אנשים - מכל שבט - הם יקומו ויתהלכו בארץ ויכתבו אותה לפי נחלתם, ר"ל שהגם שלפי ראות העין היה נראה שמגריל כמסתפק אן יפול הגורל, באמת היה מכוון ברוח קדשו שיפול הגורל למטרה אל התחום שהיה ידוע אצלו בקבלה,

- במה יוצא דופן השימוש במילה "גורל" בנחלת גורלות ישראל?

שבאמת לא היה מסופק ליהושע מה יצא, היה ברור לו מה יצא. אלא שרק כלפי חוץ היה נראה כאילו יש ספק כיצד

יצא, למרות שיהושע ידע היטב מראש מה יצא (כך היה ידוע לו בקבלה=מסורת).

וזה כוונת הכתובים פה, יהושע גלה דבר זה לבני ישראל, אמר שיכינו שלשה אנשים - מכל שבט - הם יקומו ויתהלכו בארץ ויכתבו אותה לפי נחלתם - ר"ל ידעתי כי יופיע רוח"ק במעשה השלוחים האלה עד שיתכוונו לכתוב כפי הנחלה

ספר יהושע פרק יח – חלוקת השבטים שטרם נחלו, נחלת בני בנימין

המיועדת אצל ה', ולכן אמר (ה) והתחלקו אותה-(בנין ההתפעל מורה על הפעולה המדומה, כמו יש מתעשר, מתרושש) ר"ל: שלמראית העין ידמה שהם המחלקים אותה לשבעה חלקים, כי באמת תעשה החלוקה מעצמה ברצון ה'.

- האם לפי הסבר המלבי"ם אותם שליחים קובעים על דעת עצמם כיצד לחלק את הארץ? הסבר!
לדברי המלבי"ם כלפי חוץ נראה כאילו אותם שליחים קובעים איך לחלק את הארץ, כפי דעתם, אלא שבאמת אין החלוקה נעשית על ידם אלא על ידי כוונת מכוון משמים!

ח. עיין בדברי הרלב"ג (ד) הבאים:

והנה יספק מספק איך צוה להם לכתוב את הארץ שבעה חלקים והנה לא היו השבטים שוים והתורה צותה להרבות לרב נחלתו ולהמעט למעט,

1. מהו הספק שעולה בעקבות קריאת הפסוקים?

אם אותם שליחים קובעים את החלוקה בעצמם, ודאי יחלקו בחלקים שווים, אך התורה אמרה שאין החלוקה שווה בגודל, אלא כל שבט צריך לקבל כפי החלק הנצרך לו!

ואם אמרנו שהם היו יודעים מספר כל שבט ושבט אשר להם תחלק הארץ ולפי היחס ההוא היו כותבים החלקים, **הנה** לא יהיה רושם ליריית הגורל אחר זה כי לא יתכן שיגיע לשבט ההוא כי אם החלק אשר כתבו לו לפי היחס!?

2. מהי ההצעה שדוחה הרלב"ג להסבר, ומדוע?

לכאורה, ניתן היה לומר שהכוונה היא שהיו יודעים מה החלק שכל שבט מקבל ולפי זה היו קובעים את גודל החלק, בהתאם לגודלו של השבט! הוא דוחה את ההסבר הזה משום שאם כך, אין משמעות להטלת הגורל, שהרי הכל מוכתב מראש!

3. כיצד המלבי"ם הסביר את הקושיא הזו?

כלפי חוץ אותם אנשים חילקו, אלא שלמעשה, החלקים נפלו בדיוק כפי החלוקה האלוקית

הנכון בעיני ששבעת החלקים היו שוים וירה הגורל אחר זה יהושע לפני ה' בשילה ומשם לקח כל אחד מהשבטים ההם חלקו לפי הראוי לו אם מעט הוסיפו לו החלק הראוי לו ואם היה יותר רב מהראוי לו פחתו לו.

4. מהו ההסבר של הרלב"ג לאותה קושיא?

נציגי השבטים קבעו לחלקים שווים, ואם בגורל נפל לשבט חלק גדול או קטן מידי היו עושים התאמות על פי הצורך האמיתי שלו.

5. מה הקושיא שניתן להקשות על הסברו של הרלב"ג?

שאם כך, אין משמעות לחלוקה, שהרי היא ודאי השתנתה לפי גודל השבט, אם כן, מה הועילו נציגי השבטים בחלוקתם.

ט. כיצד לדעתך שליחת נציגי השבטים תקנת את טענת יהושע על התרשלותם בחלוקת הארץ?

אולי משום שנציגי השבטים הולכים באופן יזום ופעיל לעשות את החלוקה, ונמצא שהם פועלים בצורה ישירה לטובת חלוקת הארץ, שתבצע אח"כ על ידי הגורל האלוקי!

י. עיין בפירוש המלבי"ם (ח):

ויצו יהושע את ההלכים - הגם שלבני ישראל הודיע כי פרטי הפעולות הם מזומנים מאת ה' ומה' כל משפט הגורל והנחלה, בכ"ז אל השלוחים ההולכים צוה שילכו כבני אדם ההולכים ועושים ומחלקים בבחירתם, לכו - כו' וכתבו אותה ושובו אלי - וכן לא אמר להם שיורה גורל רק ופה אשליך לכם גורל - כי למראית העין ישליך כדרך בני אדם המשליכים גורל שאין יודעים ומתכוונים איך יפול הגורל.

מה הדגיש יהושע לעם ומה הדגיש לאותם שלוחים נציגי השבטים, ומדוע?

לעם יהושע הדגיש שכל מה שיעשה נעשה על ידי ה', ואין כאן מקרה או טעות. ואילו מהשלוחים ביקש שיתנהגו כאילו הם פועלים מתוך בחירה מלאה ואישית, כדי להגדיל גודל הנס, וכדי שייראה טבעי.

יא. האם חלוקת אותם אנשים היתה כפי שעלה בגורל? (י)

כן, שנאמר: (י) וישלך להם יהושע גורל בשלה לפני ה' ויחלק שם יהושע את הארץ לבני ישראל במחלקתם: כלומר:

כפי שאותם שלוחים חילקו!

6. עיין בנחלת בנימין במפה הבאה:

ספר יהושע פרק יט – חלוקת נחלת בני שאר השבטים

פרק יט – חלוקת נחלת בני שאר השבטים

קרא את פרק יט, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ט	ערי נחלת שמעון (בדרום) המובלעת בתוך נחלת יהודה
י-טז	ערי זבולון וגבולות נחלתם
יז-כג	נחלת יששכר
כד-לא	נחלת אשר
לב-לט	נחלת נפתלי בצפון הארץ
מ-מח	נחלת דן במרכז הארץ וכיבוש לשם שבצפון
מט-נ	נחלת יהושע בן נון
נא	סיכום הנחלות

ביאורי מילים בפרק

- (ג) עָרִים = מוקפות חומה
- (ח) הַחֲצִירִים [היעזר יג, כח] = ערים מפורזות בלא חומה
- (ט) מחבל. ענין מחוז
- (ט) רַב מָהֵם = גדול מהצורך שלהם
- (יג) המתאר. המסבב
- (כו) וּפְגַע = הגבול הגיע עד...
- (כט) עִיר מְבֻצָּרָה צָרָה. מבצר הבנוי בצור = חזק
- (מז) וירשו. מלשון ירושה
- (מט) וַיִּכְלוּ = כשסיימו
- (נא) וַיִּכְלוּ מַחְלֵק אֶת הָאָרֶץ = סיימו לחלק את הארץ על פי הגורל

שאלות ידע והבנה

1. אלו שבטים מסופר שנחלו בפרק זה?
שמעון, זבולון, יששכר, אשר, נפתלי, דן
2. עיין במפת השבטים הבאה, וזהה את השבטים שנחלו בפרקנו!
3. "וַיֵּצֵא הַגּוֹרֵל הַשֵּׁנִי לְשִׁמְעוֹן לְמִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וַיְהִי נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי יְהוּדָה":
הסבר את הפסוק בלשונוך!
נחלת שמעון יצאה שניה בגורל של שבעת השבטים הנותרים, ונחלתו היתה מובלעת בתוך נחלת יהודה.
4. חפש בנחלת השבטים לפחות ששה מקומות שאתה מכיר, וכתוב בנחלת איזה שבט הם!
5. לאיזה שם שינו את "לשם", ומדוע? (מז)
דן, כשם דן בן יעקב ראש שבטם.
6. מה היה שמה הנוסף של "לשם" מתואר בספר שופטים?
ליש
7. עיין ספר שופטים פרק יח וכתוב כיצד היה כיבוש לשם, ובאיזה תקופה הוא היה!
כיבוש לשם היה על ידי שש מאות לוחמים מבני דן. זה היה בזמן תקופת פסל מיכה, ובני דן לקחו איתם את הלוי ששימש ככהן בבית מיכה ואת האפוד התרפים והפסל. הם הצליחו לכבוש את האזור כי הוא היה מרוחק ולא היתה עיר קרובה שתשמע ותוכל לעזור להם. ובנוסף העם שישב שם היה שאנן ולא חשש שמישהו יצא לקראתם למלחמה
8. מאיזה שבט יהושע?
אפרים
9. מתי שבטו של יהושע קיבל את נחלתו? עיין פרק טז
עוד לפני חלוקת נחלת שבעת השבטים האחרונים

ספר יהושע פרק יט – חלוקת נחלת בני שאר השבטים

10. מתי יהושע קיבל נחלה? (מט-נ)

רק לאחר כיבוש כל הארץ

11. מדוע, **לדעתך**, יהושע קיבל נחלה רק בשלב זה?

12. עיין במפרשים הבאים:

מצודת דוד: על פי ה'. שאלו באורים ותומים, ועל פיהם נתנו לו את העיר אשר שאל, והיא תמנת סרח.

מדוע יהושע קיבל את הנחלה שביקש?

מפני שכך נאמר לעם על פי האורים והתומים.

רלב"ג: ואחר זה זכר שכבר נתנו ליהושע בן נון העיר אשר שאל והיה זה ע"פ ה' להעיד שלא היה משוא פנים בענין ירוש' הארץ.

לדברי הרלב"ג, מה בא ללמד אותנו הנביא שאמר שיהושע קיבל את הנחלה שביקש על פי ה'?

שלמרות צדקתו של יהושע וטרחתו בעבור כיבוש הארץ הוא לא קיבל את מה שביקש אלא מפני שה' ציווה זאת, ללמד שאין

משוא פנים בחלוקת הארץ, אלא הארץ חולקה על פי הדין הראוי, כפי שה' ציווה בחכמתו.

פרק כ – הבדלת ערי מקלט

קרא את פרק כ, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

התוכן	פסוקים
ציווי ה' להבדיל ערי מקלט לרוצח בשגגה	א-ב
מי ראוי לנוס אל עיר מקלט, ודינו	ג-ו
שמות ערי המקלט שהוקדשו	ז-ט

ביאורי מילים בפרק

(ה) שלשום = לפני יומיים [יום השלישי מהיום]	(ג) לנוס = לברוח
(ז) ויקדישו = ויזמינו	(ג) בבלי דעת = בלי בוונה
(ט) עִרֵי הַמּוֹעֵדָה = ערים שמתוועדים ומתאספים בהם הרוצחים	(ג) גַּל הַדָּם = אחד מבני משפחת הנרצח בשגגה
(ט) עַד עָמְדוּ לִפְנֵי הָעֵדָה = עד שיעמוד למשפט	(ה) יסגירו = ימסרו אותו

שאלות ידע והבנה

- עיינ בדברי מצודת ציון (ב) הבאים:
המקלט - על שם שקולטת את הרוצחים, שאין מדרך עיר אחרת להניח להרוצחים לדור בה.
מדוע ערי מקלט נקראו בשם זה, ומה מיוחד בהן?
על שם שקולטת את הרוצחים ומאפשרת להם לחיות בה.
- עיינ בדברי המלבי"ם (ב) הבאים:
תנו - מבואר בספרי (פי מסעי) כי לא נתחייבו בהפרשת ערי מקלט עד אחר ירושה וישיבה דכתיב כי יכרית ה' אלהיך את הגויים כוי וירשתם וכו', ולכן לא צוהו עד גמר חילוק הארץ:
מדוע רק בשלב זה עם ישראל הצטווה לתת ערי מקלט, ולא קודם לכן?
משום שמן התורה לא הצטוונו לתת ערי מקלט אלא לאחר גמר חלוקת הארץ
- עיינ בחומש, היכן בספר במדבר מתואר דין ערי המקלט?
במדבר פרק לה, י-לד
- עיינ בדברי המשך חכמה הבאים (במדבר לה, יב):
ולא ימות הרצח עד עמדו לפני כוי - פשטיות המקרא כר' יוסי ב"י במשנה דפ"ב דמכות (דף ט:), דאחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט כוי, וזה שאמר והיו לכם הערים למקלט מגואל, זה בהרג בשוגג, ולא ימות הרצח במזיד עד עמדו לפני העדה למשפט. זה עומק פשוטו.
לפי דיוק המשך חכמה, מה דינו של הרוצח במזיד?
הוא נהרג רק על פי בית דין, לאחר שהתברר כן במשפט
- עיינ בדברי מצודת ציון הבאים (ג):
מגואל. מלשון גאולה, כי בהנקם נקמת הנרצח, לגאולה תחשב לו.
מדוע "גאל הדם" נקרא בשם זה?
מכיוון שעל ידי הריגת הרוצח, יש נקמה הנחשבת כגאולה עבור הנרצח, שכן נעשה דין צדק.
- עיינ בדברי הכתב והקבלה הבאים (במדבר לה, יט):
וטעם המקרא בזמן שיוחרף עליו משפט מות הוא הגואל ימיתנו, ולכן ת"א כד אתחייב לי מן דינא הוא יקטליני, וכ"א רז"ל בספרי אינו הורגו אלא בב"ד ובעדים, וכדאמר קרא (דברים י"ט) "ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גואל הדם ומת".
מתי מותר לגואל הדם להרוג את הרוצח?

ספר יהושע פרק כ – הבדלת ערי מקלט

רק לאחר שנגזר דינו בבית הדין למיתה, ולא קודם לכן!

7. עיין בפסוקים הבאים: במדבר לה, כו-כז: וְאִם יָצָא יָצָא הָרֹצֵחַ אֶת גְּבוּל עִיר מְקַלְטוֹ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: וּמָצָא אֹתוֹ גָּאֵל הַדָּם מִחוּץ לְגְבוּל עִיר מְקַלְטוֹ וְרָצַח גָּאֵל הַדָּם אֶת הָרֹצֵחַ אִין לוֹ דָּם: א. הסבר את הפסוקים בלשונך!

אם הרוצח יצא מעיר המקלט, מותר לגואל הדם להרוג אותו, ואין זה נחשב לו כרצח האסור

ב. עיין בהסבר הכתב והקבלה (שם, פסוק כז):

ורצח. הרשות ביד גואל הדם להרגו:

אין לו דם. שאר כל אדם אף שאינו רשאי לכתחלה להרגו, מ"מ אם עבר והרגו אינו חייב עליו (כר"ע מכות י"א לפי הגי' הנכונה, כמ"ש הריטב"א שם, ודלא כרש"ל שמחק מלת אין, וע"ש בהגהת מהרי"פ), אין לו דם מוסב על הרוצח, כלומר שהוא חשוב כמת שאין לו דם, או אין בשבילו עונש שפיכת דם.

כיצד בעל הכתב והקבלה מסביר את הפסוק?

שאם הרוצח בשגגה יצא מעיר המקלט מותר דוקא לגואל הדם להרוג אותו, אך לאדם אחר – אסור, אך אם הרג אותו – אינו חייב משום רצח. אמנם אם הרוצח נהרג בעקבות יציאתו מעיר המקלט – מתכפר לרוצח בשגגה, ואינו נענש על שפיכת דמו של הנרצח.

א. עיין בדברי רש"י (במדבר לה, יז) הבאים:

את שלש הערים וגו' - (מכות שם) אף ע"פ שבארץ כנען ט' שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי הוה מנין ערי מקלט שלהם

משום דבגלעד נפיש רוצחים דכתיב (יהושע ו) גלעד קרית פועלי און עקובה מדם:

כתוב את קושיית רש"י בלשונך!

מדוע יש בעבר הירדן המזרחי 3 ערי מקלט כמו בעבר הירדן המזרחי, והלוא רוב עם ישראל גר בעבר הירדן המערבי?!

כיצד רש"י מתרץ את קושייתו?

בעבר הירדן המזרחי היה צורך ביותר ערי מקלט, מכיוון ששכן שם שבט גלעד שהיו ממנו הרבה רוצחים בשגגה, משום

שלא היו זהירים בחיי אדם.

ב. עיין בדברי הרמב"ן (במדבר לה, יז):

ואני תמה, כי על דעת רז"ל (מכות ז) הכתוב שאמר (לעיל פסוק ו) ועליהם נתנו בנוסף לשש ערי הלוויים ארבעים ושתים עיר, כולם למקלט צוה בהם, והנה היו מהם בארץ כנען ל"ו ערים ובעבר הירדן ו' וכולן קולטות (את הרוצחים בשגגה) לדעת רז"ל.

מדוע הרמב"ן אינו מקבל את הסברו של רש"י?

משום שכל ערי הלוויים שימשו כערי מקלט! ולכן נמצא שמספר הערים היה כפי מספר השבטים.

והנה היו המקלטים לכל ארץ ישראל ביושר והשויה, כי ארבע ערי מקלט יגיעו לשבט, גם חשב שבט מנשה בארץ כנען מפני שרובו שם היה.

כיצד הרמב"ן מתרץ את קושייתו של רש"י?

חלוקת ערי המקלט היה בחלוקה שווה לכל השבטים. סה"כ 42 ערי הלוויים + 6 ערי מקלט, כנגד 12 שבטים.

ועל דרך הפשט נראה בעיני, כי ארץ עבר הירדן היתה גדולה מאד, כי הם שני מלכי האמורי גדולים שהמקראות מפליגים בהם, ואף כי עמון ומואב טהרו (ס"א נהרו) בהם, ומלכי ארץ כנען מלכי עיירות לכל מושל עיר יקראו לו מלך, כאשר אתה רואה מלך ירושלים אחד מלך חברון אחד (יהושע יב ז) ובניהם מהלך חצי יום, וכן הזכירו חכמים (שמו"ר לב ב) בין בית אל לעי ארבעת מילין שלזו מלך ולזו מלך ויתכן שכן היה המנהג בדורות ההם שכל אדון עיר יקרא מלך, או היה לכבוד ארץ ישראל כמדרש רז"ל מכל מקום לא היו מלכי ארצות רק מלכי עיר ועיר, וכן כתוב (שופטים א ז) שבעים מלכים בהונות ידיהם ורגליהם מקוצצים היו מלקטים תחת שולחני והנה היתה עבר הירדן גדולה מאד, ראויה לשלש ערי מקלט ככל ארץ ישראל מן הירדן והלאה, והיו אלה השש ערים לבדן קולטות, והארבעים ושתים למגרשי הלויים לא למקלט.

מהו הסבר השני של הרמב"ן לשוני במספר ערי המקלט בעבר הירדן המזרחי לעבר הירדן המערבי?

גודלו של עבר הירדן המערבי הצריך יותר ערי מקלט, על מנת שהמרחק יהיה סביר כדי לאפשר לרוצח בשגגה להגיע לעיר המקלט בזמן.

מה ההבדל בין התירוץ הראשון של הרמב"ן, (לפי הסבר חז"ל), לבין התירוץ השני (על דרך הפשט)?

לפי ההסבר הראשון, כל ערי הלוויים היו קולטות רוצחים בשגגה, ואילו לפי התירוץ השני, רק ערי המקלט היו לרוצחים בשגגה.

פרק כא – ערי הלויים והכהנים

קרא את פרק כא, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ג	הלויים מבקשים ערים ומגרשים ומקבלים
ד-מ	פירוט 48 ערי הלויים ומגרשיהם
מא-מג	סיכום הבטחת ה' על ירושת הארץ

ביאורי מילים בפרק

- (ג) אֶל פִּי ה' = על פי ציווי ה' (ט) אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְהֶן בְּשֵׁם = שנקראו בשמן
 (ד) וַיְהִי לְבְנֵי אֶהֱרָן הַכֹּהֵן מִן הַלְוִיִּים = לבני אהרון הכהן שהיו משבט לוי (מד) וְלֹא עָמַד אִישׁ בְּפִנְיָהֶם = לא התקיים מי שמתנגד להם
 (ז) לְמִשְׁפַּחָתָם = הנחלה ניתנה לכל משפחה לבדה (מה) לֹא נָפַל דְבָר = לא חסר כלום

שאלות ידע והבנה

- מי פונה למי בבקשה ובאיזה ענין? (א-ב)
ראשי אבות הלויים פונים אל יהושע, אלעזר וראשי שבטי ישראל בבקשה לקבל ערים לגור בהם ושיהיו סמוכים להם מגרשים (= שדות פתוחים) עבור רעיית בהמותיהם.
- עייין בספר במדבר לה, א-ח, וכתוב על מה מתבססת בקשתם!
משום שה' מבטיח ללויים 48 ערים, ובתוכן ערי המקלט
- עבור מה משמשות הערים ועבור מה המגרשים?
ערים לגור בהם בעצמם, מגרשים עבור בהמותיהם (מקניהם קניינם וכל רכושם).
- מדוע, לדעתך, הפניה נעשתה רק כעת, לאחר חלוקת כל הארץ לשבטים?
מכיוון שלאחר שכל השבטים קיבלו את חלקם בארץ, תורם של הלויים לקבל מכל שבט חלק עבורם
- מה הסיבה לכך שהלויים לא קיבלו נחלה בארץ כשאר השבטים? עייין ספר יהושע יג, יח, ז
כי חלקם הוא היותם כהני ה' = "ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נִחְלָתָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם", "כִּי כֹהֵנֹת ה' נִחְלָתוּ"
- מה היתה התגובה לבקשתם? (ג)
הלויים קיבלו מכל שבט ערים ומגרשים על פי הגורל
- כמה מתוך ערי הלויים היו מיועדות לכהנים? (ו) 13 ערים
- כיצד נעשתה חלוקת הערים עבור הלויים? על פי הגורל, כפי אופן חלוקת הארץ
- כמה ערים בסך הכל ניתנו למשפחות: קהת, גרשון ומררי? 35 ערים
- העתק (בלי להתעצל...) את הפסוקים המתארים את כיבוש הארץ וירושתה לכל עם ישראל, כפי הבטחת ה'!
"וַיִּתֵּן ה' לְיִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַתַּת לְאַבוֹתָם וַיִּרְשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָּהּ: וַיִּנַּח ה' לָהֶם מִסְבִּיב כָּל אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבוֹתָם וְלֹא עָמַד אִישׁ בְּפִנְיָהֶם מִכָּל אִיבֵיהֶם אֶת כָּל אִיבֵיהֶם נָתַן ה' בְּיָדָם: לֹא נָפַל דְבָר מִכָּל הַדְּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בְּאֵ"ב"

**הבטחת אשהו? תקיים! כמו הבטחת ה' לנו את הארץ:
 "לא נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר דבר ה' אל בית ישראל הכל בא"**

פרק כב – בניית מזבח על ידי שנים וחצי השבטים

קרא את פרק כב, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ח	יהושע משלח ומברך את שני השבטים וחצי ומצווה לקיים את מצוות ה'
ט-י	שניים וחצי השבטים בונים מזבח
יא-יד	הדבר נודע לעם ישראל והם מתכנסים להילחם בשניים וחצי השבטים
טו-כ	פניית ישראל אל שניים וחצי השבטים לחזור ממרדם
כא-כט	תשובת שניים וחצי השבטים לעם ישראל
ל-לד	העם מקבל את תשובתם וחוזרים לבתיהם

ביאורי מילים בפרק

(ד) הַנִּיחַ ה' = נתן מנוחה	(כד) וְאִם לֹא מִדְּאָגָהּ מְדַבֵּר = ואם לא עשינו זאת מפני שחששנו
(ח) בְּנִקְסִים רַבִּים = עם רכוש רב	(כה) וְהַשְׁבִּיתוּ בְּנִיכֶם אֶת בְּנֵינוּ = ובניכם היו גורמים לבנינו להימנע
(ח) וּבְשִׁלְמוֹת הַרְבֵּה מְאֹד = עם הרבה בגדים	(כט) מְלִבֵּד מִזְבֵּחַ ה' אֲלֵהֶינוּ אֲשֶׁר לִפְנֵי מִשְׁכְּנֵנוּ = חוץ מהמזבח שקיים במשכן
(י) וַיִּבְנוּ... מִזְבֵּחַ עַל הַיַּרְדֵּן = בנו מזבח סמוך לירדן	(ל) וַיִּיטֹב בְּעֵינֵיהֶם = הדברים התקבלו על ליבם:
(יב) וַיִּקְהָלוּ = נאספו	(לב) וַיִּשְׁבּוּ אוֹתָם דָּבָר = השיבו להם על אותו ענין ששלחו אותם לברר
(טז) מָה הַמַּעַל = מדוע מעלתם	(לג) וְלֹא אָמְרוּ לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם לְצָבָא = ולא אמרו שיש להילחם בהם
(יז) הַמַּעַט לָנוּ אֶת עֵוֹן פְּעֹר = וכי אין די לנו בכך שעבדנו את הפעור (עבודה זרה במדבר)	(לד) עַד הוּא בְּיַנְתֵּינוּ = עד הוא בינינו
(יח) יִקְצֹף = ה' יבעס ויענישם	
(כ) וְהוּא אִישׁ אֶחָד לֹא גִוַע בְּעֵוֹנוּ = למרות שהיה אדם אחד הוא לא היה היחיד שנענש בעונו	
(כב) אֵל אֱלֹהִים ה' אֵל אֱלֹהִים ה' = ה' שהוא האלוקים יודע	
(כג) לְשׁוֹב מֵאַחֲרֵי ה' = לעבוד עבודה זרה ולמרוד בה'	

שאלות ידע והבנה

- מדוע יהושע פונה לשניים וחצי השבטים לאחר גמר כיבוש הארץ? ראה ספר במדבר פרק לב מכיוון שהם ביקשו נחלה בעבר הירדן המזרחי, והתנאי עמם היה שהם מצטרפים לכיבוש הארץ והם מקבלים את חלקם רק לאחר סיום כיבוש כל הארץ.
- במה משבח את יהושע את שניים וחצי השבטים? (ב-ג)
על שעמדו בהסכמם והצטרפו לכיבוש הארץ על ידי כל השבטים
- על מה יהושע מצווה אותם להקפיד? (ה)
לשמור את כל המצוות, את התורה, לאהבה את ה', וללכת בכל דרכיו ולשמר מצותיו ולדבקה בו ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם:
- האם שניים וחצי השבטים מקבלים את חלקם בעבר הירדן המזרחי בשמחה או בטרזיניא? הוכח! (ו)
בשמחה. הראיה לכך היא שיהושע מברך אותם לפני לכתם לעבר הירדן המזרחי
- ויאמר אליהם לאמר בְּנִקְסִים רַבִּים שׁוּבוּ אֵל אֱהֲלֵיכֶם וּבְמִקְנֵה רַב מְאֹד בְּקֶסֶף וּבְזָהָב וּבְכַחֶשֶׁת וּבְבַרְזֵל וּבְשִׁלְמוֹת הַרְבֵּה מְאֹד חֲלֹקוּ שְׁלַל אֵיבֵיכֶם עִם אֲחֵיכֶם:
א. הסבר במילים שלך מה יהושע מצווה!

ספר יהושע פרק כב – בניית מזבח על ידי שנים וחצי השבטים ותגובת יהושע

יהושע מצווה את שניים וחצי השבטים לחלוק עם אחיהם את השלל שהשיגו מאוייביהם במלחמה

ב. עיין בפירוש רש"י (ח):

עם אחיכם - בני ראובן ובני גד. ויש פותרין: עם אחיכם, שנשארו לשמור את הערים עם הנשים והטף, ולא עברו את הירדן עם החלוצים, גם הם נטלו חלק בבזה:

עם מי יהושע מצווה לחלוק בשלל שנאסף, וכלפי מי מופנה הציווי? 2 פירושים פירוש ראשון – הוא ציוה את חצי שבט מנשה לחלוק בשלל עם בני גד וראובן.

פירוש שני – יהושע ציוה את שנים וחצי השבטים שהצטרפו להילחם בכיבוש הארץ, לחלוק עם הלוחמים שנשארו בעבר הירדן המזרחי לשמור על הנשים והטף.

6. מה המעשה הראשון שעושים שניים וחצי השבטים כשהם מגיעים לנחלתם? (ט-י)

בונים בסמוך לירדן מזבח גדול למראה

7. כיצד עם ישראל מגיב למעשה זה? (יא-יב)

נאספים להילחם בהם

8. מי נשלח לדבר עם בני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה? (יג-יד)

כל בכירי העם – פנחס הכהן, נשיאי השבטים וראשי המשפחות.

9. מדוע תגובתם היו כזו? הוכח דבריך מהפסוקים! (יג-טז)

משום שהשבטים הבינו (בטעות) שמטרתם היתה למרוד בה' ורצונם לבנות לעצמם מזבח חלופי לעבודת הקרבנות במקום משכן ה' שבשילה. "מה המעל הזה אשר מעלתם באלהי ישראל לשוב היום מאחרי ה' בבנותכם לכם מזבח למרדכם היום

בה' " (טז).

10. מהו האירוע שקרה בעבר שהעם חשש שחוזר על עצמו כעת עם שנים וחצי השבטים? (יז-יח)

עוון פעור, שעבדו עבודה זרה.

11. עיין בדברי מצודת דוד הבאים (יז-יח)

המעט - רצה לומר, וכי העון שבידנו מאז האם קל הוא. עון פעור - העון שעבדו לפעור. לא הטהרנו - רצה לומר, לא נתכפר מכל וכל. בעדת ה' - אף באלו שלא חטאו. היה הנגף - על שלא מיחו.

אתם תמרדו - ואנו הלא נקיים אנחנו מזה העון. ומחר - רצה לומר, לאחר זמן בעת התשלומין, יקצוף ה' על כולם על שלא מיחו, ונהיה כולם נלקים על ידו, אם כן, בעל כרחנו צריכין אנו למחות בידכם:

מדוע השבטים חוששים שכולם ייענשו על עוון שנים וחצי השבטים?

מכיוון שישראל ערבים זה בזה, ואם השבטים לא ימחו בשנים וחצי השבטים – הם עלולים להתפס בחטאם.

12. מה היתה תוצאת אותו אירוע? (יח)

כל עם ישראל נענש בעקבות חטאם של יחידים.

13. מהי ה"הצעה" שמציעים השבטים לשנים וחצי השבטים לעשות, ומדוע דוקא זאת? (יט)

היעזר בדברי הרד"ק (יט) הבאים: ואך אם טמאה - פירוש אם טמאה בעיניכם לפי שאין המשכן שם עברו לכם אל ארץ אחוזת ה': ואתנו אל תמרדו - כמו ובנו אל תמרדו.

ההצעה היא שאם הם רואים בעבר הירדן המזרחי כארץ טמאה – שיעברו לעבר הירדן המערבי. אך לבנות מזבח "משלהם" בעבר הירדן המזרחי – זה לא בא בחשבון, כי זה נחשב כמרד בה'!

14. מהי הדוגמה השלילית הנוספת שהשבטים נתנו לשנים וחצי השבטים? (כ)

עכן, שמעל בחרם וכל העם נענש הפסידו במלחמת העי הראשונה

15. כיצד מגיבים שנים וחצי השבטים לחששותיהם של השבטים? (כא-כג)

מזדעזעים ואומרים שכל כוונתם היתה לשם שמים, ולא למרוד בה', ואף מוכנים לקבל על עצמם עונש אם כוונתם היתה למרוד בה'!

16. כיצד מנמקים שנים וחצי השבטים את הסיבה לעשייתם את המעשה זה? (כד-כט)

מחשש שבגלל ריחוקם (גאוגרפית) משאר השבטים יעלילו עליהם בדור הבא (שלא יכיר את ענין הבטחת משה להם) שאין להם חלק בה', הם עשו את המזבח שכל מטרתו היא להוות עדות שגם הם שייכים לה' והם חלק מעם ישראל.

17. האם הסבר שנים וחצי השבטים למעשיהם "שיכנע" את השבטים? (לא-לג)

כן

18. עיין בדברי מצודת דוד (לא) הבאים:

ספר יהושע פרק כב – בניית מזבח על ידי שנים וחצי השבטים ותגובת יהושע

היום ידענו וכו' - בתת בלבבנו להזהר מבוא בדמים ולדבר תחלה פנים אל פנים, כי רואים אנו אשר לא מעלתם המעל הזה אשר חשבנו, ואדרבה אז בבנין המזבח הצלתם את בני ישראל מיד מכת ה', כי מעתה לא יחטאו להשבית את בניכם מליראה את ה' ולא יענשו, מה שאין כן אם השביתו, כי אז לא היו נצולים מעונש.

מהו ה"לקח" שהיה בשליחת ראשי השבטים לברר תחילה מול שנים וחצי השבטים לכוונתם לפני היציאה למלחמה כנגדם?

שבזכות הברור המוקדם התבררה כוונתם, ושאין צורך להילחם בהם, כי כוונתם היתה טובה וחיובית!

מה היתרון במעשה של שנים וחצי השבטים?

שבזכות "המזבח" לא יהיה מצב של דחיית שנים וחצי השבטים מעבודת ה'

19. מה עושים שנים וחצי השבטים כדי להנציח (=שייזכר לתמיד) את כוונתם בבניית המזבח?(לד)

היעזר בדברי המלבי"ם (לד) הבאים:

ויקראו – ובני ראובן וגד קראו למזבח בשם המורה על התכלית, שבעבורו נבנה והוא שיהיה לעד כי ה' - הוא האלהים - אל אחד

ולא זולתו, ולא יחלפו עבודת מזבחו במקום אחר ובאל אחר:

קוראים לו בשם "עד", שה' הוא האלוקים אל אחד ואין זולתו. ושלעולם לא יפסיקו לעבוד אותו.

גדהים כמה חשוב לדבר ולברר לפני שאנשימים אישה, אחרת היתה לט מלחמת אחים מיותרת...

פרק כג – כינוס יהושע את מנהיגי העם ופנייתו לעם

קרא את פרק כג, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-ה	יהושע מסכם באזני מנהיגי העם את נפלאות ה' עמם בכיבוש הארץ
ו-יא	יהושע מצווה לדבוק בדרכי ה' על מנת שיצליחו
יב-טז	יהושע מזדיר את העם מלעזוב את ה' ומלהפר את הברית איתו

ביאורי מילים בפרק

(א) זָקַן בָּא בְיָמַי = זקן מאוד	(יג) וּלְשֹׁטֵט = כמכת שוט
(ד) הַפְלִיתִי לָכֶם = ייעדתי לכם בגורל	(יג) וּלְצַנְנִים = כקוצים המנקרים את העינים
(ד) אֲשֶׁר הִכְרַתִּי = אשר השמדתי	(יד) וְהִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ הַיּוֹם בְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ = הולך למות
(ד) מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ = שקיעת השמש	(יד) לֹא נָפַל מִמֶּנּוּ דָבָר אֶחָד = הכל קרה כפי שהובטח לכם ללא יוצא מן הכלל!
(ו) לְבַלְתִּי סוֹר מִמֶּנּוּ = מבלי לנטות ממנו	(טז) בְּעֵבְרְכֶם אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם = אם תעברו (=תחללו) את הברית שביניכם לבין ה'
(ט) וַיֹּרֶשׁ ה' מִפְּנֵיכֶם = ה' גרש את הגויים עבורכם	(טז) וְחָרָה אֵף ה' בְּכֶם = ה' יכעס עליכם
(ט) לֹא עָמַד אִישׁ בְּפְנֵיכֶם = אף אחד לא מנע מכם	(טז) וַאֲבַדְתֶּם מִהָרָה = ותאבדו, תסולקו מהר.
(יב) וּבָאתֶם בָּהֶם וְהֵם בְּכֶם = הם יתערבו בכם ואת תתערבו בהם	
(יג) וְהָיוּ לָכֶם לְפַח וּלְמוֹקֵשׁ = יהיו לכם לרשת שניצודים בה, ולמכשול	

שאלות ידע והבנה

- את מי יהושע מכנס ומה הסיבה לכך שהוא מכנסם? (א-ב)
יהושע מבין שהוא לקראת סיום תפקידו, מכיוון שהוא זקן מאוד ועבר זמן רב מסיום כיבוש הארץ, ולכן הוא מכנס את ראשי ישראל להזהיר אותם ללכת בדרכי ה'.
- כיצד יהושע מתחייס לחלקים שעדיין לא נכבשו על ידי עם ישראל? (ד-ה)
מבטיח להם שה' יסייעם לכובשם בבוא העת.
- מה יהושע מצווה את העם לעשות באופן חיובי, וממה הוא מצווה אותם להימנע? (ו-ח)
מצווה אותם לדבוק בתורת ה' באופן מדויק, ומזהיר אותם שלא לעבוד עבודה זרה, ולא לדבוק בגויים ומעשיהם.
- מדוע זה "אינטרס" של עם ישראל ללכת בדרכי ה' ולא לעבוד עבודה זרה? מה ההשלכה של בחירה בכל דרך? (ו-יג)
אם ילכו בדרכי ה' – ה' יעזור להם במלחמות, ואם לא – העם יכשל והגויים ינצחום בקלות.
- בפסוק יא כתוב: "וַיִּנְשְׁמְרֶתֶם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם".
א. עיין בהסבר המלבי"ם (יא):
ונשמרתם - עתה מבאר הנזק אתם צריכים להשמר מאד מן הסכנה שתגיע לכם באופן הבי, ועיי"כ תשמרו לאהבה את ה' - שגדר האהבה השלימה לשנוא את שונאי אוהבו כמיי"ש הלא משנאיך ה' אשנא.
מדוע לדברי המלבי"ם נכון להתרחק מהגויים ולשונאם?
מכיוון שהם לא הולכים בדרכי ה' והקרבה להם עלולה להרחיק אותנו מה'. לכן, ביטוי אהבת ה' הוא על ידי שנאת מי שמתנגד לה'.

ב. עיין בסיפור הבא (ברכות לב/ב – לג/א):

מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא כתוב בתורתכם {דברים ד-ט} רק השמר לך ושמור נפשך וכתוב {דברים ד-טו} ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר לו א"ל לאו

ספר יהושע פרק כג – כינוס יהושע את מנהיגי העם ופנייתו לעם

ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכים את ראשי בסייף א"ל והלא דברים ק"ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה מיד נתפייס אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום. כיצד אותו שר הבין את משמעות האיסור: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"?

שהכוונה היא להיזהר מסכנה פיזית

ג. עיין ספר דברים ד, טו, וכן ספר בפרקנו פסוק יא. במה עוסק הציווי: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"? להיזהר שלא לפגום מבחינה רוחנית: לעשות תמונה לה' (דברים) או להיזהר שלא לאבד את אהבת ה' והדבקות בו (יהושע).

ד. לפי זה, מהם שני הדברים שנכללים בהדרכה: "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"? לשמור על בריאות הגוף ועל קדושת הנפש

6. יהושע מזכיר לעם ישראל שה' עמד בכל הבטחותיו לעם לגבי כיבוש הארץ. (יד-טז)

א. לדעתך, לשם מה הוא מזכיר זאת? הוכח דבריך מהפסוקים

אולי כדי שידעו שכשם שהוא עמד בהבטחותיו לטובתם, אם הם לא יעמדו בהתחייבותיהם הוא יעשה הכל לרעתם, ויסקלם מאדמתם: "וְהָיָה כִּאֲשֶׁר בָּא עֲלֵיכֶם כָּל הַדְּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲלֵיכֶם כִּן יָבִיֵא ה' עֲלֵיכֶם אֶת כָּל הַדְּבָר הַרָע עַד הַשְּׂמִידוֹ אוֹתְכֶם מֵעַל הָאֲדָמָה הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם". (טו)

ב. עיין בדברי רד"ק הבאים (יד):

וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשכם - כלומר שימו לבבכם ודעתכם על כל הדברי הטובי שבאו אליכם ולא יתכן להיותם מקרים אלא ככונת מכוין אשר יעד אתכם בכל הטוב הזה ולא נפל דבר אחד מכל דברו אשר דבר תוכלו להכיר כי מאתו בא לכם הכל:

לדבריו, מה המטרה בהזכרת חסדי ה' שהתקיימו במלואם לגבי כיבוש הארץ? שידעו להכיר לה' טובה ותודה

ג. עיין בדברי המלבי"ם (יד) הבאים:

והנה - עתה מבאר הרעה ההשגחיית שיגיע להם, כי יעניש ה' אותם על זאת, והקדים להם ראייה מיעודים הטובים שנתקיימו,

1. כיצד המלבי"ם מסביר את הסיבה להזכרת חסדי ה' שהתקיימו עם ישראל במלואם לגבי כיבוש הארץ?

שבשם שהיעודים שנעשו לטובה התקיימו במלואם, כך חלילה, יקרה, ביחס ליעודים השליליים.

וז"ש הנה אנכי הולך בדרך כל הארץ - ובכ"ז תהיו מושגחים מה' בין לטובה בין לרעה, כי יעודי ה' לא יתבטלו עם מיתתו, ועתה קחו ראייה מן היעודים הטובים שכבר נתקיימו, אל הרעים,

2. מדוע חשוב ליהושע להזכיר להם זאת דוקא לקראת מותו?

כדי שלא יחשבו שאחרי שיהושע מת ההבטחות לטובה לא יתמידו, לכן הדגיש בפניהם שהבטחות ה' יתקיימו במלואן, מכח הבטחת ה' להם.

וז"ש (=וזה שאמר) הלא ידעתם היום בכל לבבכם כי לא נפל דבר אחד מכל הדברים הטובים - (וכפל לאמר, א) הכל באו לכם - לא חסר דבר אחד, ב) לא נפל ממנו דבר אחד - ר"ל שכל דבר טוב בא בכל פרטיו לא מקצתו, ר"ל שבאו כולם במספרם, ובא כ"א באיכותו).

3. מה רמז יהושע באומרו שכל היעודים התקיימו במלואם?

שהם התקיימו לגבי בכמותם ואיכותם

7. האם עם ישראל יוכל להמשיך לחיות בארץ אם הם יפסיקו לעבוד את ה'? העתק את הפסוק מפרקנו שעליו אתה מסתמך (טז) בְּעִבְרַתְּם אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם וְהִלַּכְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם ה' אֵף יָדוּד בְּכֶם וְאַבְדְּתֶם מֵהָרָע מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם:

8. ציין פסוק ידוע נוסף שמתברר ממנו שאם איננו עובדים את ה' - איננו זכאים יותר לגור בארץ!

דברים יא, טז-יז: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: {יז} וְחָרָה אֵף ה' בְּכֶם... וְאַבְדְּתֶם מֵהָרָע מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר ה' נָתַן לָכֶם:

עשו לך טוב - תגיד תודה!

תגיד בקול רם לפחות 3 פעמים: "תודה לה', כמה טוב ה'!"

ספר יהושע פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

קרא את פרק כד, וענה על השאלות הבאות:

הפרק בקצרה...

פסוקים	התוכן
א-יג	יהושע מזכיר לעם את חסדי ה' מאברהם ועד ירושת הארץ
יד-טו	יהושע מבקש מהעם לבחור את מי הם עובדים
טז-יח	העם משיב שהם עובדים את ה'!
יט-כד	יהושע מזהיר את העם שלא לעזוב את ה'. העם מקבל את דברי יהושע
כה-כח	יהושע כורת ברית לעם, ומקים אבן לעדות
כט-ל	פטירת יהושע וקבורתו
לא-לג	העם עובד לה'. קבורת עצמות יוסף. פטירת אליעזר וקבורתו.

ביאורי מילים בפרק

(א) שָׁכְמָה = בשכם

(א) וַיִּתְּצֵבּוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים = עמדו בפני ארון הברית

(ז) וַיִּשָּׂם מֵאֵפֶל = הפרדה

(י) וְלֹא אָבִיטִי = ולא רציתי לשמע

(יא) וְאַתֶּן אוֹתָם בְּיָדְכֶם = ונתתי לכם לנצח אותם

(יב) וְאַשְׁלַח לִפְנֵיכֶם אֶת הַצֶּרְעָה = צרעה שהטילה ארס באוייבי עם

ישראל

(יג) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא יִגְעַת בָּהּ = ארץ שלא התאמצת עבורה

(יד) וַעֲתָה יִרְאוּ אֶת ה' = תהיו יראים (יראה) את ה'

(יט) אֵל קְנוֹא הוּא = נוקם בעוברים על ציווי

(כג) וְהָטוּ אֶת לְבַבְכֶם = תכוונו את לבבכם

(כו) הָאֵלָה = מזוזת הפתח (של הבית בו היה הארון)/שם של אילן

(כז) הָאֲבָן הַזֹּאת תִּהְיֶה בְּנוֹ לְעֵדָה = האבן הזו תשמש כעדות

(כז) פֶּן תִּכְחַשּׁוּן בְּאֱלֹהֵיכֶם = שמא תתכחשו לה'

שאלות ידע והבנה

1. את מי יהושע אוסף בפירקנו, והיכן?

את כל שבטי ישראל בשכם

2. מה ההבדל בין הקהלת יהושע בפרקנו לזה שמתואר בפרק הקודם?

בפרקנו: כל ישראל נקהלים והמעמד הוא מעמד "רישמי" "לפני האלוקים", ואילו בפרק הקודם, יהושע מדבר רק אל מנהגי העם, בעין צואה אישית שלו כלפיהם בעקבות מעמדם והאחריות שיש עליהם. בנוסף, סגנון הדיבור בפרק הנוכחי הוא פיוטי יותר

3. עיין בפירוש רד"ק (א):

ויאסוף יהושע - פעם אחרת כי הנה כתב למעלה ויקרא יהושע לכל ישראל אלא אסף אותם פעם אחרת והוכיחם פעם ושתים כדי שיהיו נזהרים לשמור התורה:

א. לדברי רד"ק, האם נאום יהושע בפרק הזה נעשה בהמשך לנאום המתואר בפרק הקודם?

מדובר על נאום נפרד, שיהושע עשה לכל העם כדי להוכיחם והזהירם לשמור את התורה

ב. מה ניתן ללמוד מכך שיהושע אסף את ישראל כמה פעמים והזהירם לשמור את התורה? היעזר באמור בדברים לא, טז שיהושע לקח אחריות וחשש מאוד שהעם לא ישמרו את דרך ה', ולכן הוא הזהיר אותם מלחטוא בכך, כפי שה' אמר למשה שיקרה אחרי מותו.

4. כתוב שיהושע הקהיל את העם "לפני האלוקים". עיין בפירוש הרד"ק (א):

ויתיצבו לפני האלהים - נראה שהביאו ארון האלהים שם כדי לכרות הברית לפני הארון כמו שאמר ויכתוב יהושע בספר תורת אלהים נראה כי שם היה הארון שבו ספר התורה.

א. איך יהושע אסף את העם: "לפני האלוקים"?

ספר יהושע פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

יהושע הביא את ארון ה' לאותו מעמד.

ב. מדוע, לדעתך, יהושע עשה זאת?

אולי כדי לתת תוקף ומשמעות לנאום שלי, כביכול הקב"ה עד לדבריו

ואספם יהושע שכם ולא שילה שהיה הארון שם.

אולי על פי הדבור עשה זה שיכרתו הברית בשכם כי בו נתעכב אברהם אבינו תחלה כשנכנס לארץ כמו שכתוב ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם. **ועוד** כי שם נעשה נס גדול ליעקב אבינו ושיזכרו אותו וידבקו בה' לבדו. **ועוד** כי תחלת הנחלה אשר היה ליעקב בארץ ישראל בשכם היה שקנה חלקת השדה מיד בני חמור אבי שכם ושם אמר להם יהושע הסירו אלהי הנכר אשר בקרבכם כמו שאמר יעקב לבניו בשכם הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם.

ג. אם נאום יהושע צריך להיות בנוכחות ארון ה', היכן היה ראוי לקיימו, מדוע?

בשילה מכיוון ששם ארון ה'

ד. לגבי בחירת המיקום, להיכן דעתו של רד"ק נוטה לומר, האם היתה זו יוזמה של יהושע או של ה'?

דעתו נוטה שבחירת המיקום היה על פי דבר ה' ולא מתוך יוזמה/בחירה של יהושע

ה. מהן שלוש הסיבות שרד"ק מציע כהסבר מדוע דוקא שכם נבחר כמקום שבו יהושע כורת את הברית עם ישראל ולא שילה?

1. משום ששכם היה המקום הראשון שאליו הגיע אברהם עת כניסתו לארץ.

2. משום שם נעשה נס גדול ליעקב עם אנשי שכם וחמור.

3. מפני ששם היתה הנחלה הראשונה של יעקב בארץ ושם הוא ציווה את בניו להסיר את אלוהי הנכר, שזה קשור לדרישת יהושע מהעם בנאומו.

5. יהושע מציין בפני העם חסדים שה' עשה עימם. כתוב מהם החסדים – לפי סדר הפסוקים:

א. (ב-ג) בחירת אברהם מתוך משפחה עובדת ע"ז, הבטחת ריבוי זרע, הולדת יצחק

ב. (ד) הולדת יעקב ליצחק

ג. (ה) נגיפת מצרים והוצאת ישראל משם

ד. (ו) חציית ים סוף והריגת מצרים הרודפים אחרי ישראל

ה. (ז) שמירת ישראל מאויביהם עת הליכתם במדבר

ו. (ח) כיבוש עבר הירדן וסילוק האמורי שיושבים שם

ז. (ט-י) הצלת ישראל מעצת בלק וקללת בלעם

ח. (יא) מעבר הירדן וכיבוש יריחו והשמדת ה' את הקמים עליכם

ט. (יב) הכנעת שני מלכי האמורי על ידי ה' "צרעה"

י. (יג) בעת כיבוש הארץ קיבלתם מן המוכן (=בלא שטרחתם עבורם) ערים בנויות וכרמים מלאים

6. לשם מה, לדעתך, יהושע מזכיר לעם את כל חסדי ה' עמם?

לדרבן אותם להכיר תודה לה', ולהיזהר מלמרוד בו

7. מהי דרישת יהושע מהעם בעקבות כל החסדים הללו? (יד)

לעבוד את ה' ולהימנע מכל שמץ עבודה זרה

8. עיין בפירוש הרלב"ג (יד):

ואחר שזכר כל הטובות שחנן השם יתברך את ישראל צוה אותם לירא את ה' ולעבוד אותו ולהסיר את אלהי הנכר מקרבם:

מדוע דרישת יהושע הזו מהעם ראויה ומתבקשת?

מכיוון שה' עשה עמם כל כך הרבה טובות, ראוי שידבקו רק בו וישמרו מעבוד עבודה זרה

9. עיין בדברי מצודות דוד (יד) הבאים:

ועתה - הואיל והרבה להיטיב עמכם. והסירו וכו' - רצונו לומר הסירו מהלב, מכל וכל, מחשבת עבודה זרה. מה נכלל בבקשת

יהושע מהעם להסיר את אלוהי הנכר?

שלא לעבוד אותם כלל ולהסיר אותם אפילו מלבם, מכל וכל!

10. עיין בפירושים הבאים:

רד"ק (יד): והסירו את אלהים - פי' אלהי כסף ואלהי זהב שלקחו בערים אשר כבשו..

ספר יהושע פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

מצודת דוד (יד): ובמצרים - כי רבים מהם עבדו במצרים עבודה זרה, כמו שכתוב (יחזקאל כ ח): "ואת גלולי מצרים לא עזבו". מדוע יש חשש שהעם יעבוד עבודה זרה?
משום שאבותיהם עבדו עבודה זרה במצרים, וכן מפני חשש שילכו אחרי העבודה זרה שנמצאה בבתי הכנענים שנכבשו על ידם בארץ.

11. **שאלת אתגר:** האם לפי זה ניתן להבין את גודל החסד שעשה ה' עם העם בכך שנתן להם בתים מוכנים "ערים אשר לא בניתם", למרות הסכנה הרוחנית הטמונה בכך?
הדבר מגדיל את החסד שה' עשה עמם שהרי אם העם היו מקבלים ערים חרבות, לא היתה להם עבודה זרה מזומנת לעובדה, ולמרות זאת ה' נתן להם ערים בנויות כדי שההתאקלמות בארץ תהיה להם קלה יותר.
12. מהי "ההצעה" שמציע יהושע לעם? (טו)
לבחור אם הם הולכים בדרך ה' או שבחרים לעבוד עבודה זרה, והוא וביתו יעבדו את ה'.
13. עיין בפירוש הרלב"ג (טו):

ולפי שידע מתכונתם אז שלא לעבוד ע"י (=עבודת גילולים) עם מה שמשך לבם אל זה בדברים אלו אמר להם שאם רע בעיניהם לעבוד את ה' ובחרו להם אלהי אבותיהם אשר מעבר הנהר שהרחיקם הש"י מזה בכל עז ולזה לקח את אברהם משם והוליכו את ארץ כנען שלא לעבד אלהי האמרי אשר הביאם השם יתברך לשבי בארצם כשהורישום את ארצם והנה אמונותיה' הכוזבות ומנהגותיה' הפחותים היו סבה שהקיא הארץ אותם כמו שנזכר בתורה כי ברשעי הגוים ההם ה' מורישם מפניהם וזה היה ג"כ סבה להרחיק ישראל מאלהיה' לעבדם והודיעם גם כן יהושע עם זה שאם יבחרו לעבוד אלהים אחרים שלא יסכים עמם אך הוא וביתו יעבדו את ה' כדי להרחיקם עוד מלבחור בע"ג,
א. האם יהושע באמת חשב שהעם יעבוד עבודה זרה?

לא

ב. כיצד יהושע רומז לעם שאין ראוי להם להתפתות ולעבוד עבודה זרה?
בכך שהוכיח להם שמי שעבד עבודה זרה – הארץ הקיאה אותו.

והנה היה ההשתדלות באלו כדי שיקבלו עוד הדור ההוא לפני האלהים שלא לעבוד ע"י כי זה היה ראוי שירחיקם יותר מהמשך אחר ע"י אחרי מות יהושע. ועכ"ז (=ועם כל זה) לא נשמרו מזה כמו שנזכר בראש ספר שופטים.
ג. מדוע ליהושע היה חשוב לחזק את העם להימנע מלעבוד עבודה זרה?
כדי שגם אחרי מותו העם לא יתפתה לעבוד עבודה זרה
ד. האם יהושע הצליח למנוע מהעם לעבוד עבודה זרה אחרי מותו?
לא, שהרי בספר שופטים מתואר שהעם נפל פעמים רבות בחטא ההליכה אחר עבודה זרה
14. כיצד מגיב העם לדרישת יהושע מהם לעבוד את ה'? כיצד הם מנמקים את דבריהם (טז-יח)
העם מתחייב לעבוד את ה' להמינע מלעבוד עבודה זרה. נימוקם לכך הוא שלא יתכן שאחרי כל החסדים שה' עשה עמם הם לא יעבדו לו אלא "יפנו לו עורף".

15. על מה דברי תגובתם מבוססים?

על דברי יהושע להם בתחילת הפרק

16. יהושע לא מקבל את דבריהם אלא מתנגד להם. (יט-כ) כתוב בלשונך את תגובת יהושע לעם!

יהושע אומר להם שהם לא יצליחו לעבוד אותו כראוי, ואם הם יעזבו אותו ה' יענישם ויכלה אותם.

17. מדוע, לדעתך, יהושע בחר להגיב כך?

יתכן שיהושע עשה זאת כדי לראות האם העם באמת רוצה לעבוד את ה' או שהוא אומר זאת רק כדי "לרצות" את יהושע.

18. עיין בהסבר הרלב"ג (יט) לכוונת יהושע בתגובה זו:

והנה להרחיקם עוד מעבוד ע"י אמר להם כי אחר שיכנסו לעבודתו יתברך תקשה להם מאד עבודתו כי לא ישא לפשעיהם אם יסורו מאחרי לעבוד ע"י אך יכלה אותם אחר אשר הטיב להם **ולא אמר להם זה יהושע שיהיה הענין בבחירתם לסור מאחרי ה' כי כבר נקשרו בזה כל הדורות במעמד הר סיני אך אמר להם זה להוסיף להם הרחקה מעבוד ע"י כמו שזכרנו שם שכבר היה יודע מטוב תכונת' בעת ההיא שהם לא יסכימו בשום פנים לעבוד זולתי הש"י (השם יתברך)...**
מה היתה כוונתו של יהושע לפי הסבר הרלב"ג?

כוונתו של יהושע היתה להוסיף לעם חיזוק והרחקה מעבוד ע"י, על ידי שיאמרו שהם בוחרים בזה שהם לא יעבדו אותה בשום

אופן

ספר יהושע פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

19. לאור דברי יהושע, מה מתחייב העם לעשות? (כא)

לעבוד את ה' בלבד!

20. יהושע כורת לעם ברית עם ה'. כתוב בקצרה כיצד הוא עושה זאת (כב-כה)

יהושע מעיד את העם על כך שהם בחרו לעבוד את ה'. יהושע מצווה אותם להסיר את אלוהי הנכר שבקרבתם ולזקק את ליבם לעבוד את ה'. האם מקבל על עצמו לעבוד את ה' ולשמוע בקולו.

21. בפשט, כיצד יהושע נותן תוקף (=חוזק וקיום) לברית שהוא כרת לעם עם ה'? (כו)

יהושע כתב את כתב ההתחייבות על פתק ושם אותו במקום שבו מונח הארון, וכן לקח אבן והניח אותה בפתח הבית בו היה הארון מונח בעת.

22. עיין דברים המלבי"ם הבאים (כו) לגבי מעשהו של יהושע:

ויכתב - כתב דברים האלה עם כלל ספרו (כמ"ש יהושע כתב ספרו) וחברו עם ספר תורת אלהים להיות מכלל כתבי הקדש. ויקח אבן גדולה - יען שהספר תורה היה מונח בארון (מבפנים או מבחוץ לרבי מאיר כדאית ליה ולרבי יהודה כדאית ליה כמ"ש בביב דף י"ד) רצה ליחד מקום במקדש אל ספרו והקים אבן גדולה חלולה שתהיה ארגו וארון לספרו, ויקימה תחת האלה אשר במקדש - בשילה.

כתוב במילים שלך, כיצד המלבי"ם מסביר את מעשהו של יהושע?

יהושע כתב בספרו (=בספר יהושע) את הדברים שלו לעם ותגובתם וצירף זאת לספרו. והוא הניח את ספרו על גבי אבן גדולה בסמוך לארון ה' שבמקדש בשילה.

קבורת יהושע

23. בן כמה יהושע נפטר, והיכן הוא נקבר? (כט-ל)

110 שנים, ונקבר בגבוש נחלתו בתמנת סרח, מצפון להר געש.

24. כיצד הנביא מכנה את יהושע? מי כונה כך?

יהושע כונה: עבד ה'. כפי שכונה משה רבינו רבו של יהושע: עבד ה'.

25. עיין בדברי חז"ל הבאים (שבת קה/ב):

אמר רב יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם - ראוי לקוברו בחייו, שנאמר (יהושע כד, ט): "ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש", מלמד שרגש עליהן הר להורגן (רש"י: על שלא הספידו כראוי).

כיצד חז"ל דורשים את המילה: "הר געש"?

לשון התרגשות להרוג את העם

26. העם לפי דרשת חכמים העם נהג באופן הגון כלפי יהושע? במה הם היו לא בסדר?

העם לא נהג בהגינות כלפי יהושע, שהרי הם לא הספידו אותו כראוי.

27. עיין בביאורו של הרב קוק בעין איה (שבת יג, ו) לגבי המשמעות של התעצלות בהספד חכם:

ההתעצלות משמעותה שהוא כן עוסק בהספדו של החכם, אלא שהוא מתעסק בו בעצלות ולא בכל המילוי של הכבוד הדרוש להיות חרד להכבוד הנעלה הראוי להבליט ביחס להספדו של חכם.

א. לדברי הרב קוק, מה המשמעות של התעצלות בהספד חכם, האם הכוונה היא שלא מספידים אותו כלל? פרט!

המשמעות היא שמספידים אותו אבל לא לפי הכבוד שראוי לרחוש לו.

ותוכן העצלות באה מפני שבכל ההערכה של החכם הלא ישגן מעלות גלויות שבחיי החכם נתגלו לרבים ורבים נהנו מאורו. אבל עלינו לדעת שהרבה יותר ממה שהחכמה וכל יתרונותיה המקושרים עם נפש החכם יכולים להתגלות במפעלים ובביטויים, ישנו אוצר סתום וחתום, אוצר גנוז, שהוא בנפש החכם, שסגולתו המקודשת היא פועלת ג"כ באופן מוסתר וצנוע גם על האיכות של ההשפעות המגולות שהערכתן היא נודעת וניכרת.

ב. לפי דברי הרב, על מה יש להקפיד כשמספידים חכם?

לחדור ולומר מהו עומק הטוב שבו, וכיצד הוא אופן השפעתו על העולם, באופן גלוי או נסתר, וכיצד העולם חסר בעת לאחר פטירתו

וכל המתעצל בהספדו של חכם אין כל האוצר הגנוז שנחסר מהעולם על ידי הסתלקותו של החכם נוגעת אל לבנו, וכל מה שהוא מספיד אותו איננו נוגע כ"א על דבר הדברים הגלויים והתועלת המעשית המפורסמת שהכל מרגישים את חסרונו בעת סילוקו של החכם

ספר יהושע פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

ג. מהו החסרון שיש בהתעצלות על מותו של חכם?

שהאדם אינו מכיר, ואין הדבר נוגע בלבבו, על החסרון שנוצר בעולם בעקבות פטירת החכם

אבל באמת זאת היא עצלות מפסידה מאד כי לא די שלא נגע זה המספיד המתעצל בעצם הכח הנשגב של החכם, שערכו הסגולי אין לו שיעור והערכה במדות החושים וארחות הפרסומים, אלא שגם ההרצאה על דבר העניינים הגלויים אינה באה לאמתתה ע"פ ערכם וסדרם האמיתי מפני(ם) שכולם הלא הם יונקים בפנימיות מאותו הכח הגנוז שלא נחשף ולא נתגלה לרבים.

ד. מדוע התעצלות זו היא כה חמורה?

מפני שמי שלא מבין את עומק ההשפעה החיובית של החכם, אף מה שהוא מבין חסר מאוד

ומדה כנגד מדה ראוי הוא העצלן הזה לקוברו בחייו, כלומר להסתיר ולגנוז את כל הארת חייו ומפעליהם הגלויים שלא יהיו נחשבים כלל ושלא תבא עליהם שום הכרה וחשיבות, כמו שהוא לא רצה בעצלותו ליתן את ההכרה והחשיבות האמיתית לערכו הגנוז של אוצר הטוב אשר בנפש החכם.

ה. מדוע העונש של המתעצל בהספדו של חכם הוא שראוי לקוברו בחייו?

משום שמי שאינו מסוגל להתרומם לטוב הגנוז בפעולות אדם אחר – גם חייו מאבדים את ערכם וחשיבותם.

וכשלוך זה אירע לדורו של יהושע לגבי יהושע. הכל הרגישו ביהושע את הכובש המעשי שהביא את ישראל לארץ ירושתו, ושהפיל לפניהם עמים רבים ומלכים אדירים. אבל מתוך הפרסום הגדול של מפעלי יהושע הגלויים, נתעצלו לחדור בערכו הרוחני הגדול של יהושע, הנביא הגדול והשקדן הגדול, אשר לא ימוש ספר התורה ממנו וקיים "והגית בו יומם ולילה". לא עלה היתרון הפנימי, האמיתי, הרוחני, הגנוז שנשמתו של יהושע, על לב המספידים, מפני שרק את המפעלים המוחשים אשר הובלטו כ"כ בחייו, הדגישו, שהם באמת טפלים הם לגבי העיקר, הערך הרוחני הצפון של יהושע עבד ד'.

ו. מה היתה נקודת הפספוס של בני דורו של יהושע לגבי תפיסת אישיותו של יהושע, שבאה לידי ביטוי בהתעצלות בהספדו?

העם הכיר רק את גדולתו המעשית של יהושע אך פספסו להכיר בערכו הרוחני של יהושע כנביא שקדן שאינו מש מהאוהל.

ועל כן רגש עליהן ההר להרגן. והובלט בזה ג"כ הצד הצפון העיקרי בקדושת יהושע וגדולתו לעומת הצד המפורסם והרועש הגועש שבמפעליו. שבאמת הצד הפרסומי הרועש הוא הטפל בהערכתו העליונה לעומת מה שהדור בעצלותו אז חשב את זה הצד לכל המהות ולכל העיקר של החזון הגדול של האישיות הרוממה האדירה הקדושה והנפלאה של יהושע.

ז. מה היו שני הצדדים באישיותו של יהושע, ומה היה הצד העיקרי באישיותו?

היה ביהושע את הצד המעשי – הכובש והפועל, ולעומתו, היה את הצד הרוחני המרומם, העם תפס את הצד המעשי כעיקרי, כאשר למעשה הצד המרכזי היה הצד הרוחני שבו.

28. עיין פסוק לא, ובפירוש מצודת דוד (לא) הבא:

אשר האריכו ימים - עד כלות עשרים ושמונה שנה מיום שעמד יהושע, כך כתוב בסדר עולם (סיי יב). ואשר ידעו וכו' - רצה לומר, בימי הזקנים האלה עבדו את ה' אשר ידעו מעשה ה', כי בעיניהם ראו, ובזה היו מישרים את לבות ישראל לאביהם שבשמים:

לאחר מות יהושע מה עזר לעם להיות דבקים בה'?

הזקנים שבאותו דור הצליחו ליישר את לב העם להיות דבקים בה'.

29. היכן עצמות יוסף שהועלו ממצרים נקברו? (לב)

בשכם

30. עיין בפירוש רש"י (לב): קברו בשכם - משכם גנבוהו, לשכם החזירוהו:

מהי האירוניה (ההפתעה) בכך שקבורת יוסף דוקא שם?

האחים הורידו את יוסף משכם ומשם הוא ירד מארץ ישראל, ודוקא באותו מקום שהוא נעלם משם שם הוא נקבר עולמית

31. היכן אלעזר בן אהרון נקבר, ומה הקושי בכך? רמז: פנחס כהן... (לג)

אלעזר נקבר בבגבעת פנחס בנו שניתנה לו בהר אפרים

32. עיין בפירוש הרד"ק (לג):

אשר נתן לו בהר אפרים - אמרו רבותינו ז"ל מניין היה לו לפנחס שלא היה לו לאלעזר?

אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה...

ספר יהושע פרק כד – נאום הפרידה של יהושע מהעם

ומהם אמרו כי אפשר שנפלה לו בשדה חרמים (=שדה המתחלקת לכהנים ביובל)

ויתכן גם כן לפרש כי ישראל נתנו לו כמו שנתנו לכלב ויהושע אבל לא על פי השם ית' כמו שנתנו להם וזהו שאמר: "אֶשֶׁר נתן לו"...

מהם שלוש האפשרויות להסביר כיצד היה לפנחס מקום השייך לו?

א. נבסים שבאו לו מאשתו שמתה וירש אותה

ב. או משדה חרמים

ג. או שניתן לו על ידי עם ישראל במתנה גמורה.

חזק חזק ונתחזק!!

כל הכבוד שהחזקת מעמד איתי ללאוד ספר שלם. אני גאה בך!! ואתה?...